Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

ÅRSSKRIFT

1992

Egnshistorisk Studiecenter

Ulfborg-Vemb

ÅRSSKRIFT

6. årgang

Forstander S.P. Jensen Staby Vinterlærerseminarium (1873 til 1884)
S.P. Jensen var nok den mest betydelige af skolens ledere

Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter Ulfborg - Vemb
Redaktion: Rudolf B. Uhre, John Smidt, Kristen Bro
Sats: Hee Offset
Tryk: Hee Offset
ISSN: 0903-9074

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side:

04 Forstander Søren Peder Jensen, Rudolf Uhre

05 Af Hans Thomas Pedersens Dagbog, Eva Krogh (afskrivning)

22 Gørding Sogn, Kristian Lomborg

23 Mariebjerg, Rasmus Bilde-Kjeldsen

29 Sjægten, Kaj Larsen

35 Staby Kirke, Rudolf Uhre

37 Slætkjær å Rørkjær, Steffen Steffensen

38 Forlig i Staby, John Smidt

46 Redningsvæsenet, Rudolf Uhre

70 Formandsberetning

72 Saa havde de begge noget, Kaj Munk

73 Regnskab

74 Arkivet siger tak..

Forstander Søren Peder Jensen

Forstander Søren Peder Jensen er født i Lønborg 1836. Som 20 årig blev han biskolelærer i fødesognet, og det gik så godt, at han fik opfordring til at komme igen næste vinter. Dog selv om hans far ønskede, at han som den ældste skulle overtage gården, så tog han til Staby Vinterlærerseminarium i 1859. Mødet med højskolen og mulighederne for at suge kundskaber til sig blev afgørende for hans valg af livsbane. Han blev optaget på Jelling Seminarium, hvor han fik en rig og lykkelig tid. I 1864 blev han kaldt til Thisted, hvor han fik vanskeligheder, fordi han brød med terpesystemet og fortalte meget for børnene. Dog klarede hans elever sig fint ved eksaminerne, så hans fortællemetode slog an og blev indført i religionstimerne.

Da Staby Vinterlærerseminarium manglede forstander i 1873 blev det helt selvfølgelig S.P. Jensen, der fra 1868 havde været højskolelærer på skolen og var blevet meget populær. Den tidligere forstander Sørensen var blevet præst i Staby. S.P. Jensen var blevet gift med Johanne D. Møller i 1869. De fik 5 børn og højskolen gik fint under den nye forstander.

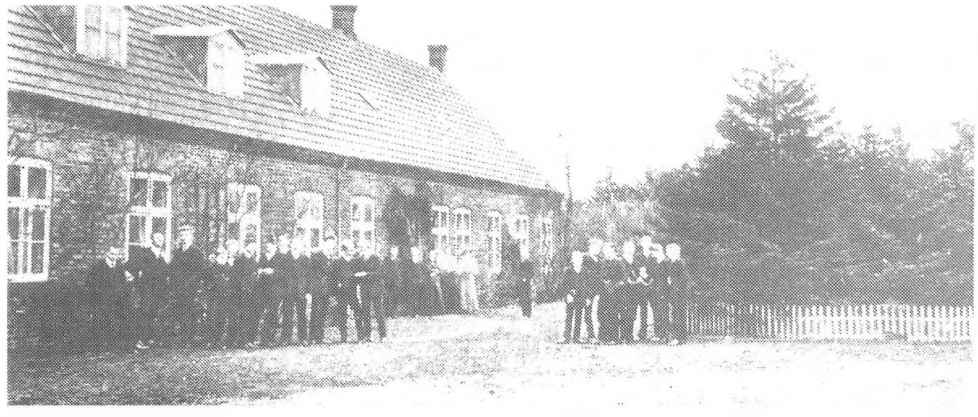

Skolens bygninger blev større, elevantallet steg, og eleverne fortæller senere i deres tilværelse om skolen som en stor oplevelse. I disse år var Jeppe Aakjær og Jens Byskov elever. Fortællingen og foredragen var fast del af undervisningen. Her blev indrettet et lille bibliotek. Forstanderen havde et usædvanligt stort kundskabsforråd, som kom eleverne til gode. Han ville ikke spille elevernes tid med værdiløs overhøring og åndløst terperi. Amtsrådet og provsten var ikke tilfredse . Forstander S.P. Jensens metoder og pædagogik var for moderne og kunne ikke accepteres, og skolebestyrelsen forlangte, at skolens skulle drives mere med eksamen for øje. S.P. Jensen truede med at tage sin afsked, og hen på efteråret kom nogle fine herrer, der snusede rundt på skolen og fra kontoret hørtes skænderi og hårde slag i bordet. Skolens bestyrelse, der var udelukkende konservative tilhængere, forlangte nye regler for skolens undervisning, som Søren P. Jensen, der var venstremand, ikke kunne gå ind på. 1. november 1884 søgte han bort fra skolen. Han var uden tvivl skolens betydeligste forstander gennem årene; men han havde altså været for langt foran sin tid og blev stempelet som politisk provokatør.

Ved systemskiftet i 1901 kunne hans virke have været tolereret, og alle hans mange foredrag i egnens haver og sale har da også sat sig spor. Venstre, der dengang var "oprørerne" og havde radikale ideer, blev snart her i amtet det største parti, og med I.C. Christensens virke i amtet, fik tankerne fra Staby Højskole og Vinterlærerseminarium omsider gennemslagskraft og grobund.

RU

Af Hans Thomas Pedersens Dagbog

Hans Thomas Pedersens dagbøger fra Staby Efterskole 1875. Han var født i Bjerremose ved Horne i 1855, hvor han en del år var vinterskolelærer. Han blev gift med Marie Rasmussen, Lyhne. De flyttede i 1889 til Hauge Mølle og i 1896 til Jullingsholmsmølle i Sdr. Omme, hvor de drev gård og mølle frem til store virksomheder. Hans Th. Pedersen fik stor indflydelse på egnen og var tillidsmand i flere organisationer. Han dør 1940 i Møllegården, som ejes af hans søn, Ole Dejgaard.

DAGBOG FOR

HANS TH. PEDERSEN

på Staby Højskole i Eftersommeren 1875,

begyndt efter Sommerferien den 23. August.

Tænk på din Død i al din Tale og du skal ikke synde evindelig (Rembert).

"Glemmer du Gud mens du lever, så glemmer han dig, når di dør."

Lad ved Dag kun op og ned Lykkens tærning rulle,

Fandt ved Kvæld kun Sjælen Fred, Gik det som det skulde.

Den 23. August gik jeg til Ølgod Station og tog med Toget til Ringkjøbing hvilket kostede 1 Kr 35 Øre og fra Ringkjøbing til Ulfborg 70 Øre. Til Marked i Ulfborg givet for to Kager til Stine Nistrup 1 Mark, for andet Pilleri 1 Mark.

Den 24 August.

Om Formiddagen i Skolen; men da der var Fremmede hos Læreren fik vi ikke noget bestilt. Om Eftermiddagen bestilte vi heller ikke andet end at synge og så hørte vi A. Jensen, der holdt Foredrag over et Par Sange og fortalte lidt om et Lærermøde på Gjedved Højskole, som han havde overværet i Ferien.

Sangene han talte over vare: Fremad er Verdens osv. og: Hvad synger du om. Han sagde at den Tid vi lever i er en Længslens Tid og derfor passer denne Sang godt, thi det er også Længsels Sang, medens Verden råber fremad og går fremad i det materielle, som kan det dog ikke tilfredsstille Længslen, som bor i Mennesket. Længselen efter at finde hjem og forenes i stille Ro og samliv med dem, som man har kjær, hvor stærkt man lærmer og rejser, man finder dog ikke Fred. For hver den som har havt et Hjem og elsket det (og det er ikke godt for den som ikke har det) for ham stilles Længselen ikke uden i Hjemmet; der kan savnet tildels stilles, men også kun tildels kan det stilles; thi Hjemmet svinder dog bort, tidlig eller silde. Det er kun Menneskets hele Stræben og Tragten går ud på at finde noget fast, noget blivende og der er kun et Sted at finde, nemlig hos Herren. Når denne Længsel er vakt så søger man at finde Målet derfor, men man søger så tit fejl efter dette Mål og finder det derfor ikke. Når man kommer ud og ser al det Mørke, der endnu hersker i vort Folk og man har Sands for Livet og ønsker at alle kunde komme til at nyde det og dog ser at der ere så mange, som næsten ere ganske døde, så kan der nok hos et alvorligt Menneske opkomme Længsel, efter at den Tid dog snart måtte komme, da alle, eller dog de fleste kunde komme til at blive virkelig levende og leve et virkeligt Liv og ikke alene gå fremad; men også hjemad thi der er mange om hvem det siges, at de gå fremad, men i Virkeligheden gå tilbage, kun når der vandres fremad i Jesu Navn henimod det ene holdbare og blivende kun da går det også hjemad til det rette Hjem, når vi kommer dertil, at vi tage både Glæde og Savn som noget der må være os gavnlig, da er det et Trin på vor Himmelstige.

- Han (forstanderen) fortalte, at han havde været på Gjedved Højskole i Ferien og der havde de drøftet forskjellige Spørgsmål, f. E. om det var hendigt at Børn kom så tidlig til at læse og skrive, thi man måtte vogte sig for at gjøre det som skulle være kjært for Børnene til en Plage for dem, og det bliver det dog tidt, og han sagde, at man aldrig måtte tvinge Børn til at lære uden ad, og ligeledes med Troen og Fader Vor det skulle komme af sig selv ved at høre det det bekjendt. Og om hvor dårligt det var at give Børn Katekismen eller Bibelhistorien at lære at læse i. Der var også udtalt forskjellige Meninger om Dannelse, nogle mente at en Hedning kunde være lige så dannet som en Kristen medens andre mente det modsatte; han mente at Dannelse bestod deri at Menneskene være vakte af Ånden, og levede et Åndsliv, der havde været Tale om, at ordet ikke helt kunde afskaffes, for det kunde have mange forskjellige Betydninger.

Den 25 August. Forstanderen fortalte Fædrelandshistorie om, hvorledes Kristendommen, hvor den blev indført, måtte medføre en hel anden Kultur, om vi så må sige, både i Tankegang og Levemåde.

Jeg gav 5 Øre ud for Lim til Harmonikaen.

Den 24. om Aftenen Foredrag om hvorvidt et Menneske der altid var fuld af Løjer, alligevel kunne være et alvorligt Menneske, og om det var heldigt at bruge Religionsundervisning i Skolen og om at lege med Børnene i Fritiden.

Den 25 August om Eftermiddagen. A Jensen fortalte om Saltsøerne og Forestanderen talte om Tor og Jætten Hrunger af hvis Kølle Thor fik en stump i Panden og om Ægirs Gjæstebud og Lokes Bindelse. Om aftenen Foredrag om Skolesagen.

Den 26 August. I Skole kl 7 (1/2 for sildig), Verdenshistorie: om Aleksander den Stores Krige og Tog til Asien, Hovedregning, Fædrelandshistorie og Svend Estridsens Død om Harald Hejn og Knud den hellige, og at det især var Munkene og Klostrene fra hvem Dannelsen var udgået. Den første Kloster blev bygget i Skåne, Dalby i det ellevte Århundrede og den næste i Ringsted en Snes År siden. Naturlære: om Lufttrykket og om de forskjellige Barometre, om hvad der foregår når noget forbrænder nemlig at Luftens Ilt kom i Forbindelse med de Dele som forbrænder og der udskilles Kulsyre så at en ting der brænder ikke bliver lettere, men endog også tungere. Om Eftermiddagen vare vi ikke i Skole da Læreren vare i Byen. Jeg skrev et Brev hjem og læste Danmarks Historie.

Den 27 August. I skole Kl. 7. Verdenshistorie Aleksander den stores sidste Tog og Død, Hovedregning. Fædrelandshistorie om Oprøret mod Knud den hellige. Naturlære noget om Barometret og om Vejrforholdene forklaret ved Luftens Ligevægts Forstyrelse tilkjendegivet ved Barometre. Om Eftermiddagen Bibelforklaring. Hvo er den største i Himmeriges Rige, således kan kun den uomvendte, som tror at blive salig af egen Fortjeneste, tale. Dersom din Fod forarger dig osv. der er intet Offer for stort at det jo bør bringes for at frelse fra Fortabelse. Hvadsomhelst I binde på Jorden, også i, men dog kun under den Forudsætning, at det sker i hans Navn, og det gjør det kun, når det gjøres således, at han vedkjender sig det. Mat. 18

Dansk lidt om Sproghistorie alle Sprog ere udgåede fra Asien og delt sig i 3 Hoveddele: Den Græsk=Katolske (romerske), den slaviske og den gotiske, som igjen delte sig i den germanske og den skandinaviske. Den engelske.

Den 28 August. I Skole kl. 7. Rejseerindringer fra Norge. Oslo ligger sydvest for Kristiania op til Mjøsen Norges største sø, derfra til Randsfjord til Tyrifjord, til Ikleven og i Telemarken Rjukandsfrø. Lidt om Bygningsskikken i Norge. Botanik, vi fandt en Rødtop og en Brøndsel.

Om Eftermiddagen fri, jeg var i Ulfborg og der gav jeg 1 Mark for 1 Pund Tobak til Markus, 14 Skilling for en Potte Olie til mig og ham, derefter var jeg omme hos Jens Hårh og Peder Knudsen. Om aftenen sad jeg oppe til Kl 11 og studerede på en Stil. (Markus har betalt mig).

Søndag den 29 August Jeg sov til Kl. 8. Om Formiddagen skrev jeg lidt af en Stil over de Ord: og brænder kun Hjærtet for Sandhed og Ret, skal Tiden nok vise vi tænke ej slet. Markus fik 4 Ark Papir. Om Eftermiddagen var jeg ovre ved Strandbygård, og da vi gik hjemad trædes vi om Måden, hvorpå Dannebrog var at se.

Mandag den 30. Jeg kom op Kl. 5 1/2. Jeg sendte nogle Penge med Markus i Ringkjøbing, 6 Kr. for et Atlas, 75 Øre for en gammel Regning og 5 Mark og 12 Skilling for II af Jensens Verdenshistorie og en Kr, Blæk. For sildig til Skole. Vi fik Bibelhistorie. Og Forst. J. talte først lidt over det Ord, Hver nyde som han nemmer; dette gjælder i mange Tilfælde. Den der læser Historie uden at se noget mere end blot Begivenhedernes Gang, men ikke ser en ledende og styrende Hånd under det altsammen, han har i Grunden intet ud af sin Historielæsning, men det træder dog tydeligst frem i Jødernes Historie, fordi den kan man næsten ikke læse uden at få med den levende Gud at gjøre og man kan ikke læse deres Historie uden at den den styrende, straffende, og igjen frelsende Hånd, som fører det hele, og hvorfor Jøderne måtte skilles i to Riger var også Guds Styrel(se) for at bevare det hele Folk fra Fordærvelse. Der foregik ligesom en Lugning af Folket, Israels Rige var ligesom et råddent Lem, der blev skåret af, og der er den Mærkelighed, at det Folk som blev bortført til Assyrien ganske forsvinder af Historien og det er ikke muligt at påvise Spor af det tilbage. - Så læste vi Vers lidt og så gik vi hjem, nej det er Sandt vi fik også Forklaring over Balslevs Lærebog. Om Eftermiddagen Tavleregning og Fædrelandshistorie: om Olafs Udløsning af Fangenskabet, Erik Ejegod bliver Konge 1095. om hans Karakter og hans Rejser til Syden.

Nistrup, Staby Højskole 1875.

Tirsdag den 31. Om Formiddagen var det Tordenvejr med et meget stærk Regnskyl fr. 9. I Skolen havde vi Bibelhistorie, Bibelforklaring, Gramatik og Aritmatik. Om Eftermiddagen regnede det en Tur, vi fik fortalt om Norge og så havde vi Annalyse.

Onsdag den 1 September. Om Morgenen smukt Vejr med jævn Blæst f.N.V.; om Eftermiddagen Geografi og Forelæsning af Arne.

Torsdag den 2 September. Dejlig stille Vejr med Solskin. Verdenshistorie om Roms første Tilblivelse. Regning, jeg begyndte med Kvadratrod, Fædrelandshistorie, Naturlære om Luftens Spændighed og om Luftpumper. Om Eftermiddag, den første Time bestilte vi Bøger fra Kjøbenhavn, i den sidste Time talte A. jensen om Havet der omgiver Danmark.

Fredag den 3. Igen smuk Vejr, op på Dagen noget kold med Blæst fra Syd. På Skolen, Verdenshistorie om hvorledes Rom bliver Herre i Italien, Regning, Fædrelandshistorie om Erik Emune og Erik Lam. Naturlære om Dykkerklokken. Grundtvigs Friheds=Ider: Talefrihed, Trykkefrihed, Forsamlingsfrihed, Trosfrihed og Sognebåndsløsning. (Efter Husvennen) Om Eftermiddagen Bibelforklaring og Oplæsning af "Arne". Vejret gråt.

Grundtvig døde den 5 September 1875, næsten 89 År gammel, hans Jordefærd foregik den 11. September fra vor Frelsers Kirke.

Norderhoug Præstegård, hvor Anne Kolbjørnsen beværtede Svenskerne, ligger nordvest for Kristiania.

Til Lakfarve eller Maling tages 1/2 Pot 15% Spiritus 25 Qvint Skellak 10 kvint harpix og kommes i en Flaske og rystes jævnlig i Løbet af en halv Time, derpå tilsættes den Farve som

man vil have og nu bruges det man gnider det med Lidt Sandpapir og maler nu igjen og så færdig. (Efter Husvennen).

Løverdag den 4 September. I nat havde det regnet stærk, men idag er det lyst Vejr, med lidt Blæst fra Vest. I Eftermiddag fri. I Botaniktimen bestemte vi to Blomster: Smalbladet Høgeurt og Klokkeirisen som ligner de egentlige Klokker. Om Eftermiddagen læste jeg om Borgerkrigen mellem Svend og Knud Magnussen. Regnede så på Tavlen. Var så lidt omme ved Peder Pedersen, gik så hjem og læste til Kl. 10 og gik så i Seng. Givet 30 Øre ud til Skolen, tjent 8 Øre ved at klippe Hår.

Nistrup Staby Højskole 1875.

Søndag den 5 September 1875. I nat har det regnet stærkt, men i dag Solskin.

Ansgar blev født 801, da han var 13 År døde Kejser Karl, og han havde det store Syn på Pinsenatten. 823 kom han til ny Korvej og 827 nåede han til Danmark. 832 tilbage fra Sverrig og i 834 blev han Erkebisp i Hamborg. 837 blev Hamborg brændt og samtidig blev Gaubert forjaget fra Sverrig. Ansgar sendte siden en Ardgar derover til Hergejr. Ludvig den fromme døde 840. 858 blev Bremen og Hamborg forenet. Ansgar døde den anden Februar 865. Rembert døde i Bremen 888. I Mørkningen gik jeg om til N. Nistrup og holdt Snak lidt, så var de igjen omme hos mig til Sengetid.

Mandag d. 6. Smuk Vejr. Jeg sov til Kl. 7, men kom dog tidligt nok til Skole. Bibelh. og Lærebog, og Sproglære og Naturhi. navnlig om Nerverne som lignedes ved en Telegrafledning med Hjernen som Udgangspunkt, men Rygraden kan også selv udføre mange Ting som Hjernen slet ikke byder, for E. når vi sover og dog kan jage Fluerne af vort Ansigt og Rygraden er derfor som en Slags Næstkommanderendes. Så lidt om Sanserne, man siger vi har 6 Sandser, men vi har kun en Sands, men 5 Sandseredskaber, dette viser sig derved at hos dem som mangler en af Redskaberne ere de andre så meget mere udviklet, dette ville ikke være Tilfældet, når det var enkelte Sandser. Om Eftermiddagen ikke noget af Videre Interesse, om Have og Fjorde i Danmark og om Krigen mellem Svend og Knud.

Harald Blåtand var Konge fra 935. Hakon Adelsten faldt 948 og Sigurd Jarl blev brændt 950. 963 blev Harald Grænske og Guldharald slået ihjel. Gudrod Bjørnsen var en Sønnesøn af Harald Hårfager og Gudrods Søn var Harald Grænske, som blev Jarl i Vigen, da Hakon kom til Norge igjen.

Israels Riges undergang år 72 og omtrent 150 År derefter gik Juda Rige under.

September 7. Tirsdag. Vejret gråt men mildt, Vinden syd v. I Skolen Matematik. Et Tal 3 og 9 går op i et Tal, når det går op i Tallets Tværsum og elleve går op når det kan gå op i Forskjellen mellem de lige og ulige Ciffre. 2 i anden Potens kan gå op i et Tal når det kan gå op i de 2 bagerste Tal og i 3^{die} Potens når det kan gå op i 3 Tal, ligeledes med 5. O Eftermiddagen talte A. Jensen om Skolen om Statskolen og Friskolen så læse han noget af ``Arne". Efter Skoletiden hjalp jeg Snedkeren til det blev Aften, så gik jeg hjem og spiste og om Aftenen skrev jeg Stil.

Onsdag. Harald Hårderåde fald i England 1066. 1068 Mødet i Konghalle; sluttet Fred om de puniske Krige. Om Eftermiddagen var jeg Post, men da jeg ikke havde mange Ærinder kom jeg igjen inden de begyndte i Skolen. A.J. læste et udmærket Digt forfattet af B. Bjørnson ved Grundtvigs Jordefærd, og Fors. Jensen fortalte om de forskjellige Jordformationers Dannelse fra de allerførste Tider, han viste os navnlig hvorledes det var at finde på Bornholm; jeg kan ikke huske de forskjellige Navne, men N.J. Lavrsen skrev det op og jeg tænker at få en Afskrift

deraf. Da vi kom af Skole klippede jeg Håret på to af Eleverne og fik så ikke mere bestilt inden Aften. Vejret ualmindelig smukt med meget svag s.v. Vind. I dag var det Grundtvigs 92de Årsdag. I Aften sad jeg oppe til Kl. 10 1/2 fik min Stil færdig jeg læste så om Svend Estridsens Sønner.

Torsdag den 9. 1874. I Formid. klart Vejr med jævn Vind syd. Fors. J Fortalte det sidste før Valdemar den store og forklarede hvorledes Midalderen var en overgang fra Folkeherredømmet til Fåvælden; men hvorledes det netop var nødvendig for at forhindre Folket fra helt at gå over sig selv. Det var også i Midalderen at Gejstligheden voksede til en betydelig Magt, men der behøvedes netop en sådan Magt, som kunne råde Bod på den alt for grove Råhed og hertil var netop Gejstligheden det bedste der kunde gives fordi det havde sådant "Sværd", som man ikke unddrage sig - nemlig Banstrålen, og det er ligeledes i Midalderen at Adelen begynder sin Tilværelse, men dette var også på en Måde begrundet i den Tids Forhold. Da nemlig andre Forhold gjorde sig gjældende således Hærvæsenet som navnlig skulde møde med Krigsfolk når Kongerne forlangte det.

Den Tid der følger fra Knud Lavards Død, og indtil den Tid Valdemar hans Søn blev Enekonge, var i alle Henseender en Trængselens Tid for Danmark. Men ligesom det er godt for det enkelte Menneske at der kommer Modgang og Prøvelse, således er det også godt for et Folk, når det har glemt sig selv og sådan en Tid var netop disse 27 År. - Det er en mærkelig Omskiftning der foregår med Folket i en meget kort Tid under Valdemar Sejr, så at Folket igjen bliver sig selv og kommer til at føle at det kan noget.

Om Eftermid. smuk tør Vejr, V.s.ø. For. J. fortalte Bibelhistorie og A.J. læste noget af "Arne". I Aften var jeg omme hos Peder Pedersen og læste på Ruslands Geografi og så lidt Fædrelandshistorie. I Seng Kl. 10 1/2.

Fredag i September. I Skolen verdenshi. om Romernes Undertvingelse og Tilintetgjørelse af Kartago og Grækernes sidste Tid som et Folk. Tavleregning og Fædrelandshi. I Dag begyndte vi at fortælle, det gik dårligt for Kr. Hansen, hans Fortælling kunde skrives med et rundt Tal. Naturlære om forskjellig Pumpe: Sugepumpen, Trykkepumpen og flere samt Kranen som Vandhjul der løber på en vandret Akse. Vejret var smukt og tørt. V.s.ø. I Eftermid. fik vi ikke begyndt i Skolen før Kl. 3 og til 5, jeg gik hjem og spiste Melmad og var så ude at se lidt i Kikkerten som jeg gjorde i Stand for Stine, så det blev snart Aften før jeg fik begyndt at læse. Vejret den samme som i Formiddag. Jeg har ventet i flere Dage efter Brev hjemme fra da det snart er 14 Dage siden jeg skrev sidst hjem.

Romernes Historieskriver var Grækeren Polyarp.. N.J. læste et Digt over det romerske Folk som var nedsunken i Overdådighed og Forlystelsessyge, hvorledes en overvunden partisk Prins måtte til Morskab for dem kæmpe med en dertil øvet slave, hvorledes hin oprørtes over, at han som var født til at være Konge skulde således kæmpe på Liv og Død for at more Romerne og denne Tanke opglødede ham sådan at da Slaven kom for at kæmpe med ham, fældte han denne så han faldt om, men da hin vendte sig og udfordrede Folket til at forsvare Slaven, havde denne fået en Dolk frem og stak i Kongesønnen. Hvor usselt af Romerne!

I Aften har jeg været omme i N. Nistrup og læst lidt i Møll. Fædrel. og havt lidt Sproglære med Peder Pedersen. Nu skal jeg i Seng Kl. er 11.

11. Løverdag i september. I dag kom vi for sent i Skole Kl. 7 3/4. A.J. Læste et Digt af Ølenslæger om Sagnet om prindsesse Sigrid og Ottar, som ikke i lang Tid kunde få hende til at se op. Dette Sagn er Udtryk for hvorledes vor Fædre havde tænkt sig at en ret Kvinde skulde være, stille og beskeden og ligesom Sigrid, der ikke ville se på nogen Ungersvend for ikke at

fængsle dem ved sin Skjønhed, hun vilde ikke tage Sløret fra sit Ansigt før hun fandt en, som hun virkelig elskede og som elskede hende igjen, og denne fandt hun omsider i Ottar, da hun havde levet i Ensomhed i mange År for ret at prøve ham - og sig selv - så regnede vi på Tavlen til kl 10 så gik jeg hjem da de andre gik til Botanik, som jeg ingen Lyst havde til. Jeg gik ind til Peder Pedersen og læste lidt med ham og gik hjem.

Eftermid. regnede jeg lidt på Tavlen og var så omme i Nørre Nistrup og læste lidt Danmarkshist. Jeg vilde have været derom i Aften og læse Geografi, men så kom J. Hårh og så kom jeg ikke derom. Nu er Kl. over 10 og nu skal jeg i Seng.

12. Søndag i September. I Formid. var jeg i Ulfborg Kirke men der var ikke nogen Præst, men Degnen læste Prædiken. Vi kjøbte en Lampe derovre for 8 Mark, som er to til hver. Det blev over Middag før vi kom hjem, da vi havde spist fik vi vor Lampe pudset lidt og gjort færdig.

Så gik vi ned til Fjorden for at bade, der traf vi en Båd, som vi var ude at ro i, men der var ikke noget ordentlig Redskab, så det gik dårligt, da vi kom hjem var det straks Aften. I Aften var jeg omme ved P. Pedersen og vilde da have læst en farlig Hob, men så var der Fremmede, og vi kom til at lege, så vi gik ikke ret meget læst. Nu er Kl. 11, nu vil jeg læse en halv Time og så i Seng. Vejret tørt dog undertiden lidt gråt, V.n.v.

Mandagen den 13 September. 1098 gjorde Erik Ejegod den første Rejse til Rom. Korstogsfareren Svend blev såret at Tyrkerne 1097, og 2 År efter gjorde indtog de Kristne Jerusalem. Skjalm Hvide var Knud Lavards Fosterfader. Da vi kom til Skole Kl. 8 og de havde begyndt at synge. Forstander J. fortalt om Jøderne i Babylon. A.J. havde Sproglære om Forholdsord og Bindeord og så havde vi Naturhist. Om de Menneskelige Sandser navnlig om Synet som tilligemed Hørelsen regnes for de vigtigste S, ikke alene overfladisk,men fordi de tjene vort Åndsliv og af de to ere igjen Hørelsen den vigtigste, fordi vi ikke kan lære at tale og Ordet jo dog er den vigtigste af alle de sandser og Fortrin som Mennesket har fremfor Dyrene. Øjet er ikke i sig selv Lys, men den kan modtage Lysindtryk af de Gjenstande som vi ville se og derpå dannes der et Billede i Øjet som virker på Hjernen. I Eftermid. fortalte vi Danmarkshi. til Lærerens Tilfredshed. Jeg var dog ikke helt godt tilfreds med mig selv.

A.J. fortalte lidt om Deltaer: Po-Deltaet i Italien, Nildeltaet, Missisippi-Deltaet i Sydamerika, Ganges Deltaet i Indien og Vejseldeltaet i Prøjsen og nogle flere for Eks. Skjernås i Danmark.

I Aften har jeg læst Jordbeskrivelse og P. Pedersen var heromme. K. er halvelleve og nu skal vi snart i Seng, det er sandt jeg læste også en Beretning fra Lillehammer om nogle Foredrag der vare holdte der, navnlig Ole Arvesen fra Lagalun.

Nistrup - Højskolen; Vejret smuk V.n.n.V.

Tirsdag den 14 September. I Formid. ikke noget af Vigtighed andet end sædvanlig. I Eftermid. holdt A.J: et Foredrag over Religionsundervisningen i Skolen, og den skrev jeg op da jeg kom hjem, det blev snart Sengetid, vi læste dog lidt bagefter i Møllers Danmarks. Vejret mildt lidt gråt. V. nordlig.

15. Onsdag i September, Tamperdag. I Formid. Verdenshistorie, Hovedregning, Fædrelandshistorie, vi fortalte og det gik nogenlunde, så Geometri og nogle skal prøve at udføre nogle Tegninger. I Efter. Læste A.J. det sidste om Arne, hvor det til Slutning hed: Nu var Fjeldet dog bleven klædt, det skulle man ikke have sagt for 20 År siden og det hed i et Vers af Arne, at det kom ikke an på at få et stort Navn i Verden, men at blive Menneske. Da vi kom af Skole klippede jeg Markus´s Hår, læste lidt til det blev Aften. I Mørkningen var vi ude at røre os lidt.

I Aften læste jeg Danmarks. og skrev en Stil. I Dag fik jeg det længe ventede Brev hjemme fra.

Vejret smukt og for det meste klar. V. n.ø. I Seng Kl. over 11.

16. Torsdag i September. I Skolen: Verdenshi., Hovedregning, Fædrelandshisto. I dag fortalte vi, da gik det knap så godt, så Naturlære og Sentrifugalpumpen og Donkraten, hvorledes man med vand og en lille Trykkepumpe kan hæve uhyre Byrder i Vejret, i Middag hørte jeg Geografi af Forestrup. I Efter. Bibelh. om Ester, og lidt om Aleksander da han belejrede og ødelagde Syrien og også var i Jerusalem og Jadau gik imod ham i sin Præstedragt og blev skånet og beholdt Yppersteprœsteværdigheden, dernæst Geografi om Danmarks Forfatning og Næringsveje og Nationalitet. Den gotiske Folkestamme deles i den skandinaviske, den germanske og den engelske, de ti sidste er c. 50 Milli, den anden er 8 Mill. Den første Jernbane blev anlagt i England 1826. Den første i Danmark fra Kjøbenhavn fra Roskilde. Da vi kom af Skole læste vi lidt. I Mørkningen tumlede vi lidt. I Aften læste vi Fædrelandshi. hele Tiden om Borgerkrigen mellem de tre Prinser. Nu skal jeg i Seng. Kl. er godt 11. Vejret smukt. V. nord, svag.

Fredag den 17. September. I Skolen: A.J: fortalte om Pompejus Fald og Cæsars Ophøjelse, så Hovedregning, Fædrelandshi. igjen om Borgerkrigen med de 3 Prinser. Det gik ikke så meget godt, jeg fortalte om Radulf og Slaverne. Derpå havde vi Naturlære, navnlig om Ballonen, og om hvorledes de forskjellige Luftarter forplanter sig gjennem vandtætte ting. Når Vin og Øl bliver stærkere af at ligge bliver det stærkere fordi Vandet fordamper, medens Bestanddelene bliver tilbage, når man sætter to Glas med Brændevin i, med Blæreskind over den ende og Viskelæder over en anden, så bliver Brændevinen stærkere i den med Blæren over og slappere i den med Viskelæderet over. Herpå støtter sig også alt levendes Ernæring både Planter, Dyr og Mennesker idet Ernæringsvædsken går over fra det ene Rør til det anden uden at stå i nogen forbindelse. I Eftermid. Bibelfor. A.J. fortalte lidt om Islandsk Literatur. Island blev bebygget 874 af Ingolf og Hjørlejf, og om deres Bogverden som naturligvis først blev til i en langt senere Tid, de levede en lang Tid i Folkemunde og først ved År 1000 da Kristendommen om til Island og med den Bogstaverne og hvad der giør den islandske historie og Digtning blev så folkeligt. Medens de andre Folk med den katolske Religion også antog ikke alene romerske Bogstaver, men også romersk Sprog, men det gjorde Islænderne ikke, og de fik også islandske Præster, som ikke alene lod dem beholde sin Folkeejendommelighed, men også fredede om den og oprettede Skoler hvori de store Historikere som Snorre Sturlesen og flere. Og at netop Islænderne mere end noget andet nordisk Folk beholdt sin historiske Sands, idet Folket nemlig her levede i Fred og måtte derfor leve i Mindet om Bedrifterne som deres Forfædre havde udført. I 1623 fandt man på Island en Skindbog som indeholder mærkelige Sagn fra den fjerne Fortid, således Vølvens Spådom, Havemål og mange flere, når de ere skrevne ved man ikke, men man mener at de ere skrevne i det 12te Århundrede. De mærkeligste Skjalde vare Ejvind Skjaldespilder, Taraen Løvtunge, og Sighvat Skjald der var den sidste. Så gik vi hjem og spiste Melmad, så skrev jeg et brev til min Broder Peder Pedersen, dernæst det foregående. Vinden først Øst siden syd,svag, Vejret smukt. I Mørkningen tumlede vi lidt, fik så Naver. I Aften skrev leg lidt efter Dals Ordbog, s¿læste Markus i Møllers Danmarkshi. Nu skal jeg snart i Seng. Kl. er over 10.

Løverdag, den 18 September. I Skole Kl. 7 3/4. Vi fortalte det sidste af Borgerkrigen under de tre Prinser. Havde så Hovedregning, spiste så Melmad, så havde vi en Time Sangøvelse. A.J: læste et Par Digte af B. Bjørnson "Et farligt Frieri og en Fortælling om Trofasthed, gik så hjem og spiste til Middag. Så gik jeg om til Bundgård med Brevet til min Broder som Tostesen skulde have med til Stasjonen, så var jeg derommet et Stød og gik så hjem og klistrede lidt ved mine Bøger, sleb Knivene for Stine, men fik ikke ret noget bestilt i Eftermiddag. Nu kom Jakob Jørgensen og vilde have os med på Skolen at lege Ordsprogsleg og jeg giver nok efter for Fristelsen.

Markus betalte mig de fire Ark Papir han havde lånt af mig. Vi legte Ordsprog til Kl. næsten var 10, gik så hjem og spiste Nadver, og så i Seng. Vejret smukt, Vinden N.V.

Søndag den 19 September. Jeg sov til Kl. 7 1/2,spiste så Davre og gjorde mig færdig og vilde til Staby Kirke. Der hørte jeg første gang et Orgel, der var Høstprædiken, så gik jeg hjem og spiste til Middag, var så ude at hjælpe og sætte en Drage op, drak så kaffe og fik mine nye Klæder børstet af, og nu skal jeg til at læse på min Lektie. Men det blev ikke til ret meget, så spiste jeg Melmad, læste så lidt i Avisen, så kom Peder Pedersen og vi vare så ude i Mørkningen. Vejret smukt. Vinden Vest. Jeg fik heller ikke læst i Aften, da jeg var ude at lege Enke med Pigerne og nu skal jeg i Seng. Kl. er 10 1/4.

Mandag den 20 September 1875. I Skolen fortalte vi Bibelhistorie og fik Forklaring over Balslevs Lærebog, så fortalte A.J. lidt om Orddannelsen, at Sproget ligesom alt levende nødvendig må udvikle sig og blive fuldkomnere, eftersom det åndelige Liv hos Folket er udviklet, og det vilde derfor være ravgalt at ville opstille en vis Sprogform, thi det afhænger ene og alene af et Folks Tankegang, og vi siger derfor at Sproget er Åndslivet, Tanken i Klædebon, og herpå have vi et tydeligt Eks. hos Børn, så fortalte han lidt om Orddannelsen. Vi blev fri kl. 11 1/2 og skulle begynde bestemt Kl. 2, da A.J. skulde med Toget til Ringkjøbing Kl. 3, vi kom da også tidligt nok. A.J. fortalte om Øret, hvorledes det er indrettet og at det består først af det ydre Øre, og så en smal gang, Øregangen og for Enden af denne Gang er der en Hinde, Trommehinden, inden derfor er igjen en Åbning, Trommehulen, og her ligge Hammer, Ambolten og Stigbøjlen. Hammerskaftet ligger imod Trommehinden. I Trommehulen ligger ørebenene som benævnes Labyrinten og Sneglegangen og de halvmåneformige Kanaler og til disse Ben er Stigbøjlen i Forbindelse ved noget, som kaldes det ovale Vindue. Fra Trommehulen går der en Gang ned til Mundhulen, det øristakiske Rør. Lyden fremkommer ved at Luften sættes i Bevægelse og når Bølgen når vort Øre mærke vi en Lyd. Medens Lyset næsten ingen Tid tager til at forplante sig så er dette derimod Tilfælde med Lyden. Denne forplanter sig kun 1100 Fod i Sekundet. Jeg kan udtale et Femstavelsesord i et Sekund og når jeg taler mod et hårdt Legeme, kastes Lyden tilbage. Når jeg til Eks. hører en Stavelse efter at jeg har udtalt så ved jeg at jeg er 110 Fod borte, hører jeg to Stavelser er jeg 220 Fod osv.

Når en Violin der hænger på Væggen giver sig til at spille, når man spiller på en anden, så er det fordi de to er ganske nøjagtig ens stemte, så den Lydbølge som fremkommer ved at spille op den ene ganske bestemt passer for den anden, ligeledes med to Ure med Penduler ganske nøjagtige ligedan og den ene går kan den få den anden til at gå også netop de bestemt har den samme Længde og svinger regelmæssig. Den laveste Tone gjør 16 og den højeste 40.000 Svingninger i Sekundtet. Forstander Jensen holdt så Foredrag over Oldtidens overgang i Middelalderen ved Valdemar den store. Da har Kristendommen sejret og Hedenskabet tabt, men med det samme er også det gamle folkelige Liv fortrængt og ny fremmede Skikke og Tanker som kom med Kristendommen bliver den rådende og Adels og Præstevælden tiltager og i Middelalderen får sit Højdepunkt. Det er først i dette Århundrede at man har begyndt på ikke at udrydde det fremmede helt, thi det kan ikke undværes, men at gjøre det fra den herskende til den Tjenende, og det gjælder også for den enkelte, at man kan ikke bruge andres Tanker før man får dem noget gjordt om. Og det må vi også huske over for Børn, at det ikke er Numre, men Menneskebørn og det gjælder da om at tillave den Føde, som vi give Barnet, således at det kan nære Barnets åndelige Liv. Han fortalte også om hvorledes Danmark på den Tid så ud og om de Folk, der boede i det nordlige Halland, om Bæltespændingerne osv.

Så gik jeg hjem og spiste Melmad og skrev så dette her. Vejret har i Dag været gråt og i Middags var det ved ar regne lidt. Vinden N.V.

I Aften regnede det igjen lidt. Vejret gråt. Jeg var lidt omme ved P. Pedersen og læste Bibelhi. Nu vil jeg skrive lidt efter Dals Ordbog og så i Seng kl. 11.

Tirsdag, den 21. September. I Skolen Bibelhistorie, vi fortalte, derefter Bibelforklaring. Fri Kvarter. A. Jensen, Analyse, Arritmatik. Så gik vi hjem og spiste til Middag.

I Eftermiddag skulde vi fortælle Geografi. Jeg skulde fortælle om Danmarks Byer og Herregårde osv., jeg kunde det ikke så meget godt. Den næste Time læste A. Jensen et foredrag holdt af Præsten Otto Møller om at lyde og byde og om Tugt i Skolen. Når med hensyn til den ny Skole tales så meget om Frihed, så er det dog ingen ubetinget Frihed, således at Børn skulde råde sig selv og gjøre hvad de vilde, men de skal netop lære at lyde. Nu er der jo en stor Forskjel på at lyde og at lystre, at lyde er ikke alene at gjøre hvad der befales fordi man skal, men det er at bøje sin Vilje ind under den man skal lyde. Men hvordan kan man da få Børn til at lyde, når man ikke må bruge Tamp eller Ris. Og Svaret bliver: Lær at byde ret, at byde i Kraft af Loven, af Sandhedens Lov, vis at du selv står i Lydigheds Forhold. Når du selv ordner dig ind under Sandhedens Lov, vis at du selv står i Lydigheds Forhold. Når du selv ordner dig ind under Sandhedens Lov og viser dette i Gjerning over for Børnene, så vil dette i de allerfleste Tilfælde slå til, når Børn da ikke ere fordærvede; men Lydighed og Orden må der være. En anden Betingelse for at Befalingen skal blive over efterkommet er, at der befales billigt, men bestemt og så overholdes, men det er desværre alt for meget tilfældet navnlig med Forældrene at de lader glide og derved svækker netop Lydigheden, ligesom Budet også skal udgå fra en bestemt Vilje og ikke i Luner. Altså en Lærer skal i Gjerning vise at han også selv lyder så at hans Vandel svaret til hans Ord. Dette vil i de allerfleste Tilfælde være et ypperligt Middel til at skaffe sig Lydighed, thi den som ikke først lærer at lyde, kan heller aldrig lære at byde. At byde er ikke det samme som at gjøre Larm med Munden. Han mener, at det bedste Forældre kan give deres Børn er at lære at lyde og Børn kan meget lettere lære at lyde end voksne og det er jo dog det der skal være vort Mål, at lære at give vor Villije ind under Guds Vilje, altså lære ret at lyde ham. A. Jensen læste Foredraget af en lille Bog med Titlen: Gudstjenesten i Skolen, den indeholder tre foruden denne Foredrag foruden dette, og koster 2 Mark 12 Skilling. Så gik vi hjem og spiste Melmad, så lavede jeg en Papirsdrage til Aften, så spiste vi Nadver og gik så op på Skolen, da der skulde forhandles om hvilke Gaver vi skulde give Lærerne, der blev da først bestemt, hvor meget hver vilde give, det var noget ulige, nogle gav 9 Mark, andre 8 Mark. Jeg gav 1 Rigsdaler, og det var de fleste der gav det - så blev der talt om hvad vi skulde kjøbe for Pengene til Forstanderen, og her vare alle ikke enige, og det blev derfor bestemt, at et Par skulde rejse til Ringkjøbing og bese en Del og høre hvad det kostede, og med Sangen Løft dit Hoved hævedes Mødet, jeg gik så hjem og gav mig til at skrive ovenstående, så skrev jeg lidt af "Haavemål" og nu er Kl. 11 nu skal jeg i Seng.

Vejret gråt og koldt. Vind N.V.

Onsdag den 22. September. I Skolen Kl. 7 1/2 Verdenshistorie om Oktavian eller Augustus, Tavleregning, Frikvarter, Fædrelandshistorie om Valdemar den stores første Tid og lidt om hans Karakter, samt om den Mand, der havde en meget stor indflydelse på ham, Absalon. Valdemar den store, var den første danske Konge, som ikke blev hyldet af hele Folket, men af Adelen, og tillige den første der blev kronet - i Domkirken i Roskilde. Gik så hjem og spiste, ja det er sandt, jeg så hvorledes Sollyset ved at gå gjennem et Prisme fremkalder Regnbuefarverne. I Eftermid. læste A.J. et af Ølenslæger om et Sammentræf mellem de ti Digtere Vessel og Evald. F.J. fortalte om Jordbundsforholdene, navnlig forklarede han sammensætningen af Stævns i Sjælland, som består nederst af et Lag Skrivekridt, med Flintknoller i, så et tyndt Lag Ler som er opfyldt af Forsteninger af Fiskedelene og derfor kaldes Fiskeleret, så kommer der et meget tykkere Lag Kalksten, Faksekalk, og oven over dette ligger et tykt Lag som kaldes Limsten og i

dette ligge Flinten i tynde Lag, som ofte ere sammenhængende og ligge i denne Retning, så det er sandsynligt, at der er forskjellige Strømme, som har været virkende ved dannelsen deraf, navnlig Faksekalken er Koralklipper, som dels ere opløste og dels ere uforandret, således som der er afsat. Og oven over Limsten kommer så Rullestensleret. I Kjøbenhavns Omegn findes Saltholms Kalk, som er hård og fast, men ikke så god som Fakses. Så gik jeg hjem og spiste Melmad og skrev så et Brev hjem til mine Forældre, som skal afsendes i Morgen. I Aften læste jeg lidt og skrev en Stil over de Ord: "På de høje Bakker, blæser de høje stærke Vinde" Nu er K. 11 1/4 og nu skal jeg i Seng. Vejret klart koldt. V.N.V.

Torsdag, den 23 September, Jævndøgn. I Skolen havde vi Verdenshisto. A.J.fortalte om de romerske Kejsere og om nogle af deres Digtere, så Tavleregning og Frikvarter. Forst. J. fortalte Danmarkshi. om Valdemar den store, om et tog til Venden og en Rejse til Kirkeforsamlingen ved Sonfloden og Forhold til den tydske Kejser Rødskjæg og lidt om hans Forhold til Norge. Venderne bor langs Østersøens Kyst fra Oder Floden og vest på til Holsten, der bor Vagrerne og syd for i Lauenborg bor Obofreterne. Dernæst Naturlære, navnlig om hvorledes flydende Legemer gå over til at blive luftformige og omvendt når for EKS. Is smelter, så bindes derved en Del Varme, hvilket vi kan se deraf at der skal den samme Varme til at forvandle Is til Vand på 0 grader, som kan opvarme det samme Kvantum Vand fra 0 grader til 79 grader, og når Vand fryser, sker det jo ikke på engang, men små Bitter ad Gangen, hvilket kommer af at når Vandet nu er afkjølet til 0 grader og det altså begynder at fryse, så sker dette ikke ad engang, men meget lidt af Gangen, fordi der så snart Vandet fryser, bliver en Del Varme fri som så virker på Vandet. Når flygtige Væsker f. E. Æter fordamper f.Eks. på en Hånd, så bliver Hånden straks tør, men Stedet bliver kold, fordi derved Fordampningen bindes en Del Varme.

I Eftermid. havde vi Bibelhist. jeg skulde fortælle, men det gik dårligt, thi jeg kunde det ikke godt. Så fortalte A.J. lidt om vore Mindesmærker i Bygningstilen og lidt om Kjøbenhavn.

Vejret koldt med Blæst, Vinden N.V.

I Aften læste jeg lidt Bibelhistorie og lidt Danmarksh., i Seng kl. 10 1/2.

Fredag d. 24. September. I Dag sov jeg til Kl. 7, spiste så Frokost og gik så i Skole. A.J. holdt et Foredrag over Udtrykket Tidens Fylde, som vi jo kalder den Tid, da vor Frelser kom til Verden og blev født ikke i det store Verdensøjes Midtpunkt, men i den lille By Betlehem, og på et blot Forstands Standpunkt kan det jo ikke være så let at forstå, thi når man så, at der var Trang til en sådan Frelser, så faldt det jo naturligt at tænke, at han måtte opstå i Landets Midtpunkt, men for os, på et Troens Standpunkt, kan vi jo nok forstå, at han måtte komme til Verden et Sted, hvor Troen på den sande Gud endnu ikke var ganske uddød, og hvor der var en lille rolig Plet, hvor han kunde begynde sin Gjerning.

Der var hos ethvert Hedningefolk fra den Tid da Menneskene blev adsplittet, dog et Glimt et Minde tilbage fra det tabte Paradis, og skjønt de glemte den sande Gud og gik sine egne Veje, så forsvandt dette Minde, dog ikke udslettet, ligesom også ethvert Hedningefolk havde en Forestilling om, at det onde ved en Fejl var kommen ind i Tilværelsen, og alle længtes efter at komme tilbage til den tabte Uskyldighed og håbede også at kunde Løsningen på den Gåde, som skulde klare Tilværelsens Gåde, og derfor havde lavet sig mange Forestillinger derom - men! det skulde vise sig at de ikke kunde og hertil måtte det komme med Folket, før der kunde være Tale om frelse for dem, thi det er også sådan med det enkelte Menneske, sålænge han er kraftig og fejler intet, er han ikke god at komme i Tale og således var det også kommet med Folket på den Tid, man havde søgt at finde noget varigt, og for Eks. i Grækenland syntes det også virkelig til en Tid at være lykket at gjenskabe Paradis. men hvad var det? Kun en Skal og gik også snart i Stykker, og netop på den Tid at Kristus kom var den gamle Verdens Folk kommet så vidt at

det ikke mere havde noget at støtte sig til, så Håbet næsten også var tabt, og da var Tidens Fylde kommet. Og således har hvert enkelt Folk sin tidens Fylde, det må komme dertil, at det har Tabt troen på sine Guder, før det kan modtage en ny Lære om Gud, og da kan det også med Glæde tage mod og Evangelium kan jo kun modtages i Frelse, en Vei, hvor det skal tvinges et Folk fra der vil det ikke eller dog meget langsom blive til Velsignelse.

At Evangeliet i alt Fald for en stor Del i kort Tid vandt Indgang her i Norden var netop, at man havde tabt Troen på de gamle Guder, den gamle Asatro var omtrent gåt under, så en Mand i Norge lod sig bære ud før sin Død og sagde, at han vilde ikke dø i Troen på Aserne, men han ville dø i Troen på den Gud, der havde skabt Himlen og Jorden, og når et Folk såvidt , så er netop dette Folks Tidens Fylde kommen. Nu i vore Dage er det vist Hinduerne, hvis Fylde er kommet, så en norsk Missionær fortæller at en Mand, der i Indien havde sagt til Ham, at man havde engang troet på en Gud Fader, men det var i hans Far Faders Dage, nu vidste man ikke noget om denne Gud mere og hans Virksomhed havde meget god Fremgang.

En anden Side af Tidens Fylde er at det var kommen så vidt at det græske Sprog, dette rige og fyldige Sprog, var bleven udbredt næsten over hele den gamle Verden og her har Aleksander en stor Verdenshistorisk Opgave nemlig at bringe græsk Sprog og Dannelse over til det store Asien, thi hvor Folket ikke er det mindste dannet, men levet et aldeles vildt Liv kan Evangeliet ikke vinde Indgang og at dette fyldige Sprog var så udbredt var også nødvendigt for at Evangeliet, der er så rig på åndelige Udtryk, at det vanskelig kan udtrykkes i et fattigt og ringe Sprog, og endelig har Romerne også en Opgave i det store Værk, nemlig at samle Folket og tilvejebringe en Slags Lovlighed som kunde holde Folket i Tømme. Og vi ser hvorledes der under Kejser Augustus var ligesom et Vindstille, så Kampen hvilede overalt, og just da blev Jesus født til Verden for at han kunde udså sin Sæd i dette Vindstille så det kunde komme til at spire, så vi ser med Forbavselse hvorledes alt føjer sig henimod den Tid og vi må komme til at se at der er en Magt,som står bagved og styrer det hele skjønt vi ikke kunde se det.

Så havde vi Tavleregning; Frikvarter. Forst. J. fortalte Fædrelandshistorie om Valdemar den store navnlig om hans Tog til Rygen, så havde vi naturlære, navnlig om Fordampningen af Væsker. Har man en blank Kedelskål, som er ophedet langt over Kogepunktet og man deri kommer Vand, så vil dette ikke opvarmes mere end til nogle og halvfems grader, fordi der, idet man hælder Vandet i Skålen udvikler Dampe som bærer Vandet så det ikke befugter Skålen og først når denne afkjøles går Vandet i Berøring med den, men i det samme dette sker udvikler der så stærk Damp, at det hele springer til alle Sider. Kommer man Svovlsyrling i en sådan Skål og hælder så nogle Dråber Vand deri så bliver dette straks til Is, da Svovlsyrlingen 10 a 11 grader under 0. Der kan være lige mange Dampe i et Rum enten der er Luft eller ej, men jo mere Luften ophedes jo stærkere Tryk over Dampen, men jo mindre Damp bliver der af det samme Kvantum Vand, han omtalte også Destilleringen. Så blev det Middag og vi gik hjem.

I Eftermid. havde vi Bibelfk. navnlig om Nadverens Indstiftelse og der blev talt om hvorvidt Judas kunde have været med ved Indstiftelsen eller ej.

Forstanderen udtalte sin Mening om hvorvidt Hedninger som døde som sådanne kunde få Nåde og han mente og troede at det også vilde komme for dem engang at vælge enten Livet eller Fordømmelsen og han mente også, at når Judas kaldes et Fortabelsens Barn, så kunde der ikke være tale om at hans Synd kunde blive større. Han mente at når et Menneske først var helt uden for Gud, så var der ingen Grader. Dernæst havde vi Analyse, jeg var for i Dag og kom nogenlunde godt fra det. Vi skulde samles i N. Sig at tale om Gaverne til Lærerne, jeg kom ikke derom før de vare færdige og det blev bestemt at Forstanderen skulde have et Bogskab og A.J. Oldnordiske Månedsskrift. I Aften læste jeg Bibelhistorie, i Seng Kl. 10 1/4.

Vejret klar, men koldt. Vinden N.Øst.

Løverdag, den 25 September. Jeg kom op Kl. 6 1/2, læste lidt, spiste så Davre og gik i Skole. Vi fik ikke Bibelhistorie i Dg, men Forstanderen læste en Komedie: ``Redaktøren" af Bj. Bjørnson, det tog til Kl. 10 1/2, så havde vi Tavleregning en halv Time og til Slutning Sangøvelse. Gik så hjem og spiste til Middag, vi fik Pandekager og Brødsuppe. Efter Middag regnede jeg lidt og læste lidt Danmarkshistorie, men det var ikke ret meget og i Aften blev det slet ikke til noget, da Laursen og Klemmensen var herinde. Vi fortalte nogle Eventyr og spillede lidt på Harmonika og gik i Seng kl. 10. Vejret klart og koldt, Vinden syd.

Søndag, den 26 Spbr. I dag er det endelig bleven gråt Vejr med små-Regn og Vinden sydlig og nu håber jeg at det sålænge ventede våde Vejr vil komme. Jeg kom op Kl. 7, og var den første af Eleverne her i Gården. Jeg var lidt inde hos Laursen og Kl. og fik lidt Malning af Laursen til at male mit Tillæg i Kanten med. Så spiste vi Frokost, jeg skrev lidt Stil over den Opgave: Var det alene de romerske Hærførere,der kunde trænge til at høre de Ord: "Husk på du er et Menneske". Så blev det Middag, efter Middag skrev jeg lidt mere, men blev dog ikke færdig. Jeg var lidt omme ved Nørre Nistrup, men gik snart hjem igjen, spiste så Melmad og læste min Bibelhistoriske Lektie og nu er det Aften. I Aften læste jeg lidt i Sakse, og Markus og jeg fortalte Bibelhistorie, så kom Laursen og Klemmensen og vilde gjerne lege. Så legte vi: blind Spørgsmål og Svar", og gik så i Seng. Vejret lidt gråt, Vinden Syd-Vest.

Mandag, den 27. Sptbr. Vi kom vel sent i Skole. Jeg fortalte Bibelhistorie og kom godt fra det. Så Lærebogsfk., så lidt Orddannelse og så Naturhist. Forklaring af Benbygning, vi så på et Katteskelet og sammenlignede det med Menneskets. Gik så hjem og spiste til Middag.

Markus har betalt mig 4 Skilling.

Klemmensen og Laursen vilde så gærne have mig med til havet og jeg lod mig da også overtale og kom altså ikke til Skole Efter Middag. Omtrent Kl. 2 gik vi så til Havet, men Blæsten var Stærk fra Vest og det var hårdt at komme imod, og havde vi været tvungen til det, var vi vist ikke gået så villig, nok er det vi kom da derud, men før vi kom en halv Mil nær til Havet kunde vi mærke at Luften var salt. Havet var i Dag i sin Vælde, husehøje Bølger med hvide Toppe kom styrtende den ene efter den anden og endte mod Klitterne i Skum, der som Sne fløj til alle Sider og vi bleve så overstænkte af Sand og Skum så det var grovt. Havet så mørk og truende ud som vilde den sige: Vov at komme ud på mig, så skal jeg more jer, men der vart da ingen på havet så langt vi kunde se. Da vi så havde betragtet det grådige Element et Stød gik vi om bag Klitterne og spiste et Stykke Brød og gav os så på Hjemvejen, men det blæste så stærk, at man næsten måtte gå stærkere end man vilde, vi kom hjem Kl. 7 1/2, spiste så Nadver, læste lidt og så i Sang.

Vejret koldt med Blæst og Byger. Vinden S.V.

Tirsdag,den 28 Sptbr. Jeg kom op Kl. 6 1/2, læste så på min Bibelhist., spiste Frokost og så i Skole, men da var Skoleuret over 8 og Forstanderen skjændte lidt, vi kom så til at fortælle Bibelhistorie, men det gik ikke godt, jeg fortalte også og kom dog godt fra det, så havde vi Bibelforkl., spiste Melmad, og havde så indenadslæsning og tilsidst Aritmatik. I Eftermid. havde vi Geografi. Vi fortalte om Sjællands Byer, det kunde jeg ikke fordi jeg ikke havde læst derpå. I den sidste Time holdt A.J. Et Foredrag over Kæmpevisen om Agnete og Havmanden nærmest efter Hostrup. Det var jo sådan med Midalderens Folk som jo var et barnligt Folk at det lå nær for dem at virkeliggjøre, iklæde pærsonlig Skikkelse alt hvad der sådan kunde gjøre Indtryk og således også med Naturmagterne. De har følt at der var en Magt og de har så iklædt dem Skikkelser som Havmænd, Elvefruer, Højmænd osv. og skjønt mange i vore Dage le ad denne

Opfattelse så er det dog smukkere, end når man i vor kloge Tid kun ser det døde Elementer og betragter det som noget ubetydeligt og dødt. Denne Forestilling om de mange oversandselige Væsener var en Levning af Hedenskabet og det var Jætterne der blev til Troldmænd og Alfer bleve til Elvepiger. Hvad disse Væsener angår da betragtes de i Reglen som fjendtlige over for Menneskene og dette er jo udtrykt i mange Kæmpeviser og således har man også villet forklaret denne her. Så er Havmanden er den onde Magt, Synden som drager Mennesket med sig og avler Børn (Synder) fler og fler indtil Herren kalder på dem, men denne Forklaring kan Hostrup (og mange med ham) ikke gå ind på fordi der er altfor meget hos Havmanden som vækker vor Interesse. Han kommer på en ganske pæn Måde og frier til Pigen og får ja og stopper så hendes Ører og Mund og fører hende i Sikkerhed og er god mod hende, så han synes ikke at kunde være med til at stemple ham som ond. Hvordan skal vi da forstå den? Ja det har Digteren ikke selv kunnet og derfor er der ingen Ende på Visen, men der er en Kløft som ikke kan jævnes. Nu tror man imidlertid at have fundet Opløsning på Gåden. Den er jo nemlig opstået i Middelalderen i den katolske Kirkes Tid, og Digteren må have set hvilken stor Kløft der var i Tilværelsen, nemlig t Kirken og den menneskelige Frihed og sande Natur ikke kunde forenes, og her står Havmanden, der,som Menneske, har Ret til at forlange Agnete, men Kirken holdt hende tilbage. Det var nemlig den katolske Kirkes store Skyggeside, at den formente alt det sande Menneskelige Ret til at komme med i Kirken, og den, der trådte i Kirken måtte derfor fornægte sin Menneskeret. Det er dette der har været Stoffet til denne Sang. Først efter at Luter havde næsten sønderslidt sig selv over at finde Løsning på denne Opgave, og endelig kom til Klarhed og giftede sig, tværtimod Kirkens Bud, og da! blev Havmanden og Agnete forenede. Men dog først i vore Dage og navnlig her i vort Fædreland har det vist sig, at de kan være sammen, så den sande Kristendom kan gå sammen med sand folkelig Frihed, herpå er Grundtvig et godt Billede idet begge Dele hos ham vare formede i stort Mål. Og det er vort Håb at dette må være et Lys for Omverdenen. Det er nu det vigtigske af, hvad jeg kan huske. Det står for Resten i den ny Udgave af Flors Håndbog.

Så gik vi hjem og spiste Melmad, og så skrev jeg dette, og så blev det Aften. Vejret koldt, med Blæst og store Regnbyger. Vinden Vest. I Aften læste jeg lidt i Andersens Jordbeskrivelse, jeg var ikke ret oplagt til at læse, og gik i Seng Kl. 10.

Onsdag,den 29. Sptbr. 1875. Mikkelsdag. I dag kom vi først i Skole. I Verdenshistorietimen fortalte A.J. lidt om Jødernes Undergang dog først lidt om Herodes den Store, der var en Søn af Idumæeren Antipater. Hans sidste Dåd var vist omtrent den at han lod de små Børn dræbe, så er der noget hvorfor han fortjener at kaldes den store, så må det være som Tyran, så fortalte Han lidt om Jerusalems Undergang, deres Tilstand blev værre og værre, Statholderne bleve mere og mere urimelige og under den sidste af dem Gesnis Florai blev det rent galt og brød ud i åbenbar Oprør, og det var en fortvivlet ja djævelsk Modstand Jøderne gjorde fordi Ånden havde forladt dem. Kampen varede i 7 År, og de omtrent 2.000.000 Mennesker blev delt lige mellem Valpladsen, Galgen og Slavemarkederne og blev spredt rundt mellem alle Folk og skjønt de nu har boet i næsten 2.000 År adskilt mellem alle Folk uden Gudsdyrkelse uden Tempel og Helligdom, så har de dog bevaret deres Ejendommelighed (et Tegn), som man ikke finder mage til noget Sted på Jorden, og der er somme som mener at den Tid snart vil komme da de skal indsamles til Kristus og at det især skal være dem, som et godt begavet Folk, der skal tage fat på Missionsgjerningen og ligesom det først var Jøder ved hvem Kristendommen i en forbavsende Hastighed blev udbredt at der også skulde komme en sådan Tid igjen. Så Tavleregning og Frikvarter. Forst. fortalte Fædrelandshist. og til sidste Øvelse i Geometri. I Eftermid. fortalte vi Geografi og Forst. fortalte om Jordbundsforholdene, navnlig Brunkulsdannelsen og Rullestensdannelsen, man mere at Rullestensdannelsen er kommen med Isfjældene oppe fra Norge og Sverrig. Rav hidrører fra Brunkulsdannelsen, som er dannet af Træ.

Den såkaldte Tordensten er en Forstening af et Sø-Pindsvin. Jeg kjøbte 5 Ark Papir af Forst. J., gik så hjem og spiste Melmad og så blev det Aften. I Aften læste jeg Bibelhist. og lidt om Tordenskjold. I Seng Kl. 9 1/2. I dag fik jeg Brev hjemmefra, og de havde det godt.. Vejret Efterårs. Vinden S.V.

Torsdag, den 30. Sptbr. Jeg kom op lidt før Solen og læste på min Lektie, spiste Davre og gik i Skole. A.J. fortalte om den Kristne Kirkes første Tid, som hørende med til Historie- Verdens, fordi den griber sådan ind, at selv de, som ikke vil tro på Kristus må dog dvæle ved Fortællingen om ham, fordi han ligesom bragte en anden Orden og Tankegang ind i Tilværelsen. Pindsefesten havde, for det første, den Betydning at først da blev Apostlene styrkede i Troen, så at de nu fast i Troen på Jesus, kunde gå ud i Verden og forkynde om ham og tillige det, at ved at de fik denne store Sproggave var jo en stor Gavn, for at de kunde forkynde Evangeliet i et hvert Folks eget Sprog, som jo åbenbart er et meget stort Gode. Så fortalte han om Paulus´ 3 Rejser og de første 5 betydelige Minigheder, nemlig i Jerusalem, i Antiokien, i Sesoroa, Athen og Rom. Så havde vi Tavleregning. Frikvarter. Forstanderen fortalte Fædrelandshist. om Valdemar den stores Dæd 1182, og lidt om hans Søn Knud den sjette, derpå Naturlære om Dampmaskinen, navnlig om Dampkjedlen, hvorledes Varmen ledes ved Rør inde i den. Luftens Tryk er 14 Pund på hvor Tom.

Stine Nistrup lånte 2 Kr. af mig. I Eftemid. fortalte vi Bibelhistorie og Geografi om Viborg og Ålborg Stifter, så gik vi hjem, og efter at have spist Melmad, gjorde jeg lidt ved Laursens Træsko og så var det mørk så jeg ikke kunde se at læse, så holdt vi Sludder lidt. spiste så Nadver og skal nu til at læse, men jeg er doven i Aften, så det bliver ikke ret til noget.

Efterårs vejr. Vinden S.V. - i Aften Regn.

Vinterlærerelev Hans Thomas Pedersens dagbog: Skovtur i Ulfborg Plantage for 117 år siden.

Dagbogen er omtrent gengivet med stavefejl, tegnfejl og gammeldagsbogstavering.

En skjøn Dag!

Det var i Sommeren 1875 d. 28. Juni, da jeg tillige med de andre Elever fra Skolen gjorde en lille Udflugt. En Skovtur kan det vel ikke kaldes, da der ikke i denne Egn er nogen Skov, men der er dog, af et Aktieselskab, begyndt på Plantningen af en Skov ude i Hedeklitterne sydøst for Ulfborg. Det var en lille Folkefest, hvortil Parthaverne vare indbudne og tillige alle deres Husfolk, og da Forstander Jensen fra Højskolen også er Parthaver, og alle Elever jo ere hans Husfolk, så fik vi også Lov at komme med. Festen var bestemt til kl 2 og vi gik fra Højskolen kl 1. Der var omtrent en Mil til Stedet, og da vi gjerne ville komme betids; vi havde omtrent en halv Mil at gå over sandede Hedeklitter som sommesteder vare henved 100 Fod høje. Det var meget varmt og Heden var temmelig tung at gå i så trillede Sveden.

Man havde sagt, at der skulde være fest i Ulfborg Plantage, men jeg havde ikke spurgt om, hvor store Træerne vare, eller hvorlænge det var, siden der var begyndt, og jeg havde dannet mig Forestillingen at der dog virkelig havde været en lille Lund. Vi gik som sagt i øst over Sandklitterne, men da ingen af os var kjendt, vidste vi ikke ret hvad Retning vi skulle tage, men da vi havde gået et godt Stykke bleve vi et Dannebrogsflag var, der var stillet op på en Høj. Det varede dog ikke så kort førend vi kom nær til den, men da vi kom dertil så vi lidt derfra flere Flag, og vi kunde deraf slutte, at det måtte være der festen skulde holdes, men jeg blev rigtignok lidt skuffet, da jeg slet ingen Træer kunde se, men i det samme kom en hel Skare af Vogne med Folk til Festen. Der var ialt 14 og fra de 13 af dem vajede Dannebrog, og det var et meget smukt Syn, vi går videre og kommer så til det Sted hvor Festen skal holdes. Vognene ere komme dertil og man havde spændt Hestene fra Vognene og var nu i livlig Samtale med hverandre. Nu så jeg også Plantningen, der vare to indhegnede Haver som vare helt oversåede med Træplanter, det var en Lyst at se de bitte små spæde Planter, der stode i snorlige Rader og nogle var slet ikke større end græs; andre vare større og tjenlige til Udplantning, og nu så jeg også at der allerede var udplantet en stor Del allesammen Nåletræer og de stode allesammen og så så frejdig opad ligesom de vilde sige: "ja, bi kun lidt, så skal vi snart komme op". alt var nok skjøn, skjønt det dog kun var Hede. Da man havde set sig lidt om, blev der dækket Bord og skjænket med Kaffe og Hvedebrød, og enhver som vilde gå tilbords, blev beværtet, og da Solen jo nu var ved at synke en Smule i å, det ikke var fuldt så varmt som det var i Middagsstunden, var det virkeligt smukt, således at spise og drikke i det frie.

Da alle nu havde Kaffe, (det hele aldeles frit) samledes hele Forsamlingen, som var meget stor og drog nu i en Skare med Musik og Faner til den Høj, som jeg før omtalte, hvor jeg har set Flaget, og her holdtes adskillige Taler, som jeg desværre ikke kan huske altsammen. Først talte Forstander Jensen. Han sagde, at han og Pastor Jørgensen på Vejen derover havde talt om, at skjønt den brune Hede ganske vist ikke var meget smuk, så havde den dog ganske vist en Fremtid for sig, hvad der allerede var begyndt at vise sig Tegn til, idet man havde taget fat på at beplante den, og sådan tror jeg også at den jydske Befolkning har en Fremtid for sig. ligesom alt hvad man tager sig for skal begynde med Lyst og Kjærlighed til Sagen når det skal blive til noget godt og sandt og kun når det gjøres på den Måde kommer der noget godt ud deraf, og jeg tror, at dette Anlæg, som her er anlagt netop er fremkommet af denne Bevæggrund, thi der er ikke Udsigter til, at dem, der har begyndt, at de kan høste nogen Fordel deraf, og godt begyndt er jo halv fuldendt, således tror jeg også Livet, hvor Jyderne er ved at vågne og at Folket også

har en fremtid for sig. Nu har vi fået Forbindelsesmidler, Jernbaner, så at vi vestboere også kunne komme ud og se os om, men har vi nu fået Forbindelse i verdslig Henseende, så skal vi også søge at komme i åndelig Forbindelse med hverandre indbyrdes - thi skal der være et virkeligt og sandt Liv, så må der være Forbindelse mellem Folket, også i åndelig Forstand og dette sker når Folket ret bliver levende bliver sig selv, når alle tage sig af Udviklingen efter bedste Evne ikke af nogen egennyttig Beregning men af Kjærlighed til Sagen. Derfra gik Toget tilbage til Pladsen bærende Fanerne, og da vi kom derhen og på et Dandsetelt rigtig trak uden Sejl, begyndtes der nu at danse og ved et langt Bord blev der beværtet med Kaffe og Hvedebrød som gaves af Kommiteen aldeles frit, og da hver havde fået Kaffe og man havde danset lidt, holdtes der Fællesspisning i det frie, og der blev drevet adskillige Løjer. Nu dansedes der igjen hvem der havde Lyst dertil, medens andre drev Tiden hen med at holde Snak. Da en Tid var gået, fik man igjen Kaffe og Puns og her udbragtes flere Taler eller Skåler, således for dem, som havde foranstaltet Festen, for Parhaverne, som havde begyndt på dette store Arbejde at plante i den golde Hede, mens der ikke var Udsigt til at de selv vilde få nogen Udbytte deraf, for Forstander Jensen fra Højskolen og flere andre Skåler bleve udbragte.

Nu led det til Aften, vilde man hjemad, og da der var forspændt, satte man sig på Vognene og under Hurra og med en Fane fra hver Vogn kjørte Toget fra Pladsen. Vi Elever bleve stående og så på dem og råbte Hurra for de bortdragende. Vi Elever gave Plantørens Kone et par Skilling og så fik vi en lille Rejsepuns og under Sang gik vi over Hedeklitterne hjemad og kom hjem ligge til Aften det havde været en meget fornøjelig Tur. Det var meget flinke Folk, navnlig de unge fra Ulfborg ere meget livlige og begavede Folk og det var rart om sådanne små Møder måtte blive afholdt jævnlig omkring i vort lille Fædreland.

Fra Folkefesten i Ulfborg Hedeklitter i Sommeren 1875 optegnet af Elev H.T. Pedersen

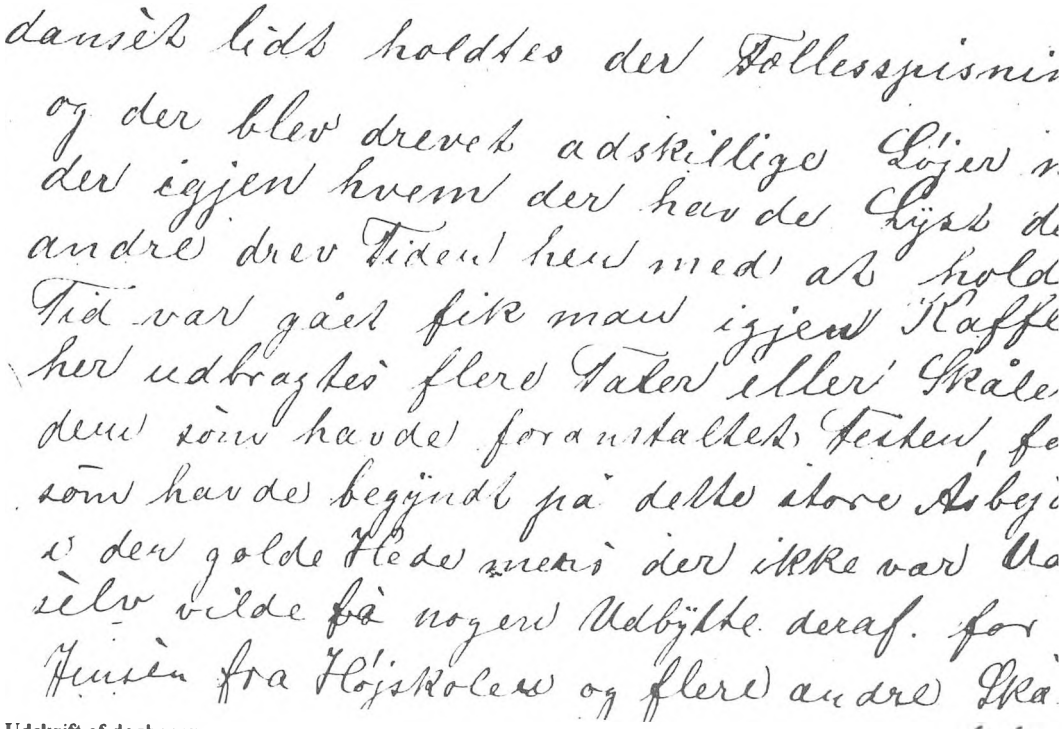

Udskrift af dagbogen

Gørding Sogn

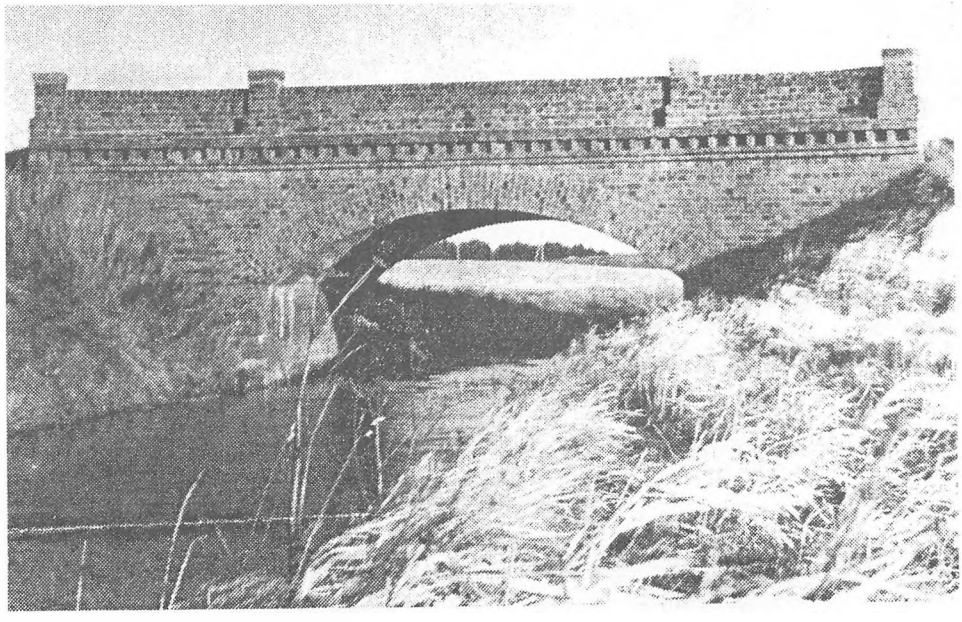

Sløk-bro

I Gørding sogn løber der to åer. Mod syd Storåen, der har sit udløb i Felsted Kåg. Mod nord løber Gørding å eller Nørreåen, der har sit udløb i Mellem?? i Nissum Fjord og adskiller Slyk området fra det øvrige sogn. Her kommer ``Sløkbroen'' ind i billedet idet den blev bygget i 1857 af murermester Laust Thomsen i Ulfborg og bekostet af etatsråd Tang, Nr. Vosborg.

Hvad der var før, ved jeg ikke, men der har man sikkert kørt ned i bunden af åen, når man skulle over den.

Lignende finder vi andre steder i vort land - de såkaldte ``vadesteder''.

Ideen til broen fik Tang på en rejse i Italien, hvor de havde den slags broer. Han bekostede, som før nævnt, broens bygning, og stenene i den er håndstrøgne mursten fra Nr. Vosborg teglværk. Fornemt og gedigent er arbejdet udført.

Oprindelig havde den overbygning, men den tog man væk i 1886, men broen er dog stadig et anseligt bygningsværk, som de vejfarende har for øje, når de kører over broen.

I 1934, og det kan jeg huske, blev broen udvidet med et par meter. Hestekøretøjernes og den langsomme trafiks tid var ved at forsvinde, men stilen i det monumentale bygningsværk er velbevaret, idet man fremstillede mursten af den oprindelige slags til udvidelsen.

Mon der findes en landevejsbro magen til nogen steder her i landet? Jeg tror det næppe, så Gørding sogn kan være stolt af sit klenodie.

Kristian Lomborg

Mariebjerg

Efterfølgende er udarbejdet i anledning af at Vemb Plejehjem den 3. juni 1992 har ændret navn til MARIEBJERG.

RECEPTION

Beboere og personale på Mariebjerg vil hermed invitere til en lille reception i forbindelse med navneforandring samt det nye haveanlæg.
Afsløringen finder sted den 3. juni 1992 kl. 13.30.

Med venlig hilsen
/Mariebjerg

Læst i Torsdagsavisen for Ulfborg-Vemb kommune m.fl. områder tirsdag den 26. maj 1992, nr. 22 i uge 22, 54. årgang.

Det bliver spændende for lokalhistoriker, skal vi sige blot om 50 år, og se hvad der står i avisen om stedet her.

Tak til de implicerede fordi jeg i dag må være med til at berette om stedet her, som nu har 133 år på bagen, fra dengang og til nu kan det opdeles i følgende perioder:

26. maj 1859 Mariebierg,

1. juli 1955, De gamles hjem

1. april 1976, Vemb Plejehjem,

3. juni 1992, Mariebjerg,

det er så spændende at følge, hvornår og hvad det næste navn bliver.

Men lad nu MARIEBJERG hvile lidt, lad os først se på nutiden.

Den 29. august 1946 købte Gørding-Vemb-Bur kommune grunden, stedet hvor hjemmet nu ligger af K.K. Jensen, for kr. 30.000, - - på grunden lå MARIEBJERG - en meget forfalden gård - som på et eller andet tidspunkt var blevet ombygget til et ukendt antal lejligheder - der bliver sagt af folk, der kan huske tilbage - tidens sociale boligbyggeri.

Om beboelsen kan der læses i Vemb Folkeblad torsdag, den 23. februar 1939 - nr. 8, 23. årgang:

2 værelses lejlighed
til leje på MARIEBJERG fra 1. marts

K.K. Jensen, Vemb.

Efter købet solgte Gørding-Vemb-Bur kommune straks en fjerdedel af grunden til Nees kommune, som nu er indlemmet i Lemvig kommune. De 2 kommuners planer med grunden var at opføre et alderdomshjem, og da gården MARIEBJERG, der jo lå på grunden, var i en meget dårlig stand, efter hvad folk fra byen kan berette, var den ikke til andet end nedrivning, hvad

den da også hurtigt blev.

De to kommuner begyndte nu at få udarbejdet planer til opførelse af ALDERDOMSHJEM, hvilket man havde arkitektfirmaet Møller Nielsen i Struer til.

Ca. 1. august 1955 kunne de to kommuner, Gørding-Vemb-Bur og Nees kommuner indvi et nyt og moderne ALDERDOMSHJEM med plads til 24 beboere, lejlighed til bestyrerinden samt 3 pigeværelser.

Hjemmets første bestyrer blev Anna Hansen, som kom fra Ørum Sønderlyng, hvor hun var ansat som hjemmesygeplejerske. det øvrige personale bestod af en kokkepige og 3 stuepiger, samt lidt hjælp af vejmanden til haven. man syltede og henkogte havens frugter, slagtede gris m.v. uden ekstra mandskab.

De 24 pladser blev delt i samme forhold som man havde delt grunden. 3/4 til Gørding-Vemb-Bur kommune og 1/4 til Nees kommune.

Der var ikke nogen bestemt pladser i hjemmet til nogen af kommunerne, og man gik heller ikke så stærkt op i om fordelingen gik op, da driften blev betalt efter forbrug på plejedage og de faste udgifter efter tidligere nævnte forhold.

Det viste sig at der snart blev pladsmangel på hjemmet, da hjemmet havde et godt renommé, en god drift og økonomi.

Der var på dette tidspunkt ikke mange pladser omkring os, i kommunen syd for, Ulfborg kommune, havde man kun 6 utidssvarende pladser i den ene ende af den bygning, hvor der i dag er børnehave, og nord på i Bøvlingbjerg, og dernæst i Lemvig, mod øst skulle man til Holstebro.

I 1960 fik kommunen det tidligere nævnte arkitektfirma Møller Nielsen, Struer, til at udarbejde et projekt til en udvidelse langs Burvej med 20 værelser i 2 etager, med 10 i hver, således at man først ville indrette underste etage og senere 2. etage.

Der var fuld enighed i kommunalbestyrelsen, men da et medlem lå på sygehuset, ville man vente til alle var samlet med den endelige beslutning. Desværre, det pågældende medlem var mere syg, end man troede og kom ikke tilbage.

Der gik derefter et stykke tid, der blev valg 1. april 1962, mange nye kom til, og der blev ingen udvidelse i denne omgang.

Der blev kommunesammenlægning 1. april 1970 - kommunen kom nu til at hedde Ulfborg-Vemb kommune.

Den nye kommune tog fat på at renovere og at udbygge sine institutioner. Midt i 70 kom turen til Vemb Plejehjem. Det fik navneforandring 1. april 1976 ved bistandslovens indførelse, hvor navnet Alderdomshjem blev afskaffet og loven talte kun om plejehjem.

Den 7. marts 1977 kunne man indvi et nyrestaureret plejehjem med bad og toilet til hvert værelse, elevator fra kælder til 1. sal, en ny fløj med værelser mod øst og en udvidelse med 3 værelser til 27.

Der blev samtidig bygget bestyrerbolig i gården, som nu er ændret, ombygget til 3 ældreboliger.

Før jeg slutter min beretning om plejehjemmet, som mange sikkert kender, og kommer ind på Mariebjergs historie, skal jeg lige tilføje at Ulfborg-Vemb kommune købte den sidste fjerdedel hjem fra Lemvig kommune, tinglyst, den 20.04. 1997.

Hvorfor skal hjemmet nu fremover hedde MARIEBJERG, det var oprindelig på tale, men blev ikke til mere?

Men nu er det sket, i dag har borgmesteren afsløret og udtalt at hjemmet fremover skal hedde MARIEBJERG. Men hvor kommer så det navn fra? Det vil jeg i det følgende prøve at belyse.

Mariebjerg

For at finde "Mariebjergs" historie, må vi begynde med "Sandgårdene", som den er udstykket fra. Der var indtil 1834 både en ``Øster og Vester-Sand". Men i et fæstebrev til Christen Christensen Sand, dateret 18. oktober 1834, blev det bestemt at de to gårde skulle sammenlægges og kaldes ``Store-Sand", der så fik et jordtilliggende på 8 tønder 6 skjæpper 2 fjdk. 1-1/2 alb. Dise gårde var, ligesom de øvrige gårde i sognet, fæstegårde under "Nørre-Vosborg".

Efter Christen Sands død, giftede enken sig med en mand ved navn Peder Rovst. Denne købte gården til selveje af godsejer A.E.M. Tang.

Men før dette skete, tog godsejeren et stort areal østen for landevejen fra Skjærumbro til Lemvig, hvorpå han byggede en firlænget gård i 1858. Han kaldte den "Mariebierg" til minde om sin afdøde moder Marie Kathrine Meinert, der i sit første ægteskab var gift med Niels Kjær Tang, og det var i dette ægteskab, han blev født, somden ældste søn.

For at få brikkerne til at gå op, skal vi også om ad Skjærum-Mølle. Fra 1828 drev godsejer A.E.M. Tang møllen med en bestyrer. Hans far var Mads Poulsen, han var gift med Ane Marie Toft. De havde to piger, Marie Cathrine født 12. november 1839 i Skjærummølle og Mariane født 15. november 1844 i Skjærummølle.

Der udviklede sig et varmt venskab mellem denne familie og A.E.M. Tang. Mads Poulsen døde 30. april 1851 - 57 år gammel. Enken Ane Marie Toft forblev som bestyrer af møllen til Tang byggede den nye gård på bakken til hende, hvortil hun flyttede med sine to piger.

Til den nye gård var der et jordtilliggende målt i hartkorn 1 tønde 3 skjæpper 1 fjdk. 1 album.

Et uddrag af arvefæsteskødet til hende udstedt 26. maj 1859, lyder således:

Arvefæsteskøde fra A.E.M. Tang til Mads Poulsens i Skjærmølle -'s enke Ane Marie Poulsen Toft, udskilt fra ``Store-Sand" matrk. 9a-10a, hun skulle ikke erlægge nogen udbetaling; men betale renterne af købesummen 500 rigsdaler, der betales med 20 rigsdaler hvert års første november på ``Nørre-Vosborg". Skødet slutter således: Det bemærkes at ejendommen af mig angives navnet ``Mariebierg" til minde om min afdøde moder, under hvilket navn den nu og fremdeles skal benævnes i alle dokumenter, akter og beskikkelser.

A.E.M. Tang

Ane Marie blev ved med at holde en vis omgang med familien på Vosborg, og blev i daglig tale kaldt "Madame" og hendes døtre benævntes som "Jomfruer". hvad de antagelig også var.

Marie Cathrine blev forlovet med degnen i Ulfborg, Peder Christian Dalgård's søn, Erhardt Christian Dalgård, samtidig med at søsteren blev forlovet med en søn fra "Store-Sand" Mads Christian, der efter endt uddannelse blev kaldet til lærer og kirkesanger i Gørding-Vemb-Bur,

Brylluppet var bestemt til at skulle finde sted i julen 1863; men så skete det helt uventede, at Ane Marie Poulsen døde den 10. november 1863 af en tyfus sygdom, har præsten skrevet i kirkebogen.

Ved begravelsen på Ulfborg Kirkegård den 18. november, var Etatsråd, godsejer Tang, Nørre-Vosborg tilstede. Han tilbød at holde de to pigers bryllup. Dette løfte holdt han. Der blev holdt bryllupsfest på Nørre-Vosborg 5. juledag 1863, efter at de to par samme dag var blevet viet i Vemb kirke.

Efter Vemb kirkebog:

Erhardt Christian Dalgård født i Ulfborg 32 år viet til: Jomfru Marie Cathrine Poulsen 34 år født i Skjærummølle.

Som forlovere underskrev Tang, Nørre-Vosborg og degn og skolelærer i Ulfborg Peder Chr. Dalgård.

Lærer i Gørding Mads Christian Sand 24 år født i Store-Sand, Vemb. Jomfru Mariane Poulsen 19 år født i Skjærummølle. Viet i Vemb kirke 29. december 1863. Som forlovere underskrev Tang, Nørre-Vosborg og gårdejer Peder Roust, Store-Sand.

Det blev den ældste datter Marie Cathrine og hendes mand Erhardt Dalgård, der overtog "Mariebierg" efter moderen, også om de straks flyttede ind, varede det en rum tid, før skødet blev tinglyst. Dette skete først 26. februar 1869.

Erhardt Dalgård var en virksom mand, foruden at drive gården, drev han en betydelig købmandshandel, som han selv startede op; men lykken fik en brat ende, Marie Cathrine døde 19. juni 1872 i hjemmet på Mariebjerg fra mand og fire små børn, 3 piger og 1 dreng. I 1876 døde også søsteren, der var gift med lærer Sand.

Et par år senere solgte Dalgård "Mariebjerg" til købmand Christian Schubert, salgssummen var 20.400 kr.

Gælden til Vest og Sønderjydsk kreditforening var 4.000 kr. Kontantudbetaling ligeledes 4.000 kr, medens resten 10.400 kr. skulle blive stående i ejendommen og afdrages med 1.000 kroner til hvert års december termin. Med ejendommen følger bygningerne med søm og nagelfaste genstande deriblandt kakkelovne og komfurer i våningshuset, butiksindretning i butikken, og i udhusene besætningen bestående af heste, køer, ungkvæg, får og svin, og inventarium vogne, plouge, harver og øvrige avlsredskaber, således som nærværende i mellem os er aftalt, underskrevet 4. april 1875. Tinglyst 20. marts 1876.

Erhardt Dalgård flyttede med sine børn til Ringkøbing.

Chr. Schubert solgte mange byggegrunde af Mariebjergs jordtilliggende til folk, der ønskede at bosætte sig i den gryende stationsby, der efter banens anlæggelse, der blev åbnet for trafik 31. marts 1875 med 2 tog i hver retning.

Han fortsatte med at sælge grunde, til han solgte hele ejendommen. Således solgte han grunden til smeden Johan N.M. Ragborg i 1897, lige overfor Mariebjerg, der senere blev maskinfabrik. Anders Andersen købte samme år en grund til oprettelse af en snedkerforretning.

I 1898 solgte Chr. Schubert efter den megen udstykning resten af "Mariebjerg" til Anders Andersen fra Ramme, her ***et lille uddrag fra skødet:***

Undertegnede gårdejer ``Dannebrogsmand'' Christian Schubert af Vemb sælger herved til Anders Andersen af Ramme, den til mig tilhørende arvefæste ejendom gården Mariebjerg i Vemb med bygninger og hartkorn af 3c.4b.10c.10r.9b.21g.22e.39b. og endvidere af Nees sogn 6r. af Jørgensgård denne parsels kongetidende anpart, på følgende vilkår:

Med ejendommen overleveres kjøberen al den i behold--værende gødning, avl, rug og sædekorn

samt al udendørs besætning, inventarium, avls og mejeriredskaber således som vidnerfast er aftalt, samt bygningernes mur og sømfaste tilbehør, deriblandt kakkelovne og komfur. Arveafgift 40 kr. 22 ører årligt = kapitaliseres til 1.005 kr 50 ø. Den halve recognition 160 kr 92 ører ialt = 1.166 kr 42 øre. For den faste ejendom 14.950 kr til Nees sogn 50 kr.

Besætning med videre 3.000 kr. ialt 17.000 kr.

Disse atten tusinde kroner berigtiges ved at køberen overtager et kreditforeningslån 14.600 kr og udbetaler mig kontant til juni termin 3.400 kt, for hvilken betaling gårdejer Jens Gadgård, Fjaltring ved sin underskrift indestår.

Sælgeren forbeholder sig den til gården tilkommende part af Skjærum mejeris overskud 1. maj dette år.

Køberen overtager kreditforeningslån på 15.000 kr december 1897 - nedbragt til 12.913 kr 19 øre. Underskrevet 1. april 1898

C. Schubert - A. Andersen - Jens Gadgård

Der står intet om købmandsforretningen, så den må være fulgt med en af grundene. Den er omtalt ved den næste handel, der fandt sted i 1906. ***Her er et uddrag af denne handel.***

Mageskifteskøde fra Anders Andersen af Mariebjerg i Vemb til Peder Chr. Kjær af Vemb, selve skøde fra 1898. Med påstående bygninger - avl og afgrøder og gødning og med det øvrige i den mellem os oprettede mageskifte-contrakt.

Købesum 20.000 kr hvoraf løsøret 3.000 kr, derved at han har meddelt mig mageskifteskøde på ejendommen 10d. 10åy. 103. værdi 14.000 kroner, han overtager kreditforenings-gælden på Mariebjerg, der nu er nedbragt til 10.000 kr. Besætningen på Mariebjerg er 2 heste, 8 køer, 2 kvier med kalv, 4 mindre kvier, 1 griseso, 3 polte og 2 får med lam samt alle hønsene og 2 kalkuner. Desuden er der 2 arbejdsvogne, 2 jernharver, 1 hakkelsesmaskine, 1 rensemaskine, 1 ajlepumpe, 2- 80 pund mejerispande og 2 sæt seletøj, samt 1 ringtromle, og det af mig indkøbte græs og roefrø samt 7 tdr. havre medfølger.

Fra salget er undtaget ca. 4 tdr. land af 9b. og Lille Hedegårds jorder og en parsel, der er solgt til karetmager Jørgensen.

På ejendommen 10d. 10az, 10h. som Anders Andersen også overtager fra Peder Chr. Kjær, forpligter han sig ingenlunde at drive kolonial handel; men han overtager restgælden 4.000 kr.

Disse handler er ordnet og underskrevet 16. marts 1906

A Andersen - P. C. Kjær.

I 1913 overtog P.C. Rørsgård "Mariebjerg" på tvangsauktion for at redde nogle af de 5.162 kr, han havde i klemme, 21. februar 1913. Tinglyst 8. januar 1914.

Året efter lykkedes det P.C. Rørsgård at slippe af med "Mariebjerg" til Mourids Spåbæk Bøndergård, på følgende betingelser:

Købesum 37.000 kr., han skulle overtage kreditforeningslånet, der nu var 23.500 kr., betale kontant 7.450 kr., resten er ordnet på måde. Tinglyst 9. april 1920.

Efter endt udstykning solgte Mourids Spåbæk Bøndergård, hovedparsellen af Mariebjerg til Magnus Storm og K.K. Jensen, 9b. 10c. Købesummen for resterne 16.000 kr. Tinglyst 9. april 1920.

Magnus Storm solgte straks sin halvpart til K.K. Jensen for 8.000 kroner, der medfølger besætning, avlsredskaber og inventarium. Det bemærkes at der er en deklaration om fredskovspligt, tinglyst 20. marts 1903. Denne handel blev tinglyst 26. april 1923.

Skøde fra K.K. Jensen til Gørding-Vemb-Bur kommune 29. august 1946. Købesummen 30.000 kroner.

Kilder:

Ulfborg og Vemb sognes gamle kirkebøger, Nørre- Vosborgs fæsteprotokol G. 438, skøde og panteprotokoller og disse realregistre B 78 A= Alfred Kaae Ulfborg II, slægtsbogen om Sand familien og Knud Sand, lærer M.K. Sand og hans familie.

Og endelig vil jeg sige tak til Verner Villadsen, Dalbjergvej 2, Naur, 7500 Holstebro tlf. 97 48 70 84 modtaget 14.5. 1992, Grethe Rasmussen, Vestergade i Vemb, og i øvrigt til de personer, som har været mig behjælpelig.

Vemb den 1. juni 1992

Rasmus Bilde-Kjeldsen

Rekvirent: VEMB PLEJEHJEM

Bestillingsnr.: 865

Bestillingsdato: 17.12.91

Deres j.nr.:

TINGBOGSATTEST

(fotokopi af ejendomsblad)

for matr. nr.: 2p Vemb by, Vemb

Overensstemmelsen med tingbogens udvisende den 28.11.91 attesteres.

Retten i Ringkøbing, den 17.12.91

e.b.

R. Pedersgaard

456

125390 01 6421.6591 17.12.91 RA
70000-00000/00 100.00 K

"Sjægten"

Fiskeriet i de beskyttede danske farvande, eksempelvis Nissum Fjord har i tidsrummet 1825 til omkring 1930 foregået fra både af en størrelse fra 15 til 22 fod og som fremførtes ved hjælp af åre eller sejl.

Disse både lignede hinanden, idet de næsten alle var langkølede, spidsgattede, klinkbyggede og bygget af fyr på eg.

Disse både kaldes ofte, uanset hvor i landet de er bygget for kragejoller; men betragter man dem nærmere ser man at der er forskel på både bygget i f.eks. Hundested og Sillerslev.

Det ser ud til at denne bådtype har rødder meget langt tilbage i tiden, så langt at det er en efterligning af vikingeskibene og lighederne er store, langkølede, klinkbyggede og spidsgattede.

I den vestlige Limfjord og i Nissum Fjord var bådene bygget på en særlig måde og kaldes sjægte.

En sjægt er forsynet med fordæk og bagdæk, disse dæk er forbundet med et ringdæk.

Der fandtes dog enkelte Sjægte uden ringdæk, disse kaldes essingbåde.

H.F. Feilbergs jydske ordbog betegner Sjægten som en lille båd og tilføjer;

"Den æ dæ køl åjer fræ den jen æn å te dæn åjen æ lång å smal å snår jens i buwe æner."

Sjægtens længde - bredde forholder sig omkring 3,1 til 1 for 18 fods både og omkring 3,5 til 1 for 21 fods både.

Kølplankens længde er omkring 66% af bådens længde, men da stævnene har størst krumning under vandlinien udgør kølen omkring 93% af bådens fulde længde.

Sjægte er altid forsynet med en mastetofte til hvilken masten er fast-gjort og mastetoften er anbragt mod dammens forkant.

Dammen er det faste hyttefad, som er indbygget i båden og som er forsynet med aflange huller i bådens bund, så der hele tiden bliver skiftet vand i dammen.

I dammen opbevaredes de fisk, som skulle holdes i live.

Vandmængden i dammen havde endvidere en gavnlig virkning på bådens stabilitet under sejl.

Sjægtens mast er som før omtalt støttet af mastetoften og hviler i masteklodsen i bådens bund.

Masten bærer Sjægtens 3 sejl, storsejl fok og topsejl.

Sjægte er altid sprydstagsriggede og klædt godt på hvad sejl angår, idet en 18 fods sjægt fører ca. 16,5 m^2 sejl og en 21 fods sjægt ca. 19,5 m^2.

En 18 fods sjægt har en mastehøjde på ca. 14 fod over dæk, men når topsejlet, som har egen mast, er hejst op langs den egentlige mast, bliver mastehøjden ca. 23 fod.

Den meget store sejlføring siges at være den, at fiskerne dengang som nu havde vanskeligheder med fiskerikontrollen, men at sjægten på grund af den store sejlføring var så hurtig at den kunne sejle fra fiskerikontrollens både.

Sjægte førte næsten altid barkede sejl og hverken sejl eller båd var forsynet med registrerings-nummer eller navn, der var synligt udvendigt på båden.

Som tidligere nævnt var sjægten både en robåd og en sejlbåd, så til sjægtens udrustning hørte årer, Det var såkaldte bunkeårer, lange slanke åre, som ved hjælp af en krampe på årene anbragtes på åretapperne, som var fastgjort på ringdækket.

Sjægten måtte ros i flovt vejr, og når ned, ruser og tejner sattes og blev taget ind, samt når man drog vod.

Sådan var vilkårene og det blev accepteret. Sværere var det og til tider skæbnesvangert at vælge det tidspunkt hvor man strøg den sidste trevl og greb årerne.

Som tidligere nævnt har sjægte et meget stort sejlareal, som nødvendigvis må kunne formindskes, når vinden var for kraftig til fuld sejlføring.

Den første formindskelse foregik ved at nedtage topsejlet. Var dette ikke tilstrækkeligt kunne der i nogle tilfælde foretages rebning af storsejl og fok. Rebningen af sejlene blev naturligvis foretaget fra sejlenes nederste kant, men på grund af sprydstagen kunne storsejlet ikke samtidig sænkes, så derfor valgte man ofte at nedtage sprydstagen og kun anvende halvdelen af storsejlet, som så blev trekantet.

Dette kaldtes at sejle på kællingen.

Rorpinden var meget lang, 4 - 5 fod og var ikke fastgjort i rorhovedet men kunne bevæges frem og bagud for derved at give styrmanden mulighed for at anbringe sig så hensigtsmæssigt som muligt, og for at give ham mulighed for at betjene pumpen samtidig, hvis det blev nødvendigt.

Pumpen var normalt en træpumpe anbragt i agterdækket eller ved dammens bagkant.

Var pumpen anbragt i agterdækket pumpedes vandet ud over agterdækket, var pumpen anbragt bag dammen blev vandet gennem et rør pumpet ud i dammen.

Ud over årer, ror og pumpe hørte der til sjægtens udrustning et anker med ankertov og ankertovskrog til fastgørelse i et beslag på stævnen.

Et dræg som er et fireflænet anker dog uden ankerets tværstang, men ligeledes forsynet med et tov, dog tyndere og kortere anvendtes til at søge med.

En zinkspand med bøjle til sortering af fisk blev også anvendt som drivanker og når farten f.eks. ved anløb af havnen var for stor, blev der bundet et tov i spandens bøjle og spanden blev så smidt ud og virkede så som en nødbremse.

Blev båden bordfyldt var pumpen ikke effektiv nok til at tømme båden; så kom spanden også i brug.

Til bådens udrustning hørte også en bådshage, som ud over de normale funktioner også blev anvendt til at spile fokken, det vil sige at holde fokken ud til en af siderne, modsat storsejlet når man sejlede med vinden.

Under fordækket var værktøjskassen anbragt. <den indeholdt hammer, knibtang, et kohorn med tælle i hvilket sejlnålen var anbragt, en sejlmagerhandske samt søm, klinker, flåd, synk, bødenåle og tvist.

Madtejnerne blev også anbragt under fordækket, men øl og brændevinsbimplerne gik i dammen.

Et bræt normalt i styrbordsside forsynet med forkant, spændende over 1 eller 2 spantemellemrum mellem langremmen og klædningen blev brugt til anbringelse af småting så som kniv, dybdelod, åletang og målebræt.

Sjægterne var ikke, som tilfældet normalt er i dag med fiskefartøjer, malet i bestemte farver og de forskellige fiskerlejer havde heller ikke egne farver, men fælles for bådene var den sorttjærede bund.

Når en sjægt var tjæret over vandlinien, var det fordi den var så dårlig i træværket, at der ikke var anden mulighed.

De almindeligste fribordsfarver var hvid, blå eller grøn, og dækket var malet i en farve, der stod til den, der var anvendt til fribord.

Bundbrædderne var ofte stengrå. Mast, sprydstage og ror var oftest blanke, lindoliebehand-lede og det kunne også være tilfældet med dækkene.

Hvor sjægten stammer fra, ved man ikke med sikkerhed, men de blev brugt fra omkring 1840 i den vestlige del af Limfjorden, dermed menes vest for Løgstør.

Aggertangen blev i 1825 gennembrudt af havet og det betød en enorm omvæltning for fiskerne i den vestlige del af Limfjorden så fiskerne måtte finde andre metoder og måtte ofte bevæge sig længere væk for at finde gode fiskepladser.

Fiskerne i Nissum fjord har så fået kendskab til sjægten og har anskaffet sjægte og i bogen "Rundt om Nissum Fjord" står at der lige før 1900 fandtes 50 sjægte i fjorden, et meget stort antal for et dog så lille vandområde.

Fiskerne mellem Agger og Fjand fiskede også i havet uden at have adgang til havne og måtte derfor lande på stranden.

Sjægten blev også benyttet til dette fiskeri, men var meget vanskelig at lande på stranden grundet den skarpe agterrende. Båden blev ofte bordfyldt ved landing, men fiskeriet måtte fortsætte. det var en livsbetingelse og det gik helt godt efter at nogle fiskere fandt på at sejle sjægten parallelt med kysten umiddelbart før landingen samtidig med at skøderne blev slækkede og farten aftog, lod man bølgerne bære sjægten ind på stranden samtidig med at besætningen sprang af i strandkanten og trak båden op.

I Ringkøbing fjord blev der i 1880 brugt sjægte, men kun i en kort periode. Man blev måske ikke fortrolige i det man snart gik over til andre bådtyper.

Sjægtefiskerne havde noget af vikingernes mod, men tog dog sikkert kun for fortjenestens skyld på langfart.

Limfjordsfiskerne sejlede til farvandene ved Stege, Kalvehave, Kragenæs og Bandholm for at fiske ål, en meget lang tur og ikke ufarlig i både på kun 17-22 fod.

Sjægten har i generationer været eksistensgrundlag for 2-3 familier, måske et spinkelt grundlag for i 1890 kostede en ny 18 fods sjægt med sejl 225 kroner.

225 kroner lyder ikke af meget, men når 1 ol (80 stk.) 1. sorterings rødspætter kostede 2 kroner og så skulle der være en i overtal på snesen, får man et indtryk af priserne dengang.

De fleste sjægte blev bygget ved Limfjorden og mange af sjægtene i Nissum Fjord stammede fra Struer, hvor der blev bygget meget velsejlende sjægte.

De fleste sjægte i Nissum Fjord har dog sikkert været bygget i Sillerslev på Mors, hvor bådebygger Niels Dam i mange år byggede sjægte; han blev efterfulgt af en søn, der også hed Niels Dam, som så igen efterfulgtes af sin søn, Magnus Dam.

Den sejlsjægt egnsmuseet i Staby har mulighed for at få, er i privateje, er bygget af Niels Dam i 1912 og er magen til den, der står på Fiskeri og Søfartsmuseet i Esbjerg.

Sjægten er i sejlklar stand og er den sidste sejlsjægt, der har sejlet på Nissum Fjord.

Af andre kendte sjægtebyggere er A.P. Andersen i Nøreng i Salling særlig kendt for sine letbyggede sjægte, som kaldtes kittenslåere.

Efter 1920 blev de fleste nybyggede sjægte samt en del ad de ældre forsynet med motor, dog fortrinsvis sjægte over 18 fod, idet det var vanskeligt at få plads til motoren bag dammen i de mindre sjægte.

Egnsmuseet ejer en 22 fods sjægt, der har været forsynet med motor, dog ikke bygget som motorsjægt, idet hækken er ombygget for at gøre det muligt at foretage gennemboring til stævnrøret.

I Nissum Fjord brugte fisker Svend Anker Kloster endnu i 1990 en 22 fods Sillerslev med motor til fiskeri i fjorden.

Denne sjægt blev i 1922 forsynet med en Struermotor bygget af Vognsgaard og Nielsen, men den er efter næsten 60 års brug udskiftet med en ny motor.

I år 1900 var der omkring 70 erhvervsfiskere på Nissum Fjord og i 1920 omkring 100.

Sjægterne havde en besætning på 2 mand i de mindre og 3 mand i enkelte af de store så antallet af både i Nissum Fjord har som tidligere nævnt været ca 50.

Nissum Fjord var siden 1850 et ferskvandsområde på grund af tangens tilsanding.

Der kunne i den næsten 30 årige ferskvandsperiode have været et godt fiskeri, men det blev forhindret af mange tørlægningsforsøg.

Fiskerne protesterede, men uden virkning, for dengang som nu blev landbrugsinteresserne sat højere end alt andet.

Indtil århundredeskiftet foregik fiskeriet i fjorden næsten udelukkende ved hjælp af ruser, men senere gik man over til garn. Ålefiskeriet foregik ved hjælp af ruser og pryner.

Pryner eller sejlharken, som den også kaldtes, bestod af en 3-4 meter lang stage, der under

vandet var fald for derved at kunne føres gennem vandet uden at ryste og give for stor modstand. I stagens nederste ende varder i forlængelse af stagen fastgjort et stykke vinkelbøjet fladjern, som på forkanten var forsynet med en snes spidse jernpigge, så den mindede om en stor redekam.

Dette redskab blev betjent fra sjægten på den måde at en mand holdte stagen lodret i vandet under sejlads med piggende på prynen vendende fremad og som en gammel fisker udtalte "dæ skuld manne sejl o æ skiff fo å træk æ pryyn."

Fiskeriet på fjorden gjaldt navnlig skrubber og ål, men også laks, helt og sild medens gedde, aborre og skalle var af mindre betydning.

At sejle en sjægt kræver nogen øvelse, ikke kun for skippers vedkommende, men også for bsætningsmedlemmernes.

Sjægten er som tidligere nævnt langkølet og har kun en dybdegang på ca. 50 cm, som bevirker at den er meget følsom overfor pludselig vindstød.

De gamle fiskere havde ikke som nu nogen egentlig vindstyrkebetegnelse, men angår styrken udefra den mulige sejlføring.

"Flov luft" betød, at topsejlet kunne bæres og det, indtil "stiv luft" opstod.

Når topsejlet ikke kunne bæres længere, var der "fuld luft", som dog tillod at føre fulde undersejl. Blev vindstyrken kraftigere blev den benævnt 1 eller 2 rebninger af sejlet, eller at sejle på kællingen.

Også fartøjets retning i forhold til vindretningen havde særlige betegnelser.

Sjægten kunne sejles "te æ vind", som er med vinden skråt forfra. "For en hal vind", som er med vinden lige fra en af siderne. "Fræ æ vind" som er med vinden skråt bagfra.

"For æ vind" er med vinden lige bagfra. Dette kaldtes også at spile, fordi storsejl og eventuelt topsejl er næsten vinkelret på sjægtens ene side og fokken ved hjælp af bådshagen ført til den modsatte side. Denne sejlads kan bringe fartøjet op på en anseelig hastighed, men er ikke ufarlig idet et spring af vinden eller uopmærksomhed kan bevirke at storsejlet slår over og en kæntring vil næsten altid blive tilfældet. Det bliver kaldt en bomning.

De gamle fiskere havde sjældent kompas i sjægten, og som vikingerne regnede de med 8 verdenshjørner og ikke som nu kun 4, men deres færden på fjorden gav dem så stort kendskab til denne at kursen ikke gav nogle vanskeligheder.

Sejlhastigheden blev normalt ikke som nu opgivet i knob, men oftest i sejltid og ved almindelig hastighed sagde de: "vi gik" og når hastigheden blev stor sagde de: "vi ræn".

Sjægte er nu historie og sejlads med sejlførende fartøjer er nu blevet forbudt i Felsted Kog, så dermed har sjægten Aase trukket sin sidste kølvandsstribe for at blive museumsgenstand, helst på egnsmuseet i Staby, hun var jo den sidste sejlsjægt på Nissum Fjord og hørte til i Kloster havn.

For en halv snes år siden opstod i Hjarbæk den hobby at restaurere og sejle sjægte, men der fandtes ikke mange, som det var muligt at genopbygge, men det blev dog til ca. 15 både.

Interessen for bådene blev efterhånden større og mange også yngre mennesker blev interesserede, og så blev der igen bygget sjægte efter de gamle mål, så i dag findes der i alt 40 sejlende sjægte, og der afholdes nu kapsejladser efter samme regler som var gældende i 1894.

Der er navnlig 2 kapsejladser, som næsten alle sjægtsejlere deltager i, nemlig Venø rundt i juni måned og mesterskaberne i Hjarbæk Fjord i august måned.

Det er et fantastisk syn at se 35 -40 sprydstagsriggede både, de fleste med barkede sejl stå til søs for at kæmpe om de første pladser og den oplevelse, det er at deltage, kan dårligst beskrives.

I Ulfborg-Vemb er vi 4 sjægtesejlere, som er besætning på sjægten Karen, en 22 fods Fursjægt, som ejes af John Nielsen i Vemb og som nu her hjemmehørende i Humlum fiskerleje.

Foruden John Nielsen er Stella Abildtrup fra Vemb, undertegnede og min datter Eva besætningsmedlemmer.

Kaj Larsen

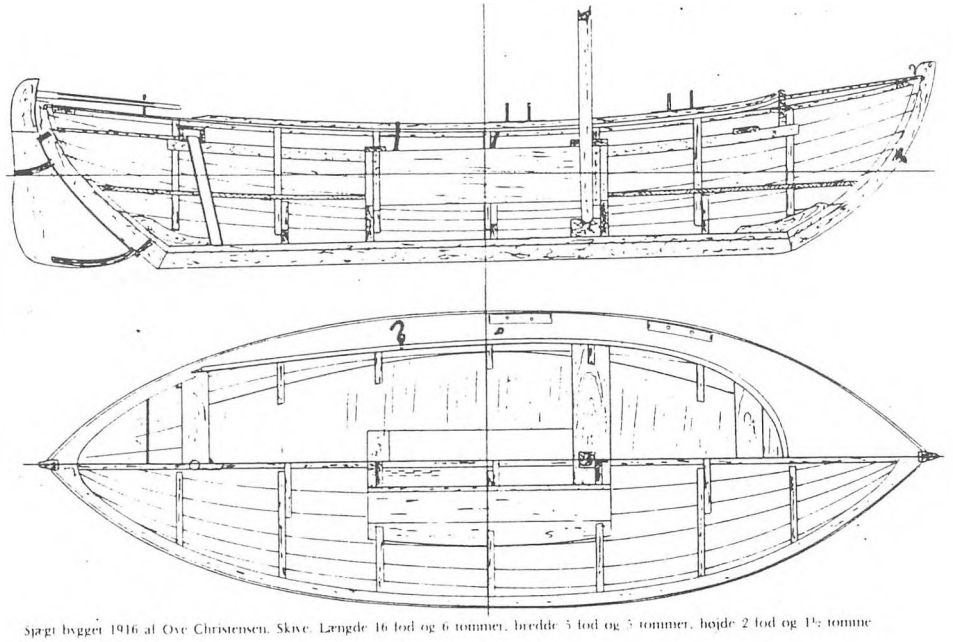

Sjægt bygget 1916 af Ove Christensen, Skive. Længde 16 fod og 6 tommer, bredde 5 fod og 5 tommer, højde 2 fod og 1½ tomme
Opstalt og dæksplan.

Sjægt bygget 1916 af Ove Christensen, Skive. Længde 16 fod og 6 tommer, bredde 5 fod og 5 tommer, højde 2 fod og 11/2 tomme. Opstalt og dæksplan

Staby kirke

- opfølgning af artikel i årsskriftet 1989.

Staby kirke er udsat for et sandt stormløb af grupper, der vil vises rundt, og enkeltbesøgende og fra eksperter fra de historiske fakulteter, er vi voldsomt til vurdering. ``Der er strid blandt de lærde".

Man har allerede fortrudt, at man ikke i 89, da restaureringen forgik, fik gulvet ordentligt undersøgt. Dog har professor O'Norn siden udgivet en stor bog på engelsk og dansk: "The Haus of Wiisdom". Gralteologiens indflydelse på arkitekturen, den toskanske og angilikanske stenmester/bygmesters indflydelse er tydeliggjort. Flere atypiske træk i arkitekturen fortæller om eksperimenteren og manglende "byggevedtægt", altså noget meget tidligt kirkebyggeri. Kragstene i triumfbuerne inde i kirken er så ens og af samme byggemateriale som båndudsmykningerne i kor og før ombygning også i apsis, så alle tre bygninger er sat op samtidig. Runer ved kvindedør, vikingeskikkelsen ved korbuens basis (På donatorens plads), frugtbarhedstegnene på kvadre i apsis og det nu overmalede Lapis-Laxuli freskomaleri i apsisrundingen fortæller om noget meget gammelt, og maleriet fra før 1200 fortæller også om en meget betydningsfuld og rig donator som tidligere anført sandsynligvis en konge.

Netop i sommer har Ringkøbing museum ved fotografering ved Staby Kirke fundet spor i det tørkeramt korn af en større vikingeboplads.

Hidtil har vi troet, at stednavnet STABY kom fra en stor stavbygning, en kirkelade, der i middelalderen lå øst for kirken, men nu kan vi gætte på, at der før kirkebyggeriet har været en vigtig havn og landsby, som efterlyst i artiklen i 1989, der før, allerede i Svend Tveskægs tid, har givet navn til ``Stavbyen", der lå her i en ``lomme" i den indre sejlvej og allerede dengang i læ for såvel sydvesten- som nordvestenstorme, og herfra var det let at komme videre frem ad Storåen mod Skive og Viborg, og altså et godt sted at samle landsdelens flåde, før en vikingefærd over Vesterhavet. Desuden har man lettere end nu kunnet nå ind i Limfjorden, der dengang havde sit udløb meget længere mod syd, så man kun skulle være ude i Vesterhavet et kort stykke, for der var jo dengang store brede indløb i såvel Nissum Fjord som Ringkøbing Fjord. Husby og Nissum lå som en meget lang beskyttende ø. Her har altså hvert år om vinteren omkring årtusindskiftet ligget flere hundrede skibe trukket op på de flade engdrag fra Kast til

Vedersø.

Dengang havde man normalt ikke nødigt at bygge havne, man brugte f.eks. naturhavnene i Norge, hvor man kunne komme i læ. Ligeledes her i det nuværende Hug- og Husby Sø. Navnet Husby er normalt en konges mulige tilholdssted; her kan vi forestille os værdien af øen overfor Staby, som det sted, hvor man tager over, hvor en landhær truer; f.eks. Magnus d. Gode, der gjorde kongedømmet usikkert i mange af Svend Estridsens regeringsår. Fra gammel tid har man her kaldt Kirken: "SVEND ESTRIDSENS KIRKE", hvad ikke kan være rigtigt, selv om denne konge, der herskede fra 1034 til 1074; medmindre en af hans sønner efterfølgende har fulgt op på hans bestræbelser på at kristne danerne. Man ved at diplomatiet til pavestaten var omfattende såvel i Svend Estridsens tid som i Knud den Helliges og Erik Ejegods tid. For den sidste lykkedes de jo i 1104 at få Ærkebispeembedet i Lund godkendt som centrum for Norden, der til dette tidspunkt havde ligget i Bremen, hvor Ansgar havde været første ærkebisp fra år 831. Når man ser på landskabet lige syd og vest for Staby Kirke, så ligger her 50 til 100 meter fra bygningen sikkert spor af en vikingehavn, som man altså kun undtagelsesvis lavede. Vikingeskibe kunne tomme, let trækkes op på disse flade enge, men med last havde det været en anden sag, og vi kender da også kanaler fra disse år, hvor igennem skibe kunne slæbes, f.eks. på Samsø.

De lærde har gennem mere end hundrede år skændtes om, om den røde sten som tildannet til kvadre, kragsten, borter, bueslag m.v. er kommet fra rødstenen på Fuur. Her i Staby er der 10 km. til granit, da vi bor på en tidligere sandmile. Tidligere har jeg troet, at stene ved vintertide var slæbt fra Thorsted; men med vikingetidens sidste skibe har det været uendeligt meget lettere med årer og sejl at hente såvel de mange grå granitsten, som de røde belemitsten langs Limfjordens kyster og på Fuur, hvor rødstenen igen rækker 10 m. ud fra land, da det omliggende eroderes væk hurtigere end Belemitten. Professor No Nygaard var med mig ved kirken kort før han døde. Han fik ikke undersøgt, om de mange grå granitsten i vor kirke inde og ude fortrinsvis findes i Limfjordsaflejringerne fra sidste istid, men han kunne kun konstatere, at disse grå sten dominerede her i modsætning til f.eks. Thorsted og Råsted kirker, hvor farverne i granitten er meget mere vekslende og i hvert fald fra næstsidste istids aflejringer. Limfjorden lukker ca. 1130, og bliver en ferskvandsfjord, så hvis stenene er fra kysterne inde i Limfjorden, er vor kirke altså bygget før, og det er der ligesom andre, der også indicerer.

Jeg havde håbet at "Svendsholm" området også var blevet fotograferet denne tørkesommer, men desværre nej. Sagen er, at der nær denne meget gamle gård på omtrent samme placering, ligger en gravplads og et kapel/ en stavkirketomt, hvor der findes vikingesmykker. Svendsholm har før afvanding ligget på en holm ude midt i sumpen/rørskoven, og denne holm har været ideelt at skjule sig på og at forsvare. Sporene af klosterhavn konstateredes at være så langt tilbage som jernalder, så her har altså kunnet ligge langskibe ligesom ved Staby vikingeboplads. Om nødvendigt har en kriger og hans folk hurtigt kunne komme ud i Fælsted Kog til Storåen eller Vesterhavet. Måske var det en af Svend Estridsens Kongsgårde og tilflugtssteder, da vikingetiden ebbede ud og kristendommen langsomt vandt indpas først fra England og Irland, men allerede fra ca. 1100 fra Italien.

Vi kan håbe på, at vi engang inden århundredeskiftet får en stor udgravningsfelt at se her nordvest for Staby Kirke. Om man kunne lade et arbejdende værksted rekonstruere en af vikingehallerne, kunne det hurtigt blive til meget indbringende turisme.

R.U.

Slætkjær å Rørkjær

Digt af Steffen Steffensen

A forker høe i Rørkjær,
å Stinne legger oe!
Å de er nåj, der blywwer kjæend,
æ mand kjør sjel den anden spæend,
- hu ha, hur de ska goe!
Æ stakk ska hjem te awten,
å der er ett så foe.

Jow, Stinne er no hejsen
en fååle bette knop;
hun tumler mæ æ vilder,
- de er ett møj, hun spilder
a de, a lajjer op.
Hun sweder, sårn æ klæjer
de klistrer te æ krop!

Æ hææst er gall for bramser
å gier nåj fååle spjat,
men hwem ka hold en frææ sæ?
Så da, der fæk den blææse
en bejen øwer æ stjat!
- Tys, sinde, a vil prøww er
å smækk em mæ mi hat!

Æ hejjel øster fywer
den legger blank å klåer,
å goor å huus o Gjørding land
ka ståe spejjl sæ i æ wand;
- så lånng di blywer å er!
Nej, seje da, en sejler,
- en ka liig blyw en wåer!

-Men uur te naer, i Slætkjær,
der håer di eng der hjemm.
Liig næjjen for æ bakker
der goer der folk å stakker,
- mon ett de sku vær demm?
Mi bååndomsdaww i Slætkjær
dem ka a aller glemm!

Der pa'st a gja'n æ høwder,
law fåer å mower di høøst.
- Hurgodt a gik å hååj er;
a fesker, å a bååjer
å loe løj å løøst!
- Mi bååmdomsdaww i Slætkjær
vil howskes for de føøst!

Å gik å drømmt i Slætkjær
lænng atter a war kåel.
Nær de war tæt å tooge,
så war æ luft så swåel!
Ak ja, i drømm da gjoor a
så manne gånng en håel!

Å de war der, a møtt hind,
de war jen jennest gång.
Så gik vi langs æ bakker,
hun sprong omkring å snakker,
- a gik så træls å tång.
- Den engvej, den engvej,
den er jo aller lång!

Men bette baen, der håer vi
æ mand i sårn en jaw!
Vi mo ha laest for sinde.
- Hwa sæjer du da, Stinne?
- Vi wanter en par law!

---Åk ja, de er i Rørkjær,
vi forker høe i daw!

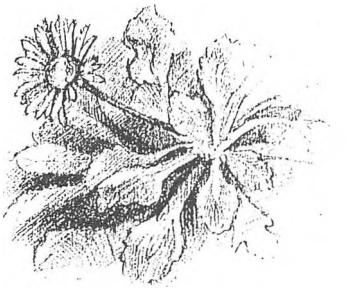

FORLIG I STABY

Den 5. juni 1849 blev grundloven underskrevet af Frederik 7. Fra at have haft den på papiret mest autoritære forfatning i Europa, fik Danmark nu med ét slag den uden sammenligning mest demokratiske.

Ganske vist var stemmeretten stærkt begrænset. Således ramte grundlovens bestemmelse om ikke at give stemmeret til folk uden egen husstand ikke blot tjenestefolk i private familier, men også ansatte af forskellig slags som f.eks. kuske og karle hos købmænd og alle de mange karle på landet; kvindelige tjenestefolk var jo allerede i kraft af deres køn afskåret fra at kunne stemme. Alligevel måtte grundloven føre til en almindelig følelse af større frihed hos alle.

Men under den reaktionsperiode, som satte ind i begyndelsen af 1850'erne, følte de ledende kræfter i landet det nødvendigt at få bedre hold om folkets masser. I 1854 vedtog den national-liberalt dominerede rigsdag således en tyendelov, der indskrænker rettighederne for den store del af befolkningen, der arbejdede som tjenestefolk.

Når denne sag omtales i historiebøgerne hæfter man sig især ved den ubehagelige skudsmålsbog, som alle tjenestefolk skulle have, og som skulle føres af herskabet. Gennem negative udtalelser fik herskaberne mulighed for at gøre det svært for tjenestefolk, som de var utilfredse med, at få arbejde igen. Skudsmålsbogen var tillige en slags indenlandsk pas for tjenestefolkene - efter en rejse skulle de melde sig med skudsmålsbogen hos præsten eller politiet på ankomststedet, og blev skudsmålsbogen væk, straffedes det med bøde.

Alt dette lyder jo bestemt ikke rart. Det skal dog bemærkes, at tyendeloven også indeholdt bestemmelser med det formål "at virke til mindelig Afgjørelser af Tvistigheder, der opstaae imellem Huusbond og Tyende paa Landet" (Tyendeloven §65). Der kunne her være tale om sager, som ikke bare husbond men sandelig også tyende kunne indklage.

Dette fremgår også af en forligsprotokol, som for et års tid siden dukkede op under nedbrydning af noget murværk på Pallisbjerg herregård. En sådan protokol skulle ifølge tyendelovens paragraf 67 *"i hvert Sogneforstandserskabsdistrict anskaffes for Districtets Regning og autoriseres af Forstanderskabet til Brug ved de her omhandlede Forligsmælinger."*

Af den fundne protokols forside - som her er gengivet - fremgår, at den blev begyndt ført i Staby d. 1. august 1854. Den dækker tidsrummet fra 1. aug. 1854 til 24. maj 1886 og omhandler altså sager, som er blevet rejst af mennesker af enhver slags i Staby sogn for mere end hundrede år siden.

Adskillige af disse mennesker optræder også med navns nævnelse i Alfred Kaaes Staby-bog, men forligsprotokollen, som Kaae selvfølgelig ikke kendte, viser dem i situationer, hvor de på grund af en opstået konflikt har haft brug for myndighedernes hjælp. Her puttes i virkeligheden kød på Kaae, idet forlængst afdøde personer fremtræder for os som levende mennesker i kraft af protokollens beskrivelser af deres indbyrdes uoverensstemmelser.

Denne

af 268 numererede Sider bestaaende, gjennemdragne og forseglede samt med vedhæftet Tyendelov forsynede

Protokol

autoriseres herved

i Henhold til Tyendelov 10de Maj 1854 § 67

til

Brug ved Forligsmæglinger i Tyendesager

i

Stabÿ Sogn.

Stabÿ d. 1ste August 1854

Vilh. Schöler

f.T. Formand i Sogne-

forstanderskabet.

Stabys første forligsmægler var pastor Hans Vilhelm Riber Schøler. Desværre havde pastor Schøler meget andet at se til, bl.a. sit arbejde som folketingsmand, og måtte ofte lade sig repræsentere af en suppleant. Beklagelsen skyldes, at ikke alle indføringer i protokollen er lige lette at læse, men i hvert fald i begyndelsen gav pastorens sig tid til at skrive nogenlunde tydeligt, og i hvert fald tydeligere end suppleanten.

Således skulle den første indføring i protokollen - som her er gengivet - være ret let at læse trods de mange år på bagen. Det drejer sig om den "Eed", som forligsmægleren ifølge tyendelovens paragraf 67 var pligtig at indføre i protokollen, første gang han optrådte i embedet: *"Jeg N.N., som af Sogneforstanderskabet i N.N. er valgt til at mægle i Tyendesager, lover og sværger, at ..." (læs selv videre i det håndskrevne) - afsluttende med "Saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige ord."*

Første forligsmæling finder sted d. 28. august på baggrund af en klage over gårdmand Christen Nielsen i Arbjerg. Allerede her er pastor Schølers skrift blevet så gnidret og klattet, at vi vist må hjælpe med tydningen - så godt vi kan:

Mandag d. 28. august holdtes ifølge Lov 10. Maj 1854 §70 Møde i Præstegaarden for at ordne Forlig mellem Gaardmand Christen Nielsen i Arbjerg som Huusbond og Huusmand Jens Christian Fisker som Tjenestetyende. Sidstnævnte ankede over ikke at have fået den ham lovede Extraløn 1 Rd. Rgm. for hver Ovnfuld Steen, der blev brændt og havde i anledning forlangt Indkaldelse. Indkaldelsen, dat. 24. Aug,m fremlagdes forsynet med Stævningemændene Peder Thomsens og Jens Olesens Paategning om lovlig Forkyndelse, dateret 25. Aug. Parterne mødte og forligedes paa de Vilkaar, at Jens Christian Fisker erholder den lovede Præmie, 1 Rd Rgm. for hver Brænding, hvoraf de forfaldende 2 Rd Rgm - 24 ? udbetales strax, de herefter forfaldende udbetales efterhaanden som de bliver fortjente; dog tilbageholdes som Bidrag til at erstatte det Huusbonden ved Tjenestetyendes Udeblivelse af Tjenesten forvoldte Tab, 1 Rb Rgm. af bemeldte Præmie samt 1 Rb 3 Mark Rgm. af Lønnen. Endvidere leverer Huusbonden Tyendet 1 Karduus Tobak hver 3 Ugers Dag imod at Betalingen derfor afdrages i Lønnen.

Forliget indebærer, at husmand Jens Chr. Fisker kommer til at tilbagebetale til gårdmanden på Arbjerg en ret stor del af den Præmie, der tildeles ham. Men han havde jo også nedlagt arbejdet. Til gengæld skulle hans løn fremover nu være sikret, tillige med leveringen af tobak. I øvrigt bekræfter denne sag, at der allerede på dette tidlige tidspunkt fandt teglbrænding sted på Arbjerg - hvilket Alfred Kaae i sin Staby-bog holder for sandsynligt.

Jeg Hans Vilhelm Riber Schöler, som af Sogneforstanderskabet i Slabý Sogn er valgt til at mægle i Tyendesager, lover og sværger, at jeg med yderste Kræfter skal söge at befordre billig mindelig Forening imellem Parterne i alle de Sager, som indkomme for mig, og at jeg dertil skal bidrage med al mulig Nidkjærhed og Redelighed, efter mine Evner, samt efter min bedste Overbeviisning og Samvittighed. Saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.

Vilh. Schöler.

Mandagen d. 28de August holdtes ifølge Lov 10de Maj 1854 § 70 Möde i Pedstegaarden for at prøve Forlig mellem Gaardmand Christen Nielsen i Arbjerg som Huusbonde og Huusmand Jens Christian Fisker som Genestetyende. Sidstnævnte anklede over ikke at have faaet den ham lovede Extralön, 1 Rd Rgm. for hver Ovenfeld Steen, der blev bedeckt og hvorfor den Anledning forlangt Indkaldelse. Indkaldelsen, dat. 24 Aug., fremlagdes forsynet med Stævningsmandenes Peder Thomsens og Jens Olesens Paategning om lovlig Forkjendelse, dateret 25de Aug. Parterne mödte og forligedes paa de Vilkaar, at Jens Christian Fisker erholder den lovede Præmie, 1 Rd Rgm. for hver Bedending, hvoraf de forfaldne (2 Rd Rgm = 24 Sk. Cour.) 1 Rd. Cour. udbetales strax, de herefter forfaldende udbetales efterhaanden som de blive fortjente; og tilbageholdes som Bedrag til at erstatte det Huusbonden ved Genestetyendets Udeblivelse af Genesten forvoldte Tab 1 Rd. Rgm. af bemeldte Præmie samt 1 Rd 3 ß Rgm. af Lönnen. Endvidere leverer Huusbonden Grundet 1 Kardeus Cobal hver 3 Ugers Dag imod at Betalingen derfor afdrages i Lönnen.

[illegible]
Christen Nielsen Arbjerg

Vilh. Schöler

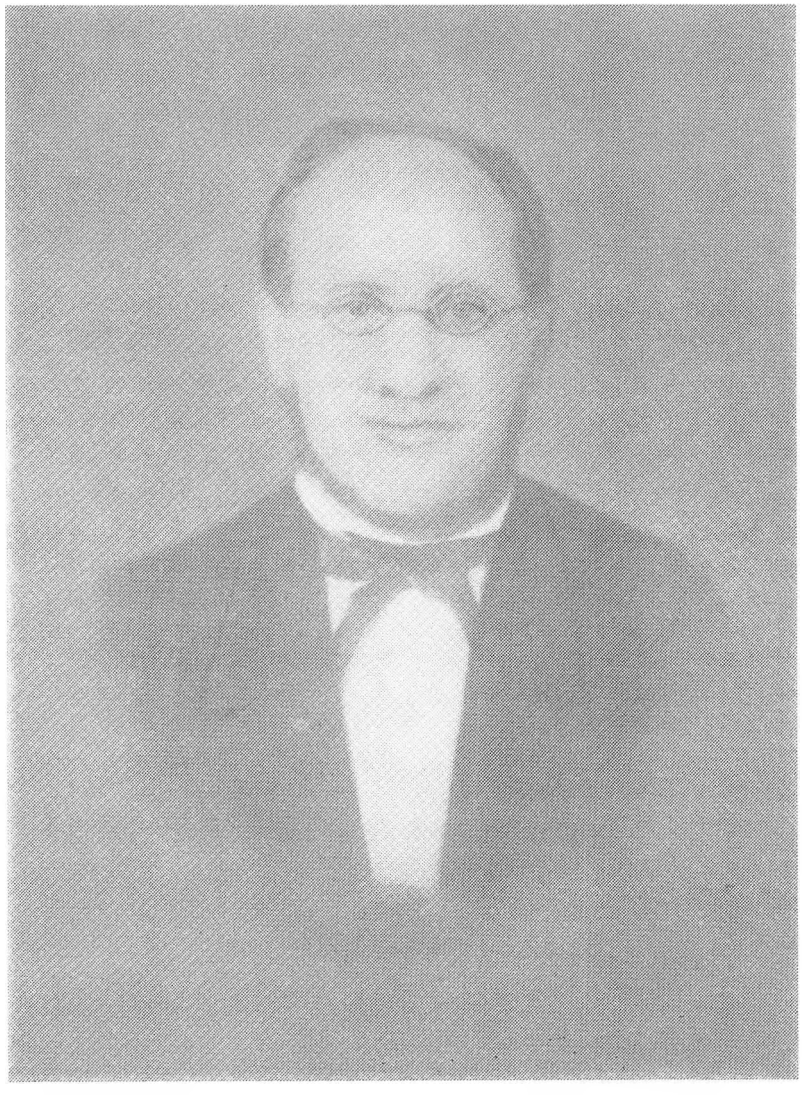

Pastor Hans Vilhelm Riber Scholer

Staby Sogns første forligsmægler

Gårdmand Christen Nielsen i Arbjerg optræder også i et par sager, hvor hans tyende er løbet af tjenesten. Den tanke melder sig, at Christen Nielsen var en vanskelig arbejdsgiver, men han kan selvfølgelig også have været uheldig med sine folk. Døm selv:

Tjenestetyende Christian Jensen med sin Fader Huusmand Christen Jensen Brokenhuus som Værge har mundtlig klaget over, at Huusbonden, Gaardmand Christen Nielsen i Arbjerg har ilde medhandlet bemeldte Tjenestetyende, saa at han spytte Blod, hvorfor han begjærer en Forligsmægling.

Det viser sig ved den efterfølgende forligsmæling, at husbondens noget voldsomme fremfærd mod Christian var fremkaldt af dennes "Uvillighed i at adlyde Madmoderen." Herefter havde Christian forladt tjenesten, begivet sig hjem til forældrene og derfra gået ud på fjorden et par dage for at stange ål. Han havde den tredje dag følt nogen trykken for brystet og spyttet lidt blod op, som han antog hidrørte fra de bank han havde fået. Her overfor ankede husbonden over, at tjenestetyendet ikke var mødt i tjeneste i den omtalte tid, men i stedet var taget til byen. Man ser, hvorledes parterne i forligsbestræbelserne har forklaret sig, men slutningen på historien får vi desværre ikke, for der mangler en side i protokollen!

Nogle år senere har det igen været galt hos Christen Nielsen i Arbjerg. Denne gang hedder tjenestedrengen, der er bortgået af tjenesten, Andreas Jensen Høibjerg. Gårdmanden har anket sagen, og begge parter er mødt op i Staby præstegård, men drengen havde åbenbart ingen lyst til at vende tilbage til den plads:

Andreas Jensen nægtede at vende tilbage til sin Husbondes Tjeneste skjøndt han ingen lovlig Grund havde til at gaa bort. Forøvrigt kunde intet Forlig opnaaes.

I sagen med tjenestetyendet Christian Jensen, der hævdede at have fået bank, så han blødte, handlede husbond sådan set blot i overensstemmelse med tyendelovens paragraf 27, hvor det hedder: *"Hustugt i form af legemlig afstraffelse ved husbonden er den mandlige tyende underkastet indtil det bliver 18 år og det kvindelige indtil det bliver 16 år gammelt."*

Selvfølgelig var er grænser for, hvor langt husbond kunne gå i sin afstraffelse. Ved et forlig, Løverdagen d. 2. august 1856, mellem husbonde Andreas Toft af Staby på den ene side og på den anden Jens Gade af Thim samt dennes søn, tjenestedreng Lars Christian Jensen - som var blevet tilføjet bank af et snoet reb - måtte husbonden acceptere:

1. at tjenestedrengen straks skulle have udleveret det ur, som han havde købt af husbonden,

2. at tjenestedrengen - som tillæg i lønnen for de 14 dage efter Mikkelsdag, som han skulle forblive i tjenesten - skulle erholde to læs mursten, som allerede var leveret til faderen.

"Derhos forpligtede Andreas Toft sig til i den øvrige Tjenestetid ikke at udøve den i Tyendeloven §27 omtalte Huustugt.

Det var tydeligt til gavn at have en stærk fader til at tale ens sag - men afstraffelsen har nok også været for grum.

I øvrigt indeholder forligsprotokollen adskillige sager, hvor gårdmænd har indklaget tyendet for at løbe af tjenesten. Men også familiestridigheder har fundet vej hertil. I en sag mellem gårdmand J. Chr. Gjelstrup af Kirkgård og dennes aftægtskone, Christine Sørensdatter, drejer det sig om en uoverensstemmelse mellem en svigersøn og hans svigermor, (navnene og familierelationerne kan bekræftes i Kaaes Staby-bog under Kirkgård mtrn.29). I vores årsskrift fra 1991 berettede jeg i artiklen "Sådan var det også dengang" (s.30-44) om oprettelsen af en aftægtskontrakt og viste, hvor detaljeret en sådan kunne se ud. Jeg bemærkede dengang, at selv om man i dag kun fristes til at se en sådan aftægtskontrakt som udtryk for mistillid mellem generationerne, måtte man erindre sig, at dette var en almindelig måde at sikre sig sit underhold på i alderdommen. Og her i forligsprotokollen har vi så et tilfælde, hvor en aftægtskone må anke over, at hendes svigersøn ikke har opfyldt sine forpligtelser, ikke som svigersøn, men "efter den til hende udstedte Aftægtskontrakt." Gennem forliget sikres der hende en afdragsordning fra svigersønnens side med hensyn til penge samt en bestemmelse for levering af uld og hør.

En af de sidste sager i forligsprotokollen handler - ikke overraskende - om gæld. Den gengives her i original - med samt hjælp til tydningen:

Ifølge Indkaldelse af 23. Marts, forkyndt for den Indklagede Jens Junus Poulsen d. 24. s. M., mødte på Forligsmæglerens Bopæl Tirsdag d. 27. s. M., Form. Kl. 8 Klageren Gaardejer Anders Madsen af N. Siig og den Indklagede Jens Junius Poulsen. Forlig prøvedes og opnaaedes saaledes, at Jens Junius Poulsen betaler Anders Madsen Siig til 11. Juni Termin d. A. de penge, 17 Kr. og 35 Øre, som han er ham skyldig og derudover betaler Jens Junius Poulsen 2 Kr. til "De Fattiges Hus" til nævnte tid.

Staby d. 27. Marts 1883

Jens Junius Poulsen Anders Madsen Siig

J. Hansen.

Jens Hansen var skolelærer ved Staby nordre Skole og havde siden d. 24. dec. 1867, på hvilket tidspunkt hans "Eed" er indført i forligsprotokollen, virket som forligsmægler i Staby sogn.

Hermed er Staby forligsprotokol præsenteret. Måske kan vi vende tilbage til den ved en anden lejlighed. Men ellers kan man jo selv kikke ind på arkivet på Staby skole og læse lidt i den.

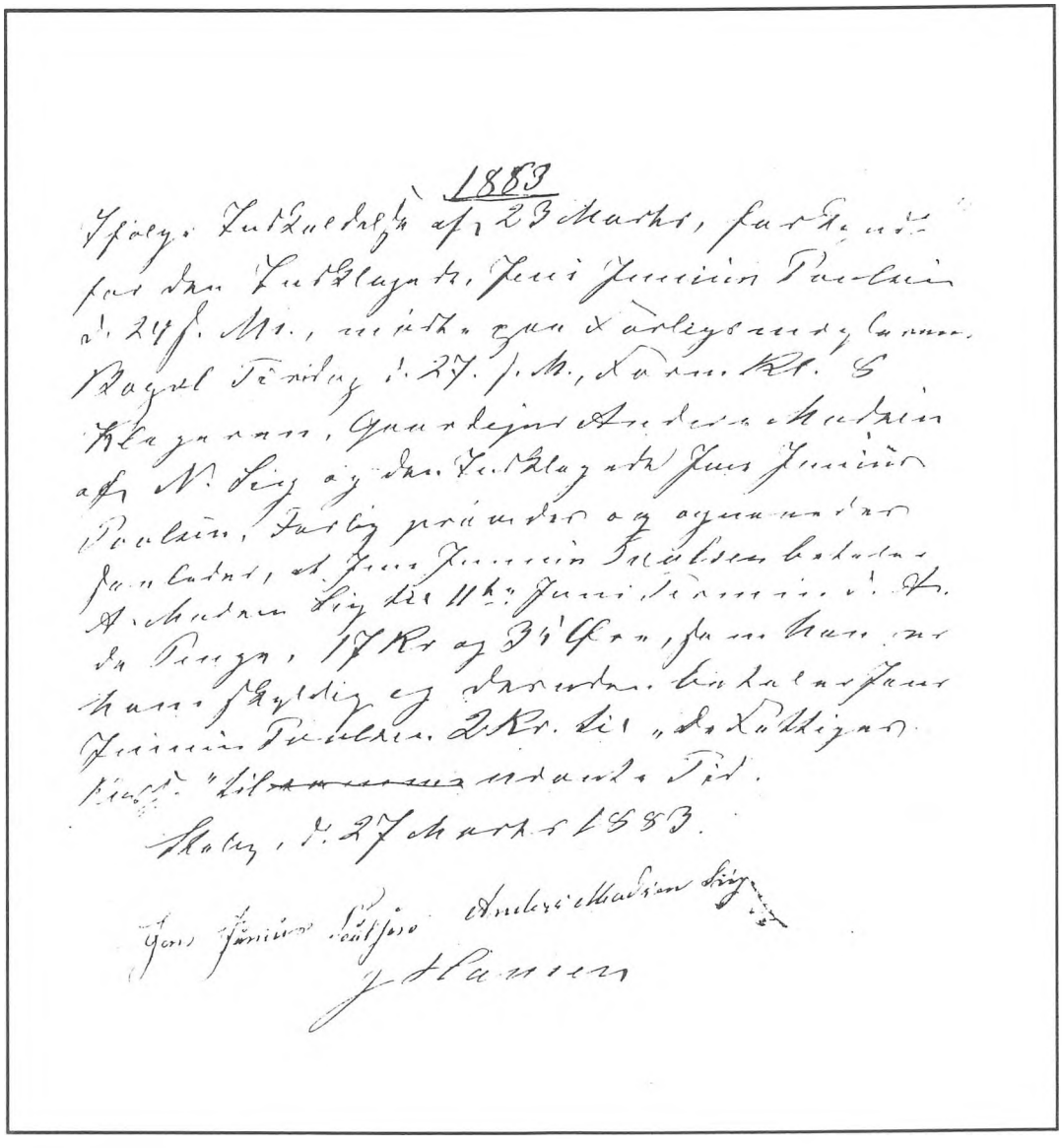

Tilbage er blot at fortælle, at ovenstående ikke kunne være bragt i bladet
uden at Jens Thorsen havde fundet protokollen i murværket på Pallisbjerg
uden at Eva Krogh havde hjulpet med at tyde teksten
uden at Kristen Bro havde overleveret til arkivet sin bedstefaders udgave af
"Samling af bestemmelser vedrørende Sognekommunernes Styrelse på Landet i Danmark",
således at jeg, John Smidt, heri kunne læse grundigt om Tyendeloven af 1854
og derefter skrive artiklen.
Tak til alle sider.
John Smidt

Vedersø Redningsstation fra 1928 til 73.

Som tidligere fortalt i årgang 91 var Poul Bank opsynsmand til 1944, hvor hans søn Kristian Bank overtog ansvaret og havde det til 1973, hvor Thorsminde Redningsstation overtog ansvaret for denne del af kysten. Hjalmer Søgaard, der var redningsmand fra 1950 og perioden ud, fortæller på båndoptageren om sine kammerater i bådene, om Kania´s forlis, og om hele redningsforløbet. Endnu sidder raketredningsmateriellet og redningsstolens funktion klart i hukommelsen, dels fra mange øvelser, og fra denne stranding. Hjalmer S. skulle de første år møde med to heste, når han blev "bøjn", det vil sige, at der var mundtlig bud. Der skulle altid være fem spand heste til rådighed, men fire kunne klare opgaven. Efter 1965 blev redningsbåden trukket af traktor og alle bådsmændene havde telefon.

Vedersø redningsbåd havde nr. 102, og var den sidste roredningsbåd, der blev bygget i 1924.

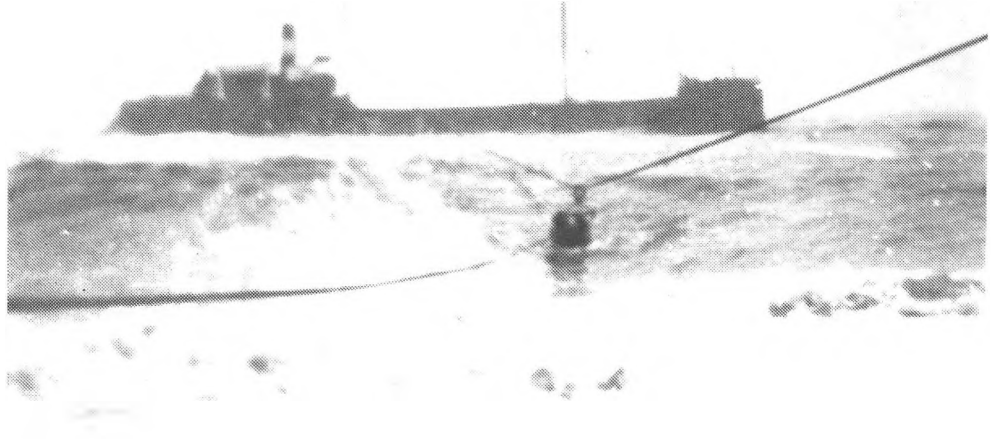

Stranding. "Faro". 1934 Vedersø. Redningsstol i brug.

"Faro" af København. Strandet 21. feb. 1933. Redningsbåd reddede 9 personer og 4 blev reddet med raket og redningsstol. Skibet brækkede over inden morgen næste dag. Vedersø stranfogedgard og andre beboelser havde de skibbrudne boende. Også hotellet måtte give husly for de reddede. Her boede også i 53 Kanias besætning fra Polen, men før fremmedpolitiet kom frem, var 4 stukket af.

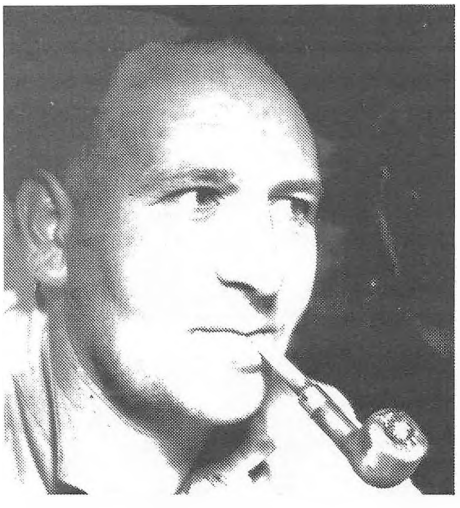

Redningsmand Hjalmer Søgård 1954 - 1973.

Hjalmer Søgaard fortæller, at man i 1950 fik 3,50 kr. i timen for at gå strandvagt, og måske 33 kr om måneden. Det kunne måske blive en indtægt på 3.000 kr. årligt. Anna Bank, Husby, der var gift med bådsmand Peder Bank, fortæller, at der ikke blev drevet meget fiskeri fra stranden under krigen 1940 til 45 og der blev heller ikke i denne tid holdt øvelser med redningsbåden p.g.a. minefaren. Hun fortæller også, at der i Husby boede en statsansat tolder fra århundredskiftet, hvor vraggods og last fra strandinger var hyppige og værdifulde. Senere blev Peder Jepsen "Æ Tolder", Vedersø toldembedsmand. Han var også medlem af bådelaget. P.J.'s datter, Ingrid Kjærgaard, Bjerrehuse, kan fortælle, hvordan alle var aktive, når redningsmandskabet var i gang. Hun husker, hvorledes hun selv som barn blev sat til at holde ved et spand heste ved kysten, hvorfra forskellige varer skulle køres over klitterne.

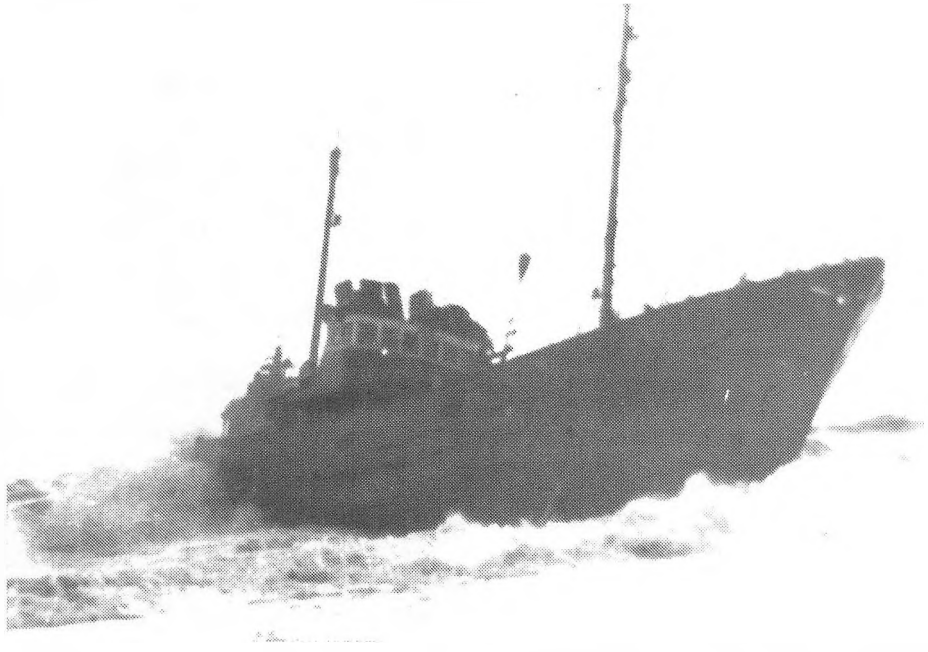

"Kania" af Svinemynde. Stranding Vederso 1954. d. 30. november. Besætningen reddedes med redningsstol efter raketaffyring. 17 mand reddedes. Østlandenes egne bjergningsmyndigheder forsøgte uden held. at slæbe skibet fra kysten. Næste forår. hvor skibet var hullet og næsten ødelagt. slæbte Switsers bjergningsskibe vraget fri. efter at gravemaskiner havde gravet sand væk omkring det. Mange tønder fine høstsild blev solgt fra lasten. der blev ført i land.

Anvisning til Raketlinernes Brug ved Redning af Skibbrudne

Naar Deres Skib er strandet, og en Raket med en vedhængende Line er kastet ud til det, saa søg saa hurtigt som muligt at faa fat paa Linen og hal den fra Land, indtil De faar en Stjerteblok ombord, hvori er iskaaren en Line uden Ende. Gjør Blokkens Stjert fast til Masten omtrent 15 Fod over Dækket, eller, hvis Masterne er faldne, til den høieste sikre Del af Skibet. Gjør saa

Raket-Linen løs fra Ud- og Indhalingslinen og gjør Signal til Land ved at svinge et Flag eller en Hue, hvis det er Dag, og et Lys, hvis det er Nat.

(A) En trosse vil derpaa blive fastgjort til Ud- og Indhalingslinen og fra Land halet ud til Skibet. Gjør Tampen af denne Trosse 18 Tommer høiere oppe paa masten end Stjerteblokken, men pas paa, at Ind- og Udhalingslinen ikke har Tørn om Trossen. Når Trossen er fastgjort, saa kast den Line los, hvormed Trossen er fastgjort til Ud- og Indhalingslinen, og gjør Signal igjen, Folkene i Land ville da hale Trossen stiv og langs med den hale en Rednings-Stol ud til Skibet. Lad en Mand strax gaa i Stolen, saaledes at han stikker Benene gjennem dennes Bund. Gjør saa Signal ligesom før, og han vil blive halet i Land, hvorefter den tomme Stol vil blive halet tilbage til Skibet. Dette gjentages, indtil Alle ere landede.

(B) Naar trossen ikke kan blive halet ud, vil Redningsstolen blive sendt ud i Stedet, og de Skibbrudne halede gjennem Braadet.

Et heldigt udfald afhænger af Koldblodighed og Iagttagelse af de ovenfor givne Forskrifter. Alle Kvinder, Børn, Passagerer og hjælpeløse Personer maa først sendes i Land.

Anvisningsbrætter med informationer til de skibbrudne

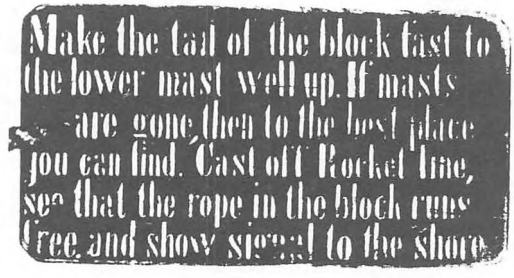

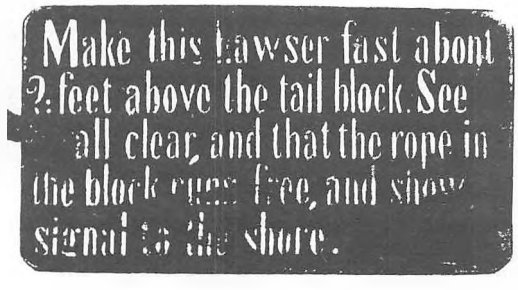

I den nye udrustning i Land-Roverne indgår nyere raketmateriel og gummibåde, men den gamle redningsstol indgår stadig i udrustningen - i mange tilfælde er den uovertruffen.

I bilernes udrustning indgår også en ny type raketter, der afskydes med en rekylfri anordning. Disse raketter anvendes på kortere afstande - f.eks. ved strandinger ved høfderne på kysten.

Lederen af redningsstationen er opsynsmanden, der er ansvarlig for materiellets opbevaring og for at mandskabet er til stede - evt. ved afløsere. Han fører redningsstationens protokoller og regnskab og træffer beslutninger om alarmering af mandskabet i strandingstilfælde eller ved øvelser.

Stationens mandskab består af bådformand og bådmænd af hvilke én er motorpasser og én er reservemotorpasser. Når båden er bemandet, har bådformanden kommandoen i denne. På de stationer, hvor der kun er raketter, betegnes lederen som opsynsmand og de øvrige som betjeningsmænd.

Fra 1. april 1973 ophørte redningsvæsenet med at eksistere som selvstændig institution, idet det sammen med fyrvæsenet, lodsvæsenet og søkort-arkivet er indgået i en fælles institution, Farvandsdirektoratet. Dette direktorat har til opgave at sikre og betrygge skibsfarten i de danske farvande. Direktoratets chef er farvandsdirektør Otto Gredal.

Fra 73- 77 er der skabt en ny organisation til varetagelse af redningsopgaver på havet. I de vestlige lande har man indført et fælles system til at imødegå skibs- og flykatastrofer til søs. Et led i denne kæde er den danske søredningstjeneste, hvis hovedkvarter ligger i Århus ved Søværnets Operative Kommando, der har et tæt samarbejde med luftfartens redningscentral ved Flyvetaktisk Kommando i Karup. På de danske flyvepladser Værløse, Aalborg og Skrydstrup er helikoptere altid klar til at gå i luften, når alarmen indløber. Den største bedrift, denne redningstjeneste har udført, er redningen af mandskab og passagerer på færgen "Skagerak" 25 sømil ud for Vendsyssels kyst i september 1966. Også her på kysten har helikopterne været sat ind med held bl.a. ved "Brda"s forlis i Hanstholm havn.

Mandskabet i helikopterne, i søværnets og i det maritime hjemmeværns skibe samt i fartøjer fra andre grene af statstjensten, f.eks. statens redningsskibe er i visse ulykkesituationer til søs sammen med redningsbådene fra kystens stationer alle forenede i anstrengelserne på at redde de skibbrudne eller overlevende fra nedstyrtede fly.

Den første bestyrer af redningsvæsenet blev justitsråd Christopher Berent Claudi, der pr. 1. juli 1869 blev bevilget afsked på grund af svagelighed. Hans efterfølger blev vicekonsul Anthon Andersen, der tidligere havde været ansat som assistent hos Claudi. Andersen døde den 10. juli 1909 - få dage efter at han havde fejret 40 års jubilæum i redningsvæsenets tjeneste.

Ved Andersens død blev redningsvæsenets ledelse flyttet fra Lemvig til Skagen, idet den tidligere lodsoldermand i Frederikshavn, Peder Kjelder Nielsen, den 1. oktober 1909 tiltrådte som bestyrer af redningsvæsenet. Han fra trådte den 1. oktober 1922, og nu blev ledelsen flyttet til København, hvorfra redningsvæsenet siden er blevet styret. P.K. Nielsen efterfulgtes af kaptajn Fabricius. Ved dennes død i 1940 blev kaptajn Niels Hansen udnævnt til redningsbestyrer. Niels Hansen virkede som redningsbestyrer til den 31. marts 1963 og efterfulgtes af redningsbestyrer, G. Aaskov Petersen.

Opsynsmand Kristen Bank 1942 - 1973

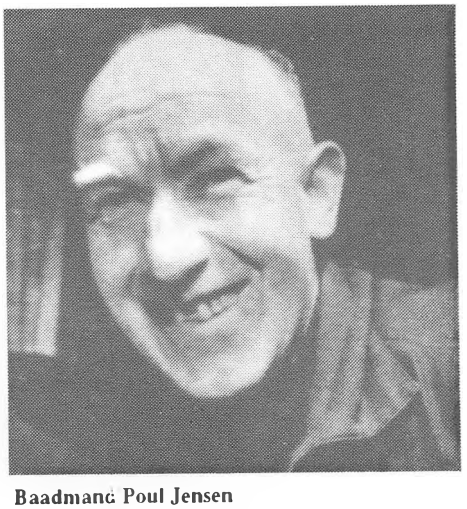

Baadmand Poul Jensen

Baadmand Anders Madsen

Baadmand Jens Sørensen

Baadmand Peter Sand

Formand Thomas Jensen

Baadmand Johannes Jensen

Klar til afgang øvelse Vedersø ca. 1954

Op over klitterne mod stranden

Raketaffyring

Øvelse

Bådelag Vedersø ca. 1930. Bådsfører Peder Sand Pedersen. Opsynsmand. Poul Bank. Poul Knak. Johan Kjærgård. Jens Sørensen (Poulsgaard). Jens Gammelgaard. Jørn Poulsgaard Sørensen. Marinus Brun. Ole Pedersen. forrest til højre Peder Pedersen. forrest til venstre. Anton Stage. Jens Sand Pedersen. Kristian Gammelgaard

Oversigt

over Virksomheden ved Redningsstationen Vederso. Oprettet 1852.

Aar og Dato	Skibets Navn og Hjemsted	Red. Mand	Skib. Mand	Pass. Kvinder	Pass. Børn	Sum
1850 Aug. 21	Anna Magdalena af Ribe	3	-	-	-	3
1860 Aug. 5	Georg Anna af Ribe	-	4	-	-	4
- - 6	Elena af Esbjerg	10	-	-	-	10
1861 Juni 19	Anna af Skjernaaslukke	-	5	-	-	5
1862 Aug. 21	Hermette af Esbjerg	-	4	-	-	4
1863 Juni 27	Copagen af Lystrup	-	7	-	-	7
- Sept. 17	Forsøgte fortere Skjerma	-	3	-	-	3
1867 Aug. 18	Ceres af Esbjerg	8	-	-	-	8
1869 Sept. 21	Marcia af Ribe	-	5	-	-	5
- Aug. 15	Anna af Vedersoe	8	-	-	-	8
1870 Juni 30	Jacob Paul af Skjernaaslukke	-	-	5	-	5
1870 Juni 25	Anna Christine af Skjernaaslukke	4	-	-	-	4
- Sept. 11	Ceres af Hvidsten	8	-	-	-	8
1872 Juni 12	Johannes af Skjernaaslukke	-	6	-	-	6
1877 Aug. 9	Marcus af Esbjerg	-	5	-	-	5
1879 Sept. 3	Ceres af Esbjerg	-	5	-	-	5
1880 Juni 12	Minden af Thisted	-	-	-	4	4
1882 Juni 22	Caroline af Esbjerg	5	-	-	-	5
1885 Juni 11	Speedy af Skjernaaslukke	-	12	-	-	12
1887 Aug. 10	Kathrine af Skjernaaslukke	-	6	-	-	6
1887 Juli 21	Lotte af Esbjerg	-	4	-	-	4
- Sept. 30	Frederik af Aalborg	5	-	-	-	5
1889 Sept. 3	Elena af Hjerkinn	-	22	-	-	22
1892 Sept. 10	Esther af Esbjerg	-	12	-	-	12
1895 Juni 8	Victor af Esbjerg	15	-	-	-	15
1902 Sept. 14	Wanda af Odense	29	-	-	-	29
- Sept. 23	Skibsgutten af Esbjerg	-	6	-	-	6
- Sept. 11	Thorvald af Esbjerg	12	-	-	-	12
- - 13	Samme Dag	25	-	-	-	25
1910 Sept. 23	Opfisket af Esbjerg	-	10	-	-	10
	Overført	132	129	5	266	

Aar og Dato	Skibets Navn og Hjemsted	Red. Mand	Skib. Mand	Pass. Kvinder	Pass. Børn	Sum
	Overført	132	129	5	266	
1907 Juni 16	Enoland af Aalesund	19	-	-	-	19
1917 Nov. 23	Kj. Kvalfiser af Grimstad	-	4	-	-	4
1920 Marts 1	Karl af Thisted	4	-	-	-	4
1924 Sept. 20	Provisor af Klampenborg	1	-	-	-	1
1925 Sept. 28	Mercur af Ribe	-	6	-	-	6
1932 Aug. 8	2 Fiskerbaade	7	-	-	-	7
1933 Febr. 21	Faro af Esbjerg	9	4	-	-	13
1953 Nov. 30	Nanna af Svendborg		17			17

Oversigt over Virksomheden ved Redningsstationen Vederso. Oprettet 1852

Redningsbåd fra „Foreningen til Sofartens Fremme". 1846

Redningsbåd fra "Foreningen til Sofartens Fremme". 1846

Fjand redningsstation

Instruktion for redningsmænd, på træplade fra Fjand.

[illegible] Sandet, bør hans Klæder straxt løsnes om Hals, Bryst og Underliv, og de Urenligheder, der muligen tilstoppe Næsen og Munden, udtages.

2. Han lægges derefter paa Siden, og idet man understøtter Panden, sænkes Hovedet nedad, saaledes at det holdes lavere end Legemet. Dette maa kun skee i nogle faa Øieblikke, og med det samme søger man, for at befordre Vandets Udflod af Munden, at bringe Kjæverne fra hinanden, og trykker Underlivet og Brystet tempeligen excentrisk opad.

3. Den Druknede bæres derpaa ind i det nærmeste Huus, saaledes at Hovedet og Overkroppen holdes iveiret.

4. Her afføres man ham hans Klæder, helst, for ikke at spilde Tiden, ved Hjælp af en Sax eller en Kniv, hvorpaa han omhyggelig aftørres.

5. Nu lægges han paa Ryggen, lidt høit med Hovedet, paa en Feltseng, eller paa et Bord, hvorpaa en Madrats eller en Dyne er udbredt, hvorefter hele Legemet, med Undtagelse af Ansigtet, omhyggelig tildækkes med tørre, om muligt varme uldne Tæpper eller Klæder; ønskeligt er det, at Værelset er tempereret varmt.

6. Derpaa renses Munden og Svælget med Svampen (Nr. 1), som først udblodes og afstrykkes, og Næsen med en Pennefjer (Nr. 2); nu vendes Legemet nogle Øieblikke paa een af Siderne, medens Hovedet sænkes noget nedad; udflyder der ved dette Forsøg noget Vand, eller Slim, gjentages dette kort efter.

7. Kroppen og Lemmerne gnides under Tæppet nogle Minutter ad Gangen rask med varme Stykker Flonel, eller andet uldent Tøi, helst af to Hjælpere, een paa hver Side, medens en tredie gnider Fodsaalerne med en Børste (Nr. 8). Det er desuden

medens man [illegible] under Mund [illegible] for Luftens Udgang. Efter 10—12 Indblæsninger renser man atter Svælget med Svampen for Slim og Urenligheder, som derfra maatte sudes, og Flasken med den flygtige Spiritus (den grønne Flaske Nr. 5) holdes under Næsen nogle Øieblikke. Efter nogle Minutters Gnidning af Overkroppen og Armene (Underkroppens Gnidning kan meget vel vedblive under Luftindblæsningen), gjentages Indblæsningen paa den angivne Maade. Begynder den Druknede at trække Veiret, ophøres øieblikkeligen med Indblæsninger, medens derimod

9. Opvarmningen og Gnidningen bør fortsættes nogen Tid, efter at han har begyndt at trække Veiret, eller at give andre Livstegn.

10. Mærker man, at han gjør Anstrængelse for at brække sig, søger man at befordre Opkastningen ved at krille ham i Halsen med Pennefjeren.

11. Er han fuldkommen kommen til sig selv, bringes han i en varm Seng; der gives ham 30 oplivende Draaber af den klare Flaske med de røde Draaber (Nr. 6) i en Skeefuld Vand eller Viin, og derefter en Kop varm Thee.

Dersom det er Frost, og den Druknede, efter at være optagen af Vandet, har maattet være saalænge udsat for den kolde Luft, at Vandet er frosset til Is paa hans Legeme, behandles han som de tilfryseladende Ihjelfrosne.

B. For de ved Kulden Skindøde.

1. Det Værelse, hvori Oplivningsforsøgene foretages, bør fra først af være koldt, dog ikke under Frysepunktet.

[illegible] disse Overgydninger [illegible]
Hjælp af en Post, under hvis Tud den Forulyk[illegible]
denne ikke er høiere end 2—3 Alen over Jorden. [illegible]
disse Overgydninger fortsættes, selv om [illegible] enkelte Livstegn, f. Ex. Kramper.

3. Efter Aftørringen behandles den Forulykkede, som den Druknede med den Forskjel, at Varmen ikke anvendes.

I Rednings-Etuiet indeholdes:

1) En Stok af Fiskebeen med Svamp paa Enderne, og en Badskesvamp. (Anv. A Nr. 6).
2) To Pennefjere. (Anv. A Nr. 6 og 10).
3) Et længere bøieligt Blæserør, til at bringes ind i den Druknedes Mund, med Træ-Mundstykke, hvorigjennem Luften indblæses, og med en Beenpibe paa den anden Ende. (Anv. A Nr. 8).
4) Et lignende kortere Blæserør til at indbringes i et af Næseborene. (Anv. A Nr. 8).
5) En grøn Flaske med flygtig Spiritus til at holde for den Skindødes Næse. (Anv. A Nr. 8).
6) En klar Flaske med røde Draaber, hvoraf gives 30 Draaber i en Skeefuld Vand. (Anv. A Nr. 11).
7) En Skee hertil.
8) En Børste. (Anv. A Nr. 7).

Hvergang disse Redskaber have været brugte, bør de omhyggeligen renses og aftørres, samt Flaskerne vel tilproppes.

Opsynsmand Svenning Kjærgaard (første opsynsmand i Thorsminde, men voksede op i Bjerrehuse i Fjand hos Laurids og Ane Bjerge). Fra 1911 til 1954. Dannebrogsmand.

Har været med til at redde 49 mand i redningsstolen. I hans tid er der sket omkring 40 strandinger ved Fjand. Sammen med Vilhelm Poulsen reddede han under krigen besætningen fra Esbjergkutteren "Emma" og fik Carnegiemedaljen.

Opsynsmanden Vilhelm Poulsen, Fjand. 1954 - 1973.

Eneste stranding i disse år var "Lireco" af Holland, hvor alle søfolk blev reddet. Men i alle årene opretholdtes øvelserne med raketredningsmateriellet, der blev inddraget i 1973. V.P. har også været med til at redde mange fiskere og søfolk.

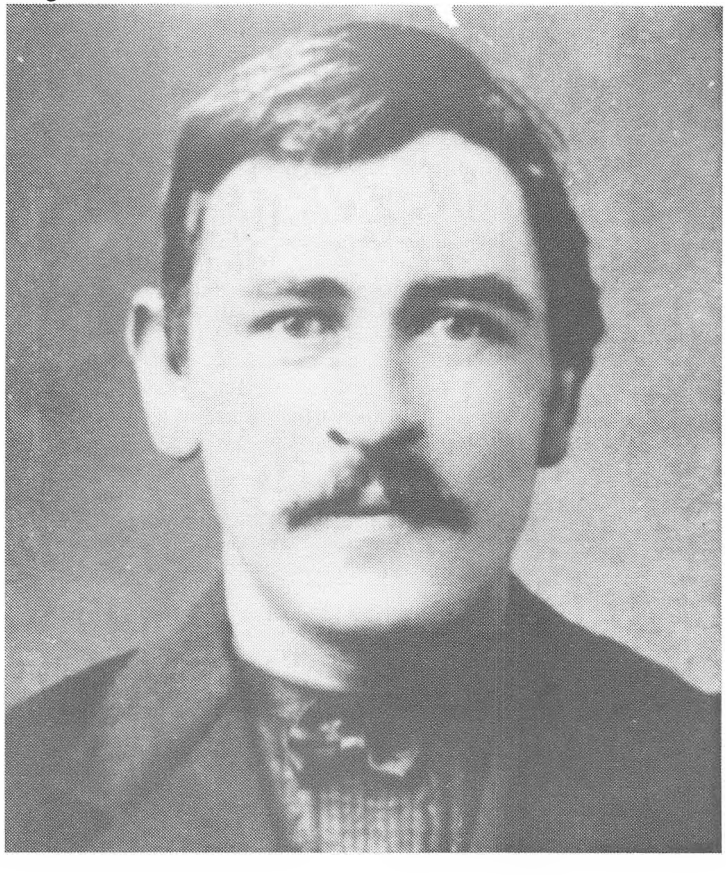

THORSMINDE

Thorsminde havn ca. 1953

Nogle af strandingerne og andet fra Thorsminde

2. dec. 1929 Dampskib "Heire" af Oslo.

26. nov. 1930 Strandet Damper.

17. dec. 1931 Kutter "Olympig" Esbjerg, 3 reddet.

11. jan. 1935 Kuttere, "Fura" og "Håbet" i knibe. Redningsbåd til hjælp.

19. jan. 1937 Kutteren "Mari" assistance. Er en tid fast redningsbåd.

20. jan 1937 Raketredning fra Damper syd for Thorsminde.

17. dec. 1938 Kutter "Ingeborg" 113, Fisker har beskadiget hånd. Redningsbåd ud.

20 dec. 1938 Umuligt at få redningsbåden ud, da sluseportene er frosset til.

19. juni 1939 Meldingspligt krigsskibe og flyvere.

2. april 1940 Damper "Edmon Hergo" krigsforlist. Vrag afmærket, da det er til fare for sejlads.

5.1. 75 Fiskekutter "Elisa" sank, 3 reddet.

9.12. 1975 Lille plastjolle eftersøgning, 2 reddet.

6.5.77 Fisker faldet overbord. Eftersøgning med redningsbåd.

16.1.78 Eftersøgning på fjorden.

5.10.78 To tyskere druknet. Eftersøgning.

14.2.79 Assistance "Janny Joan", Raketter og redningsstol redder 4 mand.

30.9.79 Assistance Fiskekutter "Sterna" T 282, 1 reddet.

31.8.80 Eftersøgning af kano på fjord, resultatløs.

16.6.81 Fiskerjolle k.h.119 "Kari", 1 reddet.

21.10.83 Eftersøgning fjorden. Lille jolle, 2 reddet.

15.7.84 Assistance til kutter "Norway" 614, 3 reddet.

31.10.84 Assistance til kutter "Palmen" L 144, 2 reddet.

28.10.85 Eftersøgning fjorden jolle, 1 reddet.

21.2.87 Eftersøgning på fjorden, lille jolle, 2 reddet.

21.8.87 Eftersøgning af brætsejler, 2 reddet.

8.4.88 Assistance "Nordvestminde" As 152, 1 reddet.

7.1.89 Fiskekutter "Charlotte Solveig" blev slæbt i havn, 3 reddet.

8.3.89 Eftersøgning af 17 fods jolle, 1 reddet.

24.4.89 Skibsforlis "Susi Peder" L17, 1 reddet.

1.9.89 Bugsering af kutter "Silver Pit".

Mange flere journaler kunne hentes frem.

Trods dygtige, veludrustede redningsfolk, er havet altid farligt. Thorsminde folk vil mange år frem huske datoen - 15.2. 1979, hvor overisningen krævede mange liv. Redningsmandskabet havde ikke en chance for at hjælpe.

Asser Kjærgård er opsynsmand i Thorsminde. Først ved raketstation fra 1882, dernæst også ved redningsbåd fra 1886 til 1907. Asser Kjærgaard har vært med til at redde 90 skibsbrudne fra havet. Dannebrogsmand.

Jens Søndergaard Madsen var opsynsmand fra 1907, og var isin tid med til at modernisere forholdene. I hans tid som redningsmand reddes 95 fra strandinger med redningsbåden, Dannebrogsmand. Holdt 1919. Arbejdet med strandvagterne, som måtte ud, når der var kuling og storm, og stå til rådighed ved teletonen mellem alle de små vagthuse fra Fjand til Trans, var i disse år stort.

Harry Madsen blev opsynsmand 1966 til 1988. I hans periode reddes 25 skibbrudne. Signalbakken skulle passes, fra vagthuset samme sted styredes ofte redningsaktioner og øvelser. Såvel redningshuset, redningsbåd og fjordbåd samt raketbil kom til at høre til i Thorsminde, da Redningsvæsenet lagdes ind under Farvandsdirektoratet i 1973. Samtidig nedlagdes de mange små raketstationer og redningsbådelag langs kysten. Ansvaret blev større, udrykningerne mange og drukneulykker og strandinger langt færre. Signalbakken afløstes i Harry Madsens tid af en signalmast, der med lys kan orientere kutterne om indsej-lingsmuligheder. På havnekontoret er der direkte radiokontakt til kutterne. Strandvagter afskaffedes 1970.

Søren Andreas Madsen var opsynsmand fra 1919 til 1965, og har været med til at redde 103 personer. Dannebrogsmand.

Redningsstationen i Thorsminde blev vigtigere og større i Søren Madsens tid. Mere moderne alarmsystemer indførtes, også båden blev udskiftet. Ansvaret for strandvagterne, udkald, meldinger, optælling af løntimer osv. gav meget arbejde.

Per B. Kristensen bliver opsynsmand i 1988 og har fremdeles ansvaret for byens moderne og fuldt udbyggede redningsvæsen, der nu rykker ud mellem 50 og 70 gange årligt til assistance, øvelser, redninger, rakethjælp, fjordeftersøgninger, evt. afsøgning på is med raketbil, der har kraftige projektører. Som alle tidligere opsynsmænd, har Per Kristensen i længere tid før sin udnævnelse været på en ansvarsfuld post i bådelaget. En opsynsmand går sjældent selv i båden, idet han dirigerer fra land, men han kender såvel båd, som indsejling og betingelserne i redningssituationer på havet til fuldkommenhed, så hans beslutninger bliver de mest rigtige i faresituationer, såvel for redningsmænd som for skibbrudne.

Alle disse operationer er sat i gang efter melding fra privatpersoner, slusevagter, Strandvagten, der nedlægges 1970, politiet, nødraketter, S.O.K., Århus, eller radiomelding fra kutter i nød m.fl. Hvis det er muligt går redningsmandskabet ud omgående.

I alle årerne har det været et meget respekteret job at være udpeget til redningsmand. Man skulle have straffri papirer, man skulle være respekteret af kammeraterne, og man skulle have stor kendskab til havet; dels gennem øvelser, men ofte fordi man var erhvervsfisker, samtidig som man måske drev landbrug.

Hvert år kom der inspektion fra redningsvæsenet. Fra protokoller kan man aflæse et omfattende korrespondance mellem opsynsmænd og redningsvæsen. Telefonmateriellet skulle holdes ved lige, evt. fornyes, der skulle årligt indsendes regnskab, måske skulle et og andet ændres eller fornyes ved båd eller raketmateriellet, der skulle gives besked om afsked og nyudnævnelser.

Hver eneste øvelse, assistance eller redningsopgave skulle nøje beskrives og protokoleres, som den også skal nu ved en moderne redningsstation. Man skulle hvert år indberette om bådsmændenes familier havde piger, som skulle konfirmeres, idet et legat var stiftet for alle piger, der så fik et sølvkors og nogle penge fra dette legat på festdagen. Ved inspektionen skulle huset være rengjort og efterset, måske malet.

Materiellet blev gennemgået, og nyt evt. bevilget. Inspektøren skulle godkende protokoller og underskrive disse. Det var en æressag at holde alt i orden, og var man i redningsvæsenets tjeneste, var man mere respekteret. Sådant gælder selvfølgelig også i dag, for det er jo stadig et arbejde for frygtløse mænd, der skal ud, når der kaldes fra havet. Alligevel er tiden en anden nu, hvor der forebygges mere, skibene og kutterne har radio, fyrtårnene er, hvor det er nødvendigt, og redningsmateriellet er motoriseret og bedre end før 1973. Stationer i Hvide Sande, Thorsminde og Thyborøn dækker nu behovet, og redder stadig mange mennesker og både.

Thorsminde bådelag fra århundredskiftet. Vestkysten

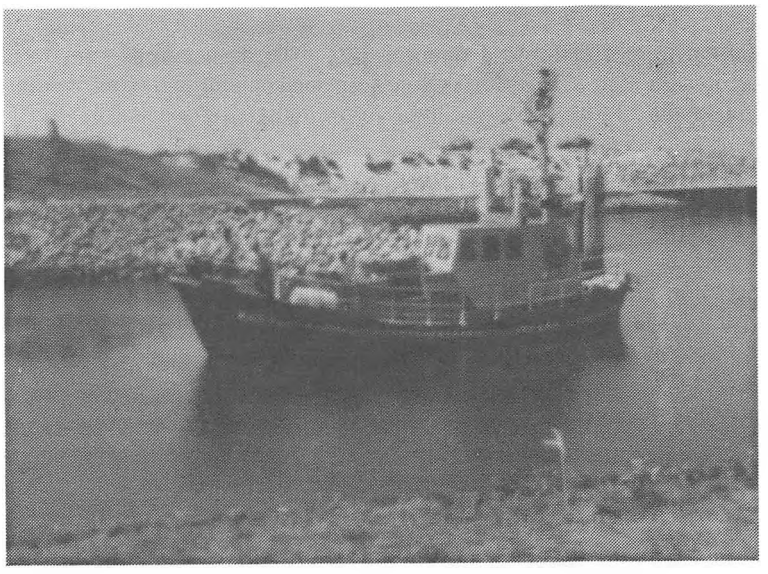

MRB 29 tjente i mange år som redningsbåd i Thorsminde fra 1970-89

I 1989 fik man en ny redningsbåd, MRB 34, der kun var her i godt et år.

Fra Thyborøn fik man i 1991 MRB 35, der er den mest moderne redningsbåd, hvad sikkerhed og formåen angår. Nu har den navnet Thorsminde.

På redningsvæsenets symboler og døre er malet to dannebrogsflag. Alle de mænd, der fra 1852 til 1992 har lukket disse døre op og i med mange forskellige følelser gennem årene, har sikkert følt stolthed over at være udnævnt til disse poster, hvor kun modige og retsindige havde adgang.

De fleste gange har man kunnet sætte materiellet på plads efter at have løst en opgave, hvad enten denne opgave var en øvelse, assistance, eftersøgning, bugsering eller redning af fiskere og søfolk fra strand eller båd.

Men også de dramatiske sorgfulde afslutninger hører med, når man er redningsmand. Nogle bliver tit glemt, for hver gang en redningsmand går ud, tidligere i roredningsbåde, nu i motoriserede meget søstærke både og skibe, så er der familiemedlemmer, der med uro afventer mændenes hjemkomst.

Clara Madsen er en af disse. Hendes mand var ansat i redningsvæsenet i 33 år; de ca 22 sidste som opsynsmand i Thorsminde. En juleaften blev der slået alarm, og nogle af redningsmændene måtte i redningsbilen, og kom først hjem ud på natten. Hendes mand, Harry Madsen, var med til at afsøge en frossen fjord med raketbilens projektør.

Som de fleste andre bådsmænd, har han været på havet i så voldsomme storme, at han og familien var lettede, da de nåede velbeholdne hjem.

Disse familier har også ofte mærket taknemligheden fra reddede bagefter. Da Harry Madsen overgav roret til Per B. Kristensen i 1988, fik han og Clara mange smukke ord, som påskønnelse for deres indsats. Det der nok talte mest, tror jeg, var Formand for Fjand og Thorsminde fiskeriforening: ''Du har været fiskernes livsforsikring, og vi kan ikke takke dig nok, fordi du har passet så godt på os alle sammen''.

Kutter og redningsbåd strandet ved indsejlingsmolen 7. marts 1987.

Redningsbåden fra Thyborøn slæbte begge fri.

I en storm 17. dec. 19[illegible] kæntrede kutteren "Greta Smidt" ved indsejling. Besætningen reddedes med raket og redningsstol. Næste morgen var kutteren flyttet ind i indløbet af stormen.

Klara Madsen fortæller, at hun i 1955 sidste gang var ved havnen under redningsarbejde og storm. Kutteren "Duen" kæntrede ud for indsejlingen, mens man så til fra land og ikke nåede at komme til hjælp. Skibet blev aldrig fundet.

Den ydre havn blev færdig i 1967, og herefter skulle redningsbåden ikke gennem slusen. Da redningsbåden ikke længere skulle op i det store redningshus blev det kirkerum i 1939. Det nuværende redningshus syd for og inden for slusen, er bygget 1936 og er mandskabs- og materielrum for raketbil og fjordbåd m.v.

Den værste tur Harry og hans bådsfæller oplevede, var en efterårsmorgen først i tresserne, hvor der kom melding om skib i havsnød ved Fjaltring. Stormen var så slem, at Søren Madsen, daværende opsynsmand, meddelte mandskabet, at de selv måtte afgøre, om det var muligt at sejle ud. Turen blev gennemført med kutter nr. L 180, ? ikke ved Fjaltring men ved Thyborøn. Alle kom vel hjem, men det var en af Claras mange søvnløse nætter. Samtaleanlægget, som nu for længst er indført, var en stor hjælp for opsynsmanden og måske især for hans kone. Clara fortæller også, at hendes mand en gang var ved hjælp af helikopter, der ved at smide et anker ned til en kutter med motorstop, forhindrede stranding og forlis. Redningsmændene må være udstyret med intuition, for her er mange ukendte udfordringer. Hvis man spørger nuværende bådformand, Vagn Pedersen, om de nogle gange var bange, når de skal ud, så lyder svaret prompte: "Nej, så kan vi lige så godt melde fra", Gunner Jensen, der også er med i bådelaget, fortæller at de i 91 d. 19. juli nok reddede 3 mand fra sandsugeren, der var kommet i vanskeligheder. I den første del af 1992 er der reddet ikke mindre end 15 personer ved 4 redningsaktioner.

Hvis opsynsmandens familie er bortrejst en sjælden gang, så er telefonen omstillet til en af redningsmændene, for der skal altid være en ansvarshavende, hvis der bliver kaldt på hjælp. Clara har ofte været ene hjemme og har måttet tage turen rundt til byens redningsmænd, så redningsbåden hurtigt kom ud. Hvis nogen var på havet for at fiske, måtte andre tilkaldes. Nu er der slusevagt hele døgnet; men det er en ret ny foreteelse. Alle redningsmændene går også i 1992 med en alarm på sig, "En bipper", så de af dem, som er til rådighed i løbet af fem minutter kan være i båden og ile nødstedte til hjælp.

Hver gang der har været øvelse eller redningsopgaver, har mandskabet været samlet om et kaffebord hos Harry og Clara. Her drøftedes både glædelige og sørgelige oplevelser, små og store ting, som alle ved bordet var fælles om. I redningsjournalerne kan man direkte optælle reddede søfolk i tiden fra 1973 og til 91, hvor 42 direkte er reddede; hvor mange flere der også er kommet levende i land ved bugsering, assistance, eftersøgning m.v. er ikke mulig at opgøre. Det er en stor tryghed for fiskere og søfolk, jægere og lystsejlere at vide,at vi i Danmark har og altså i 140 år har haft organiseret redningsvæsen af så høj karat, som tilfældet er.

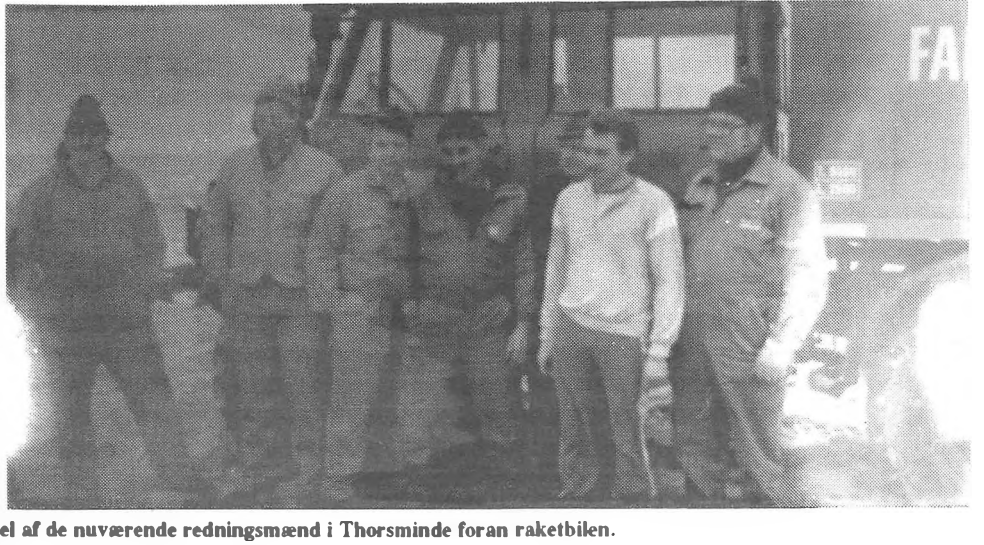

En del af de nuværende redningsmænd i Thorsminde foran raketbilen.

Fra venstre opsynsmand Per Kristensen, Frits Nielsen, Tonny Mikkelsen, Villy Toft Jensen, Gunner Jensen, Bent Kristensen, Vagn Pedersen.

April den 26" Nr. 3 I anledning af Hr. Bestyrerens Skrivelse af 8de April har jeg paa Sessionen givet Meddelelse om Telefonpæle mellem Rasmindø og Klagadde og det viste sig at der var ingen af Pælene som behøver at udskiftes i den Telefonstrækning anses for at være i god Stand saa Udbedring ikke er nødvendig i Aar

Juni d 9de 4 I anledning af Hr Bestyrerens Skrivelse af 7de Juni tillade jeg mig at Indstille afgaaede Betjeningsmand Thomas Vang Nielsen Til at nyde den Ledige Legat han sidder i Smaa Kaar og har 3 Børn Udkommer og han selv er Vanskjødsyklisk hvis det var muelig at han Kunde Opnaa at faa det Ledelige Legat Vil han være meget Taknemlig for det

Juni den 15de Nr. 5 Jeg tillade mig at meddele Hr Bestyreren at der er ingen af Stationens Ansatte Mandskab som har Døtre som Forberedes Til Konfermacion i den forestaaende Høstdel i 1932 og der er heller ikke mange af de Afgaaede Mand. som har Døtre som Forberedes til Konfermacion

Juni d 22 Nr. 6 Jeg Tillader mig at meddele Hr Bestyreren at Stationens Tøverk er Udlusket og Rakket og Strandingsgelyd. er ofverst Baadhuset er Kalket invendig og Tagt er efterset paa Baadhuset Redningsbelter er ofverst og Stationens Skraldbygning er Tagt Tjæret paa samt sat 2 Ny Ruder i Skraldbygning

Foreviist d. 26 Aug. 1932

Pedersen

Augusti d. 22de Nr. 7, Herved Tillade jeg mig at meddele Hr Bestyreren at der er ingen af Stationens Ansatte Mand. har ingen Høstferd afsted og efter prøvd jeg Man skjønne er der ingen grund til Afskedigelse Der er ingen forandring i det med afgaaede Betjeningsmand Simon Pedersen dank V. Nr. Nielsen Hr. Søren Hansen

December Nr. 8 - d 13/12 - Jeg tillade mig at meddele Hr. Bestyreren at der er ingen af Stationens ansatte Mandskab som har Døtre som forberedes til Konfermacion i den nærmeste Høstdel i 1932 men af de afgaaede Mand har Thomas V. Nielsen en Datter som forberedes til Konfermacion

Fra Redningsprotokol 1932

1961.

den 20/12 Nr 17.
Hermed meddeles Hr Redningsbestyrer, at der ingen indstilling er til Robins bundendstyrslegat.

d. 11-1. Nr. 1. 1962
Hermed meddeles Hr Redningsbestyrer, at der er ingen der har nogen imod genvalg af de to bestyrelsesmedlemmer, G. Hallgren Esbjerg. Wensel Rasmussen Grenaa, for kasserer Gottlieb Olstedt's legat.

d. 1/3. Nr 2

Hermed meddeles Hr Redningsbestyrer, at der har været dobbelt vagt d. 12/2 16/2 grunden dertil var, at de blæste en orkanagtig storm fra vestlig retning, flere fiskekutter, samt fragtskibe drev rundt i de afrødte hav nogle med maskinstof, den 16/2 da stormen var faa de højeste, gik jeg af faa sturen ved 24 tiden for at se, hvordan de stod til med V.B.V. Vandfumper Nr 4. der havde ligget midt ude i løbet i to døgn, fortøjret med vierer til begge side, dens fem mands beretning havde i to døgn ikke haft forbindelse med land, havet gik langt over Vikrengsanlæget saa forbindelse var umulig, i tilfælde vierne knakede, som der var stor fare for, vilde den drive ind mod sturen, og et øjeblik vare sunket, saa der var fare for de 5 mands beretning, besluttede jeg at sætte vagt, de nødvendige redningsmatriel blev hentet, i tilfælde der skulde ske nogen forhøjninger holt, og alt blev vel.

Fra Redningsprotokol 1961

1963.

Hævnt, er de 847 liter benzin der afgaar for Oktober Kvl.

den 1-5. 63. nr 2 +
Hermed meddeles Hr. Redningsbestyrer, at den aarlige eftersyn, af redningsvæsenets telefonnet er foretaget, saavel traad som fæle er i bedste orden

d. 11-6. nr 3.
Hermed meddeles Hr Redningsbestyrer at den aarlige udloftning af tovværk, eftersyn af raketmatriel m.m. er foretaget. d 8-6.

d. 20-6 nr 4.
Hermed meddeles at der ingen instelling er til Rubins Konfirmationsligat

d. 20-6. nr 5
Hermed meddeles Hr Redningsbestyrer at der ingen instelling er til Robins Brudeudstyrsligat

11-7. nr 6
Hermed meddeles Hr Redningsbestyrer, at den meget omtalte Instrumentar, er afsent d. 9. der til Disftkontoret paa Holmen, og de forventes at den snart komme fr. redterer, og er i orden, naar den komme, og meddele Bestyreren, om den indelig er i orden

Forevist, den 20 juli 1963.
H. [illegible]

Fra Redningsprotokol 1963

Indberetning nr.:	11
Redningsstation:	Thorsminde

27-2-1990

Indberetning

Vedrørende	Kutter opsendte røde raketter		
Aktiviteten begæret af.....	Slusevagt P. E. Sig	Dato, år 27/2 90	kl. 1 30
RST trådt i funktion den.....	Dato, år 27/2 90	kl. 1 30	
Aktiviteten ophørt den	Dato, år 27/2 90	kl. 7 40	Mandskabet hjemsendt kl. 8 30
Aktiviteten udført med	[X] redningsfartøj	[ ] raketmaterial	
Retning og afstand fra RST. Eventuelt sted.....	1½ mil v/nr af Thorsminde	Vejrets beskaffenhed	storm m. haglbyger
Vindens retning	Vest	Søens beskaffenhed	voldsom sø
Vindens styrke	20-26 m/sek	Strømforhold	stærk nordgående
Deltagende personel	Stationsleder: 1	båd/betjeningsmd.: 6	Medhjælpere:

Forbrug af ...	Benzin/Gasolie: liter	Smøreolie: liter	Transportmidler:
	Materiel:		

Hvortil hjælp er ydet.

Fartøjets.....	type	Fiskekutter 40 t.	Antal reddede: 0
	navn og nr.	"Naja Lise" E 104	Antal forulykkede: 0
	hjemsted	Esbjerg	
	nationalitet ..	Dansk	

Ejerens	Navn:	Førerens.....	Navn:
	Adresse:		Adresse:

Særlige bemærkninger vedrørende materiellets funktion:
Kaffemaskine slået af – Telefonantenne ødelagt – Telefonrør i stykker – Skibsur i stykker.

Form nr 860 Ma 02-188

Vedrørende motoranlæg i "MRB ".

Antal driftstimer ialt siden sidste serviceeftersyn:	
" " " " olieskift på motor:	På gear:

Supplerende oplysninger samt stationslederens underskrift påføres næste side.

Fra Indberetning 1990

Supplerende oplysninger vedrørende aktiviteter:
CPR-nr. for deltagende personal: 211242- + 141133- + 150143- +
200337- + 201147- + 251261- + 180647-

Blev kaldt kl 1[30] fra havnekontoret, at et skib lå ca. 2½ sømil vest-nordvest af indsejlingen til Thorsminde og sendte nødraketter op. Mandskabet blev kaldt til at møde på havnekontoret, og efter en kort samtale tog vi kl. 1[40] Unimoj'en og kørte ud på molen for at se, hvor meget sø der var i indsejlingen. Der var en voldsom sø, og vi havde storm. På radaren i bilen kunne vi se, at skibet kun var 1½ mil fra land. En helikopter og også redningsskibet „Vestkysten" var på vej for at hjælpe den nødstedte kutter, som vi desværre ikke kunne tale med, idet den kun havde en mellembølgesender, den virkede. Vi er aldrig gået ud i så voldsom sø før, men vi blev enige om at gøre forsøget, og kl. 2[20] afgik MRB 34. Helikopteren var returneret, idet folkene ikke ville forlade kutteren. Kl. 2[42] var vi ude ved „Nøja Lise". Vi kunne forstå, at besætningen følte sig tryggere, nu da redningsbåden var der. Vi blev liggende ved kutteren, til det blev lyst. Vejret var så hårdt, at vi slet ikke ville kunne bugsere det nødstedte skib „Vestkysten" anbom kl. 5[00], men ville vente, til det blev lyst med at bugsere. I mellemtiden havde „Nøja Lise" fået motoren igang og kunne sejle selv med en fart af 5 knob. De havde også fået slået en rude ud i styrehuset, mens de lå på anker. Da vi sejlede ud i nat fik vi en kraftig lussing, og Frits B Nielsen slog ryggen meget og blev syet i 3 timer. Da det blev lyst, listede vi forsigtigt i havn og MRB 34 var ved inde kl. 7[40]. Det er det værste vejr vi har haft redningsbåden ude i gennem de 22½ år jeg har været ansat i redningsvæsenet og der bliver en del reparationer på MRB 34. Mangler: bådformand Tommy Mikkelsen

Ps. Jeg mener, det må være en fælles beslutning at sejle ud i så voldsom sø, idet der er stor fare for såvel redningsbåd som mandskab.

Venlig hilsen

Per B. Kristensen
Stationsleder.

Fra Indberetning 1990

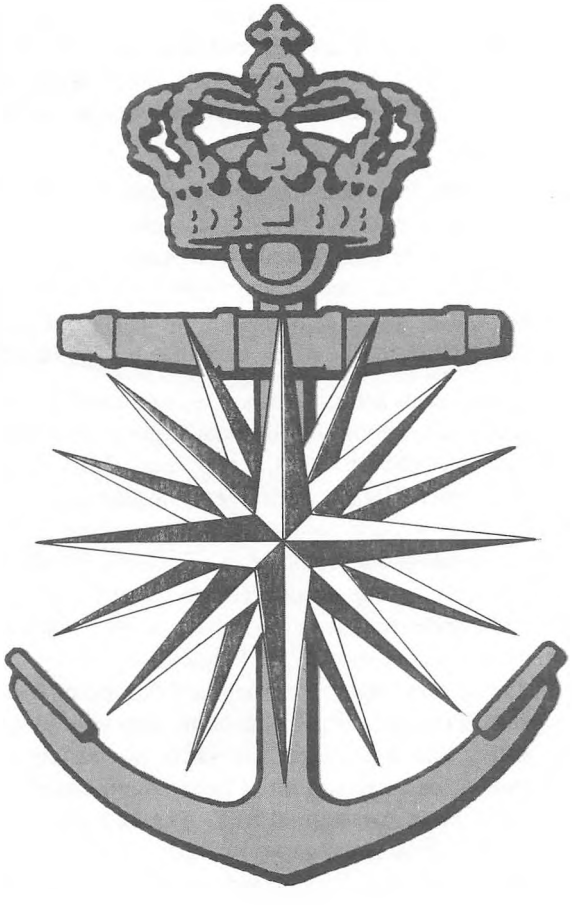

Farvandsvæsenet

Formandsberetning 1992

For os danskere har det været et mærkeligt år. Mange sogne og kommuner har med utrolig kraftpræstationer fra privat og offentlig side skabt lokalhistoriske museer som aldrig før. Græsrødderne har markeret sig og råbt vagt i gevær. Ikke alene d. 2. juni blev der manet til besindelse, fordi alle ansvarlige føler, at grundlæggende og livsnødvendige værdier smuldrer så hurtigt, at vi i vort lille land ikke får givet faklen videre til det nye slægtled. Mange unge føler, at de får en fakkel, der er slukket. Vi, den generation, som har og har haft ansvaret, har ensidigt fremmet dyrkelsen af materialisme, det uvæsentlige og det egoistiske, så den opvoksende slægt står uden rod og fundament til at føre fællesskab, demokrati og den etik, det hele skulle støtte sig til, videre frem til nødvendig fornyelse. Sandheden er at den meget tekniske og teoretiske verden vi lever i har mere brug for åndelige værdier end nogensinde. Den manglende historiske forståelse i tiden er kun et af flere svigt; her er det min opgave at klarlægge, hvorfor vi, de ansvarlige, foreløbigt kun har kunnet være på det forberedende stade, og hvorfor man efter min mening, giver befolkningen stene for brød, hvor vi kunne have været igang med at udvikle os til det EGNSHISTORISKE STUDIECENTER, som vi sammen med kommunalbestyrelsen stiftede i 1986.

Når jeg påpeger dette sidste, så er det fordi kommunalbestyrelsen har godkendt vort formål og vedtægter og har ladet sig repræsentere i vor bestyrelse. Alle ved jo fra aviserne, at vor kommunalbestyrelse ved starten for 22 år siden lovede os bygninger, når materialet var samlet sammen. Her kan vi meddele, at vi for længst har opfyldt vores del af opgaven, men selvfølgelig skal bygningen være rigtig, så der er taget rimelig hensyn til beliggenhed i forhold til turister og lokalbefolkning, til restaureringsudgifter, til driftsudgifter, til brandfare osv.

Vi har peget på nogle muligheder gennem årene. Den bedste, som forud har været realistisk, var jo restaureringen af Skakhus med en tilbygning til kulturhus bagved, hvor der kunne have ligget bibliotek, museum og arkiv. Dette ville blive for dyrt, mente man i Kommunalbestyrelsen, og vi fik i stedet pengene 276.000 kr. efter Harald Steffensen. Justistministeriet har udtrykkeligt betinget sig, at fondsbestyrelsen, der er den samme som bestyrelsen i vor forening, bruger midlerne til museumsformål, og foreløbigt står de placeret i Unibank, Landbobanken og Ulfborg Sparekasse til højeste rentesats. (De tre pengeinstitutter har hidtil hjulpet os hvert år med et forskellige gavebeløb). Da Fjordsminde Andelsmejeri havde været igennem tre konkursprocesser og havde stået tom i mere end halvandet år, kunne man ved juletid have erhvervet bygningen for 300.000 kr. Vi havde fået nøglerne og kunne konstatere, at her var meget store værdier, og bygningen var moderniseret og i utrolig god stand; den ville kunne rumme alle vore aktiviteter med museum og arkiv, som hele tiden har været hovedsigtet. Vi fik at vide at 250.000 var for lidt, og vi enedes så om i bestyrelsen at bede kommunalbestyrelsen om at købe den til os, idet vi jo så kunne have brugt egenkapital til at komme i gang med. Samtidig skrev jeg, som formand, til kulturudvalget, hvilke mange muligheder bygningen rummede, hvor dyrt det ville blive med faste udgifter, fyring osv. Vi påpegede også over for kommunalbestyrelsen, hvilke udlejningsindtægter, der evt. kunne blive, dog uden at sætte tal på.

På generalforsamlingen i oktober var der stor opbakning til ideen, og da vi ved bestyrelsesmødet i november så også fik melding fra vort medlemsvalgte repræsentant, der også sidder i kommunalbestyrelsen: "Jeg kan ikke selv være med i nogen form for praktisk medvirken, men jeg vil støtte jer i kommunalbestyrelsen, og havde jeg været 20 år yngre, så havde jeg nok også været med", så var vi meget glade. En kommunal udpeget embedsmand i bestyrelsen har hver gang været neutral, og da den ovenfor omtalte var den eneste, der havde haft betænkeligheder ved første møde om købet, så var vi, så vidt jeg fornemmer, en enig bestyrelse,

der manglede 50.000 kr. Vi have ikke haft nødig at lave afstemning. Jeg ved, fra den bemyndige salgsvirksomhed, at man i kommunen blev spurgt, om man ville yde de sidste penge, så vi sammen med kommunen kunne erhverve Fjordsminde, som alle kunne se, var utroligt velegnet, ikke udgiftskrævende og havde den ideelle beliggenhed.

Vi fik aldrig indsendt skriftligt tilbud til kreditforeningen, idet der pludselig var en evt. køber. Det ærgrede os, og vi kan selvfølgelig bagefter ærgre os over, at kulturudvalget ikke sørgede for at få bygningen købt, mens tid var. hvis kommunalbestyrelsen havde hjulpet os med 50.000 kr. på det rigtige tidspunkt, havde vi kunnet sidde gældsfrit i en bygning, hvortil vi kunne overføre arkivet og samlingerne, hvilket ville have krævet at kommunalbestyrelsen, som nu, også fremover ville støtte os med udgifterne til drift af arkiv. Denne årlige udgift , havde vi oplyst, ville blive 40 til 50.000 kr. Hvilke bevæggrunde nogle i kommunalbestyrelsen har til ikke at støtte et Egnshistorisk Studiecenter i "Fjordminde" kan man gætte på, af økonomisk art er det i hvert fald ikke.

En kommunal goodwill er nødvendig, når man skal søge større fonde, så derfor kan vi ikke forstå, hvorfor man ikke ville hjælpe os igang og støtte os som nu. Samlingerne i laden i Staby er sagt op og skal flyttes, og lokalerne i skolen, hvor arkiv og finere rariteter befinder sig, skal senest om halvandet år flyttes ud, da man har brug for lokalerne i skolen; alt sammen på grund af besparelser på skolekørsel. Arkivet vil altså ikke kunne drives billigere andet steds, hvor det så flyttes hen.

Den mulige køber holdt os på pinebænken til først i marts, hvor han trak sig. Hurtigt samlede jeg bestyrelsen igen og ville have en afgørelse, idet vi nu selv kunne købe Fjordsminde og byde 300.000 kr, idet en lokal sponsor havde ydet et stort beløb til køb af ``Fjordsminde", og vor lokale Sogneforening havde fra tipsmidlerne fået bevilliget 20.000 kr. til formålet. Der var pludselig opbakning fra alle sider, fornemmede vi. Dog på bestyrelsesmødet trak samme medlem sig tilbage fra den enige bestyrelse og fik anført, at det var imod hans vilje, at man købte. Den, som havde lovet at støtte i kommunalbestyrelsen, havde alligevel ikke støttet. Vi havde sejlet med lig i lasten, som jeg plejer at sige, når mange spørger mig, hvorfor vi ikke købte, da vi havde midlerne dertil. Vi havde jo stadig et flertal, og vi oplyste kommunalbestyrelsen om, at vi agtede at købe Fjordsminde. Samme bestyrelsesmøde pålagde mig desværre at vente 8 dage med tilbud til Kreditforeningen (efter råd fra kommunens øverste embedsmand). Det blev afgørende, for da vi så ville realisere beslutningen, var den solgt til anden side to dage før. Beklager: Tilfældighedernes ironi!

Nuværende kulturudvalgs flertal ånder lettet op. Vi får måske aldrig muligheder for at vise, hvor store muligheder der lå og kunne realiseres: netop lokalhistorie og turisme. Nogen har igen igen sparet på kronerne og ladet dalerne rulle.

Nu må vi i foreningen tage stilling til, om vi skal ophæve foreningen, eller om vi skal afvente endnu et eller to kommunalvalg, før et kulturudvalg bliver lige så fremsynede, som man jo tillader sig at være i næsten alle andre kommuner.

Den nuværende bestyrelse har ikke taget skridt til at lave formål og vedtægter om, så det kan jo forekomme forbavsende, at man fra kommunalbestyrelsen kan erfare, at man her har helt andre planer med samlingerne i Staby. Hvis det i den sidste ende, skal ende som døde, faste museumsudstillinger, som man stadig ser det på museerne, så er samlingerne blevet til under falsk forudsætning og burde i stedet gives tilbage til de mere end 100 medlemmer og mange hundrede bidrags- og gaveydere.

Vi er en folkelig, selvejende forening, som et flertal i kulturudvalget ikke ønskede at hjælpe

med 50.000 kr. Vi kunne have lavet levende historie og turisme, som alle kunne have været bekendt. Desværre haster det, men flere og flere vil jo nok blive vågne omkring denne sag. Bevidste historiebegreber er lige så vigtige næring for danskernes identitet som mikronæringsstofferne er for bondens afgrøder. Hvis vi ikke tør, er her en forklaring på forfaldet, også når vor kommune, inden vi ser os om, skal fusioneres til noget større; i så tilfælde bliver det for alvor for sent.

Trods skuffelsen lige nu, vil vi huske at sige tak for alle tilskud og gaver i årets løb. Også tak til mindretallet i kulturudvalget.

1.9. 92 R. B. Uhre

Saa havde de begge noget

EN HANE og en And
kom op at toppes.
Den Krigsskik har nu Høns,
at der skal hoppes.
Og Hanen gjorde
nok saa flot et Hop.
Imens aad Anden
Torskeho'det op.

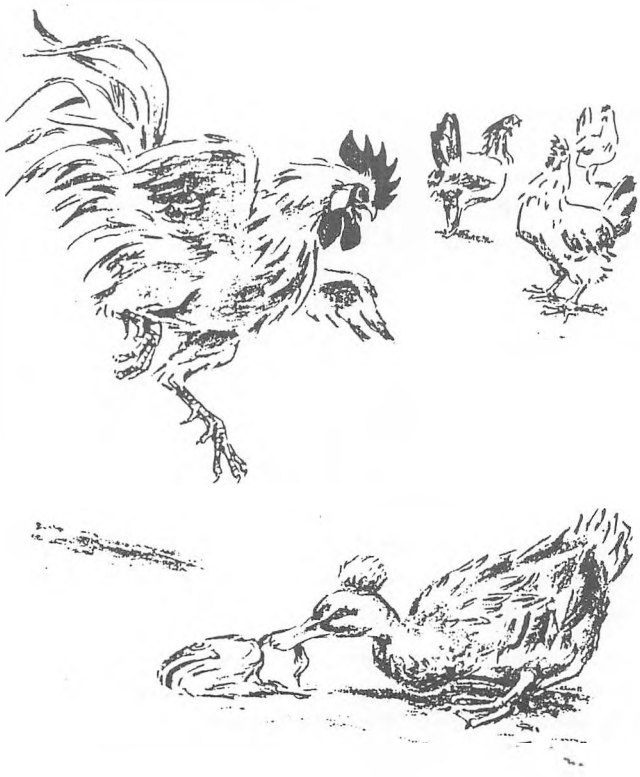

"Men er du da", skreg Hanen.
"fra Forstanden"
Det er mod Reglerne."
``Jasaa! saé Anden.
Men jeg har Ret,"
skreg Hanen, rød i Panden.
"Javel! og jeg
har Ho'det," svared Anden.

EGNSHISTORISK STUDIECENTER

Regnskab 1/10 91 - 30/9 92

Indtægter

	91/92	90/91
Medlemskontingent	5650,00	4905
Salg af årsskrift	2030,00	650
Renter	631,92	664
Gaver	5104,75	4300
Kommunalt tilskud	11000,00	9000
Salg af kopier	221,00	342
Arv efter H. Steffensen	278990,00	
	303627,67	
Kassebeholdning 1/10 91	**21580,53**	
Balance	325208,20	

Udgifter

Film, kopier, bånd	1989,25	1458
Porto, kontorartikler	3166,06	368
Annoncer	120,78	175
Indkøb til arkiv	4442,51	7224
Kursus		290
Medlemsskaber	1054,00	1429
Trykning af årsskrift	10722,58	4038
Leje af Albertsens lade		300
Gave til Strandingsmuseum	293,00	
Diverse	370,50	304
	22158,68	
Kassebeholdning 30/9 92	**303049,52**	

Status

Formue 30/9 92	303049,52
Formue 1/10 91	- 21580,53
Formuefremgang	**281468,99**

Ulfborg d. 4/10 1992

Kristen Bro

Regnskabet er gennemgået og fundet i overensstemmelse med bilagene. Foreningens formue tilstede i bankbøger og på giro.

Ulfborg den 05.10.92 Ove Madsen Maria Holm-Rasmussen

TAK

Arkivet siger tak til følgende

for indleverede arkivaler og museumsgenstande

Oktober 1991-92

Ingrid Kjærgard, Fjand
Egon Brondbjerg, Staby
Kaj F. Larsen, Staby
Jens P. Nielsen, Kytterup
Egvad Museum
Helga Sønderby, Staby
Kenneth Steens, Staby
Per Kristensen, Thorsminde
Valdemar Høgsbjerg, Ulfborg
Henning Nielsen, Lunde
Madum Husholdningsforening
Kresten Bro, Ulfborg
Frank Kjærgaard, Thorsminde
Ingrid Bennedsgaard, Staby
Henry Nielsen, Staby
Lisbeth Aaberg, Husby
Gudrun Gade, Ulfborg
Ingrid Nohns, Bækmarksbro

Tak for pengegaver fra

Ulfborg Sparekasse
Markedsfonden
Bojsens Mindefond
Ringkøbing Landbobank
Unibank
Madum Husholdningsforening

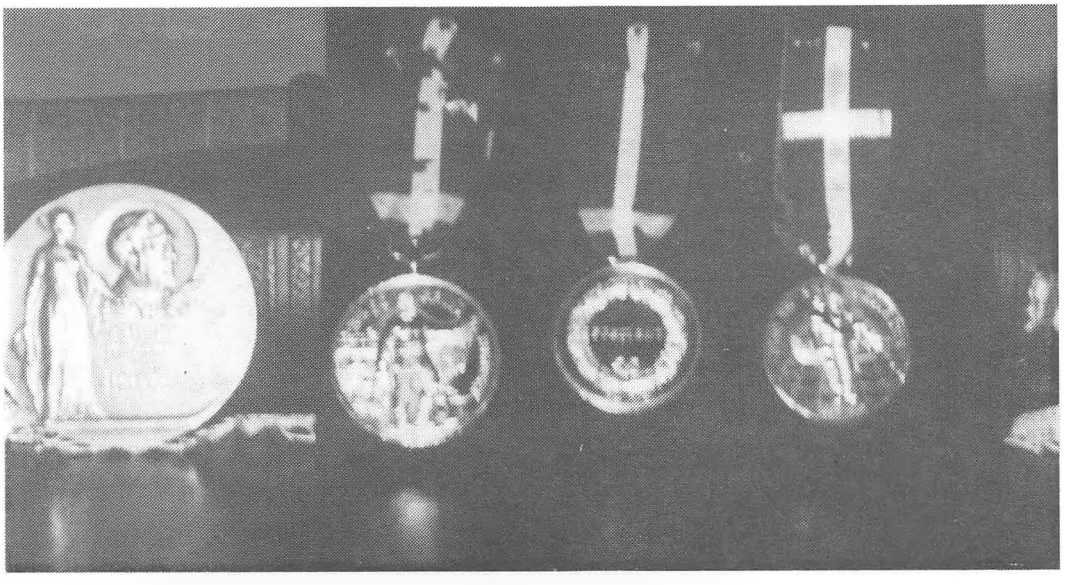

Laurids Bjerre og Svenning Kjærgaard's medaljer fra Redningsvæsenet og Carnedifonden

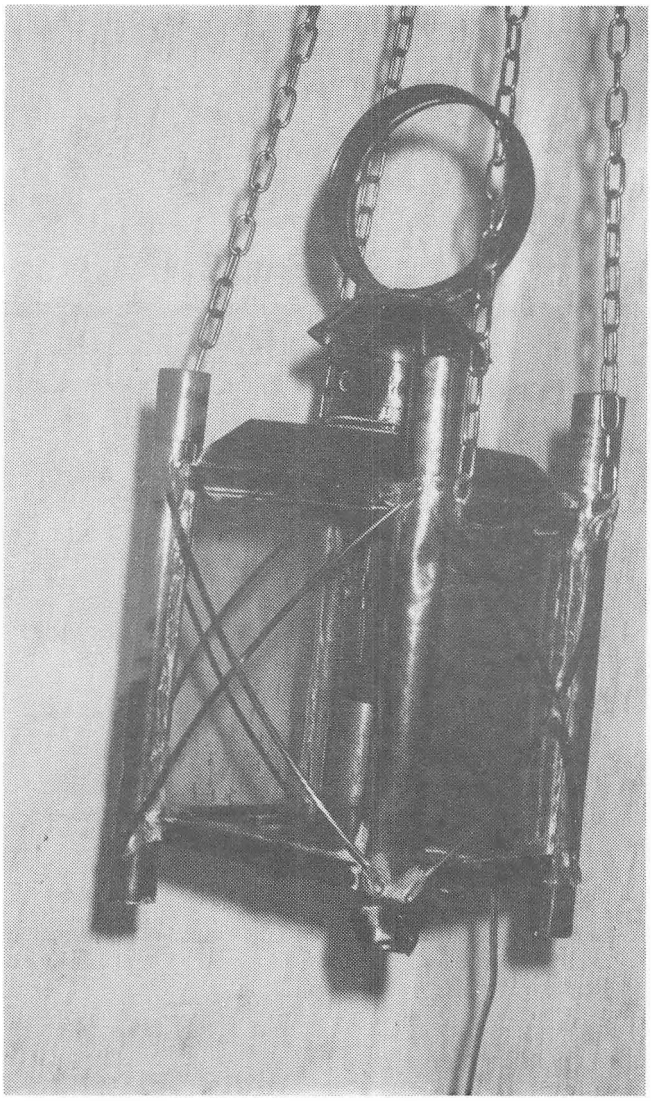

Lygte fra Redningshuset i Vedersø

TIDSSKRIFT FOR REDNINGSVÆSEN

Medlemsblad for Foreningen af danske Redningsmænd

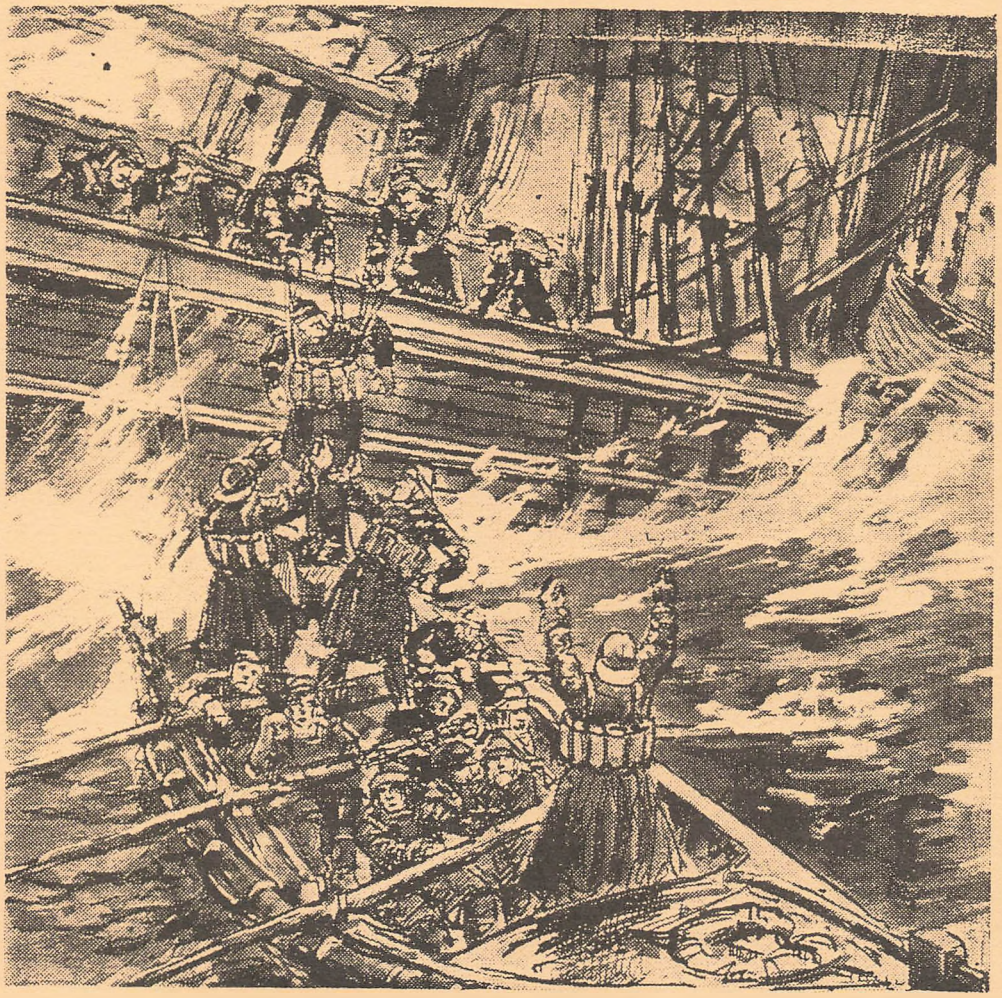

Hjælpen kommer